

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Sandra Kajdič

ISTOSPOLNA PARTNERSTVA IN DRUŽINE

Diplomsko delo

Ljubljana, 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Sandra Kajdič

Mentorica: doc. dr. Alenka Švab

Somentor: doc. dr. Samo Uhan

ISTOSPOLNA PARTNERSTVA IN DRUŽINE

Diplomsko delo

Ljubljana, 2007

Zahvala

Hvala družini za vso podporo v času študija, prav tako hvala fantu Simonu za podporo in pomoč.

Za pomoč in nasvete pri oblikovanju diplomske naloge se zahvaljujem mentorici doc. dr. Alenki Švab in somentorju doc. dr. Samu Uhanu.

Zahvala tudi Romanu Kuharju, Mitji Blažiču, Mihi Lobniku, ga. Alenki Kovšca in dr. Tanji Rener, za sodelovanje pri nastajanju diplomske naloge, prav tako tudi agenciji Delo Stik.

Istospolna partnerstva in družine

V diplomski nalogi se ukvarjam z analizo istospolnih partnerstev in družin ter z registracijo istospolnih partnerstev v Sloveniji. Ureditev pravic istospolnih parov se razlikuje od države do države. Nekatere nimajo zakonodaje, ki bi istospolnim parom omogočale minimalne pravice, nekatere države imajo zakon o zakonski zvezi dveh oseb istega spola, nekatere države pa so omogočile tudi posvojitve otrok znotraj istospolne skupnosti. Aktualno politiko na področju registracije istospolne partnerske zveze v Sloveniji sem predstavila z vidika aktivistov, oblikovalcev politik ter akademikov oz. akademičark, ki so podali svoja mnenja o postopnem urejanju zakonodaje pri nas in o dosežkih glede pravne ureditve, do katerih je prišlo leta 2006. Lezbične in gejevske družine se odmikajo od tradicionalnih norm in oblikovale so se tako imenovane družine izbire, ki vključujejo tudi tesne prijatelje. Družine izbire pomenijo tudi razširjeno obliko družine, v kateri imajo otroci več staršev. Predstavila sem tudi reproduktivne vidike istospolnih partnerstev ter razprave o vplivu spolne usmerjenosti staršev na otrokovo osebnost.

Ključne besede: istospolna partnerstva, družina, registracija, zakonodaja

Same-sex partnership and family

The author deals with analysis of same-sex partnerships and families and the question of the registered partnership in Slovenia. The rights of the same-sex couples differ among countries. Some countries do not have the legislation which would ensure same-sex couples basic rights, other countries have passed laws that define a union of two individuals of the same gender and there are also some countries which allow the same-sex partners to adopt children. The author presents the current politics in the field of registration of same-sex partnerships and also includes interviews with GLBT activists, policy makers and scholars on gradual development of the legislation on registration of the same-sex partnerships. Lesbian and gay families or the so-called "families by choice" are also a part of broader trend of pluralization of family life, which includes also extending family relations beyond the family as neo-local unit, including more than two social and biological parents and also friend. The author also deals with reproductive aspects of same-sex partnerships and discusses the influence of the sexual orientation of parents on children.

Key words: same-sex partnership, family, registration, legislation

Kazalo

<i>Uvod</i>	7
<i>Kvantitativna in kvalitativna metodologija</i>	9
<i>1. Rezultati telefonske raziskave agencije Delo Stik</i>	12
1.1 Hipotetični model in hipoteze.....	12
1.2 Hipoteze in rezultati raziskave.....	13
1.3 Povezava rezultatov raziskave s teorijo	23
<i>2. Pozna modernost in nove oblike osebnih in družbenih identitet</i>	28
2.1 Pozna modernost in nove radikalno prestrukturiranje zasebnosti	30
2.2 Pozna modernost in nove oblike družine	32
2.4 Giddensovo pojmovanje čistega razmerja.....	38
<i>3. Evropski dokumenti, ki urejajo pravice istospolne skupnosti</i>	41
3.1 Evropska direktiva o prostem pretoku ljudi	43
<i>4. International lesbian and gay association (Mednarodna lezbična in gejevska zveza)– ILGA in ILGA-Evropa</i>	44
<i>5. Ureditev partnerske zveze med osebami istega spola v Evropi – mednarodna primerjava različnih držav</i>	45
a. Nizozemska	45
b. Belgija	47
c. Španija.....	48
d. Danska	49
e. Nemčija.....	50
f. Francija.....	51
g. Finska	52
h. Mednarodna primerjava še nekaterih drugih držav	52
<i>6. Analiza lezbičnega in gejevskega gibanja ter razvoj zakonodaje na področju istospolne skupnosti v zadnjih tridesetih letih v Sloveniji</i>	53
6.1 Lezbična in gejevska gibanja v obdobju od leta 1976 do 1998, uspešnost gibanj ter prve spremembe v zakonodaji.....	58
6.2 Lezbična in gejevska gibanja od leta 2001 do 2004 ter pogajanja med vlado in nevladnimi organizacijami o sprejemu prve zakonodaje istospolno usmerjenih.....	61
6.3 Zakon o istospolni partnerski zvezi (ZIPZ).....	63
6.4 Obdobje od leta 2004 do 2006, pomembne spremembe na političnem področju, posledično tudi na področju sprejemanja zakonodaje o istospolni skupnosti.....	70
6.5 Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS).....	71
6.6 Mnenja sogovornikov o predlogu zakona in o sprejetem zakonu ter njihova napoved za prihodnost.....	74
<i>7. Pomen institucije istospolne zakonske zveze oziroma partnerske zveze v primerjavi z raznospolno zakonsko oziroma zunajzakonsko zvezo</i>	79

8. Gejevske in lezbične družine	85
8.1 Vloga očeta v družini	87
8.2 Reorganizirani tipi družin	89
8.3 Posvojitev	89
8.4 Umetna oploditev z darovano spermom	90
8.5 Umetna oploditev z darovanim jajčecem	91
8.6 Nadomestni starši (surogatstvo)	91
8.7 Težave, s katerimi se srečujejo istospolni pari	92
8.8 Vprašanje reproduktivnih pravic in starševstva	93
8.8.1 Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR)	93
a. Posvojitev	94
b. Rejništvo	94
c. Skrbništvo	95
8.8.2 Zakon o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo (ZZNPOB)	97
8.9 Vloga nebiološke matere	98
8.10 Gejevski očetje	99
8.11 Značilnosti gejevskih očetov	100
8.12 Otroci v istospolnih družinah	101
Sklep	105
Literatura	110
Priloge	115
Priloga A	115
Priloga B	117

<i>Tabela 1.2.1: Vpliv vzgoje v istospolni družini na spolno usmerjenost otroka (primerjava raziskave Istospolno starševstvo iz leta 2000 (n=393) in Istospolna partnerstva in družine iz leta 2006 (n=408))</i>	13
<i>Tabela 1.2.2: Posvojitev otroka in vpliv vzgoje otroka v istospolni družini na spolno usmerjenost otroka (n=408)</i>	15
<i>Tabela 1.2.3: Odnos do homoseksualnosti in posvojitev otroka (n=407)</i>	16
<i>Tabela 1.2.4: Drugi razlogi zakaj ne bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka (n=16)</i>	18
<i>Tabela 1.2.5: Primerjava rezultatov vprašanja iz raziskave leta 2006 in iz leta 2000</i>	18
<i>Tabela 1.2.6: Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka in za istospolni par katerega spola je posvojitev bolj sprejemljiva (n=408)</i>	20
<i>Tabela 6.3.1: Drugi razlogi za neenakopravnost istospolnih in raznospolnih parov (n=21)</i>	69
<i>Slika 1.1.1: Hipotetični model</i>	12
<i>Slika 1.2.1: Ali bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka glede na demografske statistike (n=408)</i>	14
<i>Slika 1.2.2: Razlogi zakaj ne bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka (n=250)</i>	17
<i>Slika 1.2.3: Boljša rešitev za otroka: se ga iz družine z neurejenimi razmerami zaupa v rejo istospolnima rejnikoma (rejnicama) ali se ga pusti v neurejeni družii (n=408)</i>	22
<i>Slika 1.2.4: Boljša rešitev za otroka in demografske statistike (n=408)</i>	22
<i>Slika 6.3.1: Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka (n=408)</i>	65
<i>Slika 6.3.2: Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka glede na demografske statistike (n=408)</i>	66
<i>Slika 6.3.3: Razlogi za neenakopravni položaj istospolnih in raznospolnih parov (n=178)</i>	68
<i>Slika 6.5.1: Poznavanje vsebine sprejetega Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti (n=408)</i>	73

Uvod

V današnjih sodobnih družbah prihaja do pomembnih družbenih sprememb, ki na različnih področjih vsakdanjega življenja radikalno spreminjajo tudi družbeni kontekst, v katerem živijo lezbijke in geji. Tukaj mislim predvsem na spremembe družbene identitete in identitete posameznika/posameznic, spremembe na ravni individualnega življenja, zasebnosti in intimnosti. Pomembne spremembe so se dogodile v procesu razkritja lezbijk in gejev, oblikovanju homoseksualne identitete ter novih oblik istospolnih partnerskih razmerij in družin. V diplomski nalogi sem se osredotočila na obdobje od šestdesetih let prejšnjega stoletja do danes, saj je prav to obdobje pomembnih družbenih sprememb (oblikovanja t.i. pozne modernosti) ter hkrati tudi obdobje, v katerem se je razvilo gejevsko in lezbično gibanje. V tem obdobju razvoja gejevskega in lezbičnega gibanja je prišlo do premika v pristopih za pridobitev pravic preko identitetne politike k zavzemanju za pravice, ki se tičejo zasebnosti, družine, produkcije in zakonske zveze (t.i. intimno državljanstvo).

Osrednja tema naloge je bila analizirati pojav istospolnih partnerstev in družin ter vprašanje registracije istospolnih partnerstev. Predstaviti sem želela postopno pravno urejanje na področju istospolno usmerjenih oseb v nekaterih državah Evrope, predvsem pa v Sloveniji ter možnosti družinskega življenja za geje in lezbijke, vprašanja reprodukcije in vzgoje otrok v istospolnih družinah.

V teoretičnem delu sem v prvem poglavju predstavila spremembe v pozni modernosti, ki prinašajo nove oblike in vsebine intimnih odnosov, ki vplivajo na vsakdanje življenje posameznic in posameznikov. Preobrazba intimnosti, kot je družbene spremembe v partnerskih razmerjih poimenoval Anthony Giddens, je intenziven proces povezan s širšimi družbenimi spremembami, ki se nanašajo na spreminjanje družbe, družine ter spreminjanje zasebnega in intimnega življenja. Družina danes ne pomeni več samo nuklearno družino, kjer mislimo le heteroseksualno družino; prišlo je do novih oblik družin, želela sem izpostaviti istospolne družine in partnerstva. Lezbijke in geji stremijo

vstran od tradicionalnih vzorcev, s čimer zanikajo njihovo seksualnost in identiteto. Istospolna družina ne pomeni tradicionalne družine, v kateri so samo ožji družinski člani, temveč vključuje tudi tesni krog prijateljev. V tem primeru govorimo o družinah izbire.

Vedno več držav sprejema zakonodajo, ki se nanaša na spoštovanje človekovih pravic in svoboščin, na prepoved diskriminacije na različnih področjih posameznikovega življenja, torej tudi na področju istospolne usmerjenosti. Prav tako imamo danes institucije, ki urejajo razmerja homoseksualcev, kot na primer registrirano partnerstvo, kohabitacija, istospolne poroke. V naslednjem poglavju sem predstavila evropske dokumente, ki urejajo pravice istospolne skupnosti in naredila pregled sprejemanja zakonodaje v nekaterih evropskih državah, kjer sem širše predstavila tiste države, ki so na omenjenem področju naredile največ (Belgija, Nizozemska, Španija)¹. Poudarek sem dala lezbičnemu in gejevskemu gibanju in sprejemanju zakonodaje o istospolnih partnerstvih v Sloveniji. Pri nas začetki delovanja lezbijk in gejev segajo v osemdeseta leta prejšnjega stoletja, ko sta bili ustanovljeni dve lezbični in gejevski organizaciji. V obdobju tridesetih let je tako, kot drugje v Evropi, tudi pri nas prišlo do velikih premikov. Podrobneje sem predstavila aktualne dogodke, ki so se zgodili od leta 2001 do 2006, in so pomembno zaznamovali vsakdanje življenje gejev in lezbijk.

V zadnjem poglavju sem se osredotočila na oblike družine, analizo možnosti ter načinov, da si tudi istospolno usmerjeni ustvarijo družino in kakšno je družinsko življenje lezbijk in gejev, predvsem pa, kaj življenje v istospolnih družinah pomeni za otroka, ali obstajajo negativne ali pozitivne posledice za otroke in če obstajajo – katere (t.i. vprašanje vpliva življenja v istospolni družini na osebni razvoj otroka).

V naslednjem poglavju bom predstavila metodološki del naloge. Odločila sem se za izvedbo intervjujev, s pomočjo agencije Delo Stik, pa sem lahko naredila tudi analizo raziskave na temo Istospolna partnerstva.

¹ Do sedaj so zakon o istospolni zakonski zvezi sprejeli na Nizozemskem, v Belgiji, Španiji, Kanadi, ameriški zvezni državi Massachusetts in Južnoafriški republiki. Zakon o istospolnih partnerskih zvezah je sprejet v Andori, v dveh pokrajinah v Argentini, v eni državi v Braziliji, na Hrvaškem, Češkem, Danskem, Finskem, v Franciji, na Grenlandiji, v nekaterih pokrajinah v Italiji, v Luksemburgu, na Madžarskem, Mehika (glavno mesto), Nemčiji, Islandiji, Izraelu, na Novi Zelandiji, na Norveškem, Portugalskem, v Sloveniji, na Švedskem, v Švici, Veliki Britaniji, v Avstraliji (razen v zvezni državi Južna Avstralija) in v nekaterih zveznih državah v Združenih državah Amerike. (www.ilga.org)

Kvantitativna in kvalitativna metodologija

Naloga vsebuje kvalitativno in kvantitativno metodologijo, v kateri sem uporabila tri načine zbiranja podatkov. Odločila sem se za metodo osebni intervju, uporabila sem sekundarne podatke telefonske raziskave, ki jo je julija 2006 izvedla agencija Delo Stik in druge sekundarne vire, strokovne članke, knjige in druge slovenske in tuje vire, ki so povezani s temo naloge.

Poleg teoretične analize, sem se odločila, da bom skušala pridobiti podrobnejše informacije o zavzemanju za pravice homoseksualcev in o sprejemanju zakonodaje o istospolnem partnerstvu v Sloveniji. Informacije sem zbirala s kvalitativno metodo individualnega globinskega intervjuja, ker sem le na ta način lahko aktivno sodelovala v pogovoru in ob morebitnih nejasnostih takoj postavljala dodatna vprašanja. Pogovore sem snemala z diktafonom, saj je snemanje pogovora olajšalo izvedbo intervjujev in natančni zapis odgovorov. Intervju je ena izmed metod, ki omogoča natančen pogled v določeno situacijo s strani strokovnjakov ter v mojem primeru s strani aktivistov, ki delujejo na tem področju, prav tako pa tudi pridobitev podrobnejših informacij, katere morda v literaturi niso zajete.

Izvedla sem pet intervjujev, in sicer sem za pogovor prosila tri aktiviste, ki že dolga leta delujejo na tem področju: Romana Kuharja, raziskovalca na Mirovnem inštitutu, Mitjo Blažiča, predsednika društva DIH – Društvo za integracijo homoseksualnosti, in Miho Lobnika, aktivista, sociologa in predsednika društva Legebitra - društvo mladih gejev in lezbijk, starih do 26 let.

Za pogovor sem prosila tudi ga. Alenko Kovšca, ki je bila državna sekretarka na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, v letih od 2001 do 2004 in je sodelovala pri pripravi predloga zakona o istospolni partnerski zvezi ter dr. Tanjo Rener, profesorico na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani, katero sem prosila za mnenje o vzgoji otrok v istospolni družini.

V kvantitativnem delu me je zanimalo javno mnenje večinske populacije o odnosu do homoseksualnosti, mnenje glede enakopravnosti homoseksualcev in heteroseksualcev, najbolj pomembna vprašanja so se nanašala na posvojitve in vzgojo otrok v istospolni

družini. Odločila sem se, da bom uporabila podatke iz telefonske raziskave, ki jo je 26. in 27. julija 2006 izvedla agencija Delo Stik, na temo Istospolna partnerstva. Rezultati raziskave so bili objavljeni 11. avgusta in 15. septembra 2006 v reviji Več. Za uporabo podatkov iz te raziskave sem se odločila, ker je raziskava vključevala vprašanja, ki so tesno povezana s temo, ki jo predstavljam v nalogi. Pri dveh vprašanjih sem naredila tudi primerjavo omenjene raziskave z raziskavo iz leta 2000. Januarja je v reviji Ona bila objavljena raziskava, ki je prav tako zajemala nekatera podobna vprašanja o tej temi, natančneje o odnosu javnosti do homoseksualnosti in o vplivu vzgoje otroka v istospolni družini, na njegovo spolno usmerjenost. V tej raziskavi je sodelovalo 393 anketirancev, 202 oziroma 51 % žensk in 191 oziroma 49 % moških.

Anketiranje v raziskavi iz leta 2006 je potekalo na reprezentativnem vzorcu, opravila pa ga je skupina izkušenih anketarjev v telefonskem studiu. Anketiranje je bilo računalniško podprto, v raziskavi pa je sodelovalo 408 anketirancev. Podatki so bili uteženi po spolu, starosti in regiji. V vzorec je bilo zajetih 211 oziroma 52 % žensk in 197 oziroma 48 % moških.

Anketirani so bili posamezniki v gospodinjstvih, ki so starejši od 18 let. Največ anketirancev je bilo v starostni kategoriji od 18 do 25 let (20 %), delež anketirancev v starostni kategoriji od 26 do 35 let je bil 13 %, starostni kategoriji od 36 do 45 let je bil delež 18 %, 20 % delež anketirancev v starostni kategoriji od 46 do 55 let, 15 % znotraj starostne kategorije od 56 do 65 let ter 14 % starejših od 66 let.

Delež anketirancev z dokončano osnovno ali poklicno šolo je 23 %, 45 % jih ima dokončano štiriletno srednjo šolo in 32 % dokončano višjo, visoko šolo ali več. Tretjina anketirancev je bila iz večjega mesta Ljubljane ali Maribora, 23 % jih je iz manjšega mesta (Celje, Kranj, Murska Sobota in druga manjša mesta) in 45 % iz vasi. Pri opredelitvi deleža anketirancev glede na urbano in ruralno območje, je bilo 52 % anketirancev iz urbanega območja in 48% iz ruralnega območja.

Raziskava je zajemala devet vprašanj: kakšen je odnos javnosti do homoseksualnosti, ali poznajo zakon o registraciji istospolne partnerske zveze, ali se anketiranci strinjajo, da imajo istospolno usmerjeni enake pravice, kot jih imajo raznospolno usmerjeni ali ne. Tiste, ki so odgovorili, da se ne strinjajo s tem, smo prosili naj naštejejo nekaj razlogov za mnenje, ki so ga podali. Eno ključnih vprašanj v raziskavi je bilo, ali bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka. Ta pravica je bila izvzeta iz predloga Zakona o istospolni partnerski zvezi in iz sprejetega Zakona o registraciji istospolne partnerske

skupnosti. V povezavi s posvojitvijo, smo anketirance, ki so na vprašanje odgovorili negativno prosili, naj nam naštejejo razloge, zakaj se ne strinjajo, da lahko istospolni par posvoji in vzgaja otroke. Naslednje vprašanje za vse anketirane je bilo, ali menijo, da bi vzgoja v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otrok. Raziskava je zajemala tudi vprašanje za istospolni par, katerega spola se jim zdi bolj sprejemljivo, da posvoji otroka in ali se jim zdi, da bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka. Pri teh vprašanjih anketiranci niso bili naklonjeni istospolni skupnosti, pri zadnjem vprašanju ali se jim zdi boljša rešitev, da se otroka iz zelo neurejene družine da v rejo istospolno usmerjenima rejnikoma ali se ga pusti v neurejeni družini, pa so bili bolj naklonjeni istospolnim parom.

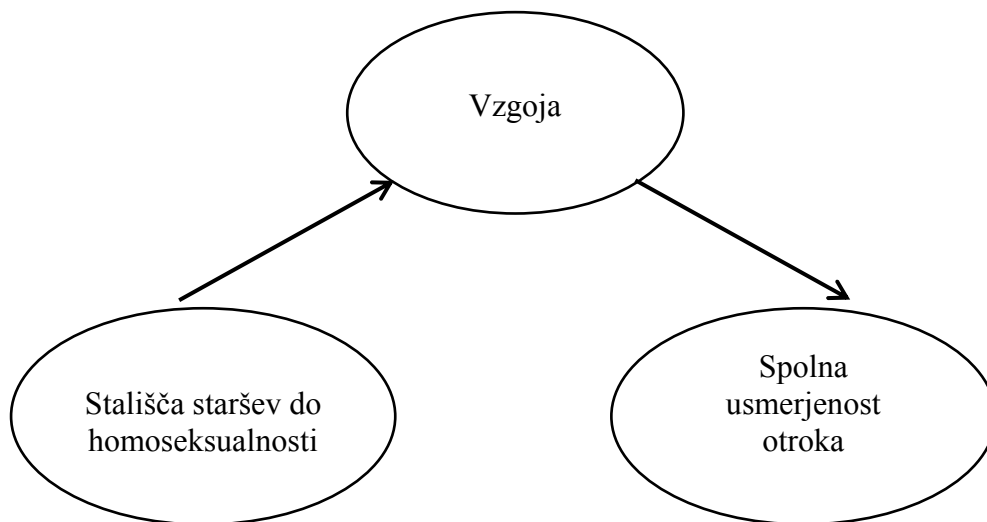
Raziskava je imela tudi pomanjkljivosti in če bi imeli možnost, bi vprašanja nekoliko preoblikovali in dopolnili. Pri vprašanju ali naj se pravice istospolnih in raznospolnih parov povsem izenačijo ali ne, bi morda morali vprašanje razčleniti in anketirance opozoriti, da to pomeni tudi možnost posvojitve otrok, nato bi jih morali še dodatno vprašati ali naj se pravice izenačijo ali ne na vseh področjih, razen na področju družinskih razmerij. Tako bi se morda pokazale razlike glede tolerantnosti slovenske družbe do homoseksualcev in kakšno je njihovo mnenje glede vzgoje otrok v istospolnih družinah. Rezultati bi morda bili popolnoma drugačni.

Prav tako bi pri zadnjem vprašanju, ali bi se anketirancem zdela boljša rešitev, da se otroka iz zelo neurejene družine zaupa v rejo istospolnima rejnikoma (rejnica) ali se ga pusti v družini z neurejenimi razmerami, bi bilo potrebno podrobneje razložiti, kaj so neurejene razmere. Vsak si po svoje interpretira, kaj za njega pomenijo neurejene razmere. Za nekatere so take razmere že, če pride do manjših nesporazumov v družini, za druge to pomeni družine, v katerih je prisoten alkohol, droge, fizično nasilje in podobno.

1. Rezultati telefonske raziskave agencije Delo Stik

1.1 Hipotetični model in hipoteze

Slika 1.1.1: Hipotetični model

H₀: Večina anketirancev meni, da na spolno usmerjenost otrok vpliva več dejavnikov, med katerimi sta najpomembnejša odnos staršev do homoseksualnosti in vzgoja.

H₁: Anketiranci, ki imajo pozitiven odnos do homoseksualnosti, v večji meri odobravajo posvojitev otrok znotraj istospolne skupnosti, kot anketiranci ki imajo negativen odnos do homoseksualnosti.

H₂: Med anketiranci, ki dopuščajo vzgojo znotraj istospolne skupnosti je več takih, ki odobravajo posvojitev znotraj lezbične skupnosti, kot pa gejevske skupnosti.

H₃: Anketiranci nasploh v večji meri podpirajo vzgojo otrok v istospolni družini kot vzgojo v družini z zelo neurejenimi razmerami.

1.2 Hipoteze in rezultati raziskave

H₀: Večina anketirancev meni, da na spolno usmerjenost otrok vpliva več dejavnikov, med katerimi sta najpomembnejša odnos staršev do homoseksualnosti in vzgoja.

Vprašanja iz dveh raziskav, ki sta prikazani v tabeli spodaj, merita mnenje o tem, ali bi istospolni starši z vzgojo vplivali na spolno usmerjenost otroka. Vprašanja sta sicer smiselno primerljivi, vendar ju ne moremo združiti, ker nista popolnoma identični. Razlike, ki nastajajo v odgovorih, niso samo razlike zaradi mnenja anketirancev leta 2000 in leta 2006, ampak so tudi posledica nekoliko drugačne vsebine vprašanja. Vprašanje se vam zdi, da bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka, namreč ne pomeni enako kot, se vam zdi, da bi homoseksualni starši vzgojili istospolno usmerjenega otroka. Delež anketirancev, ki menijo, da bi homoseksualni starši preko vzgoje lahko vplivali na spolno usmerjenost otroka se je v približno šestih letih skoraj podvojil, delež tistih, ki pa menijo, da ne tega vpliva ne bi bilo, pa se je zmanjšal za slabih 8 %.

Tabela 1.2.1: Vpliv vzgoje v istospolni družini na spolno usmerjenost otroka (primerjava raziskave Istospolno starševstvo iz leta 2000 (n=393) in Istospolna partnerstva in družine iz leta 2006 (n=408))

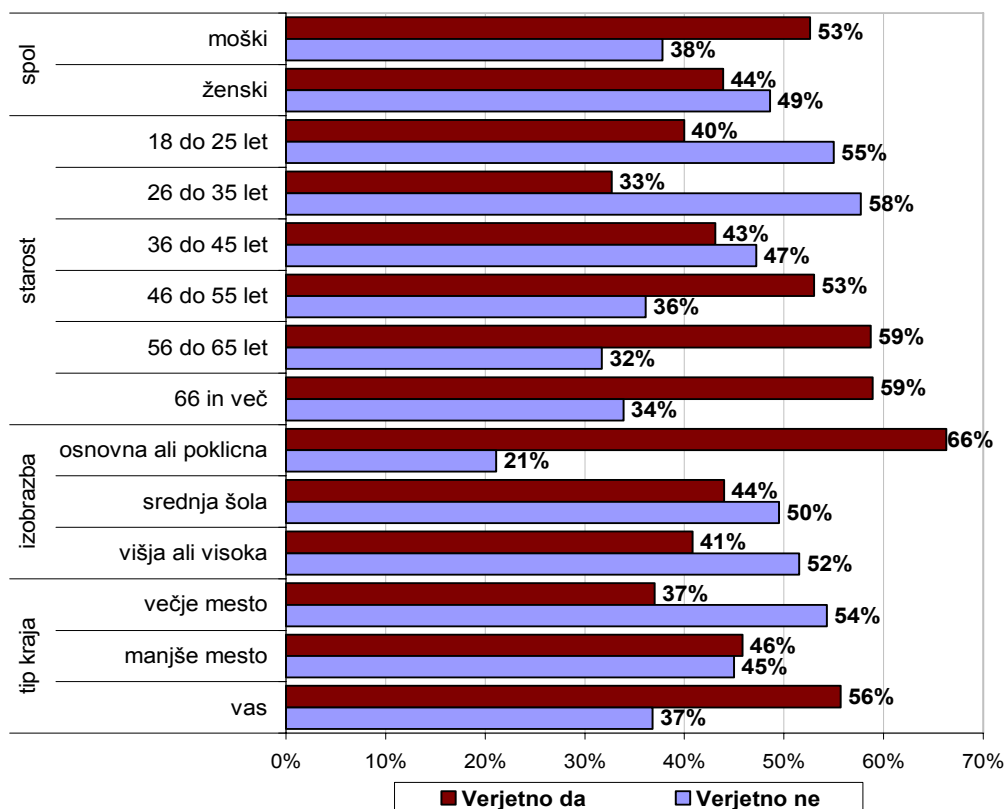
	Se vam zdi, da bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka; 2006		Se vam zdi, da bi homoseksualni starši tudi vzgojili istospolno usmerjenega otroka; 2000	
	n	%	n	%
Verjetno da	196	48 %	98	25 %
Verjetno ne	178	44 %	202	51 %
Ne vem	34	8 %	93	24 %
Skupaj	408	100 %	393	100 %

Vir: Delo Stik, 26. in 27. julij 2006 (objavljeno v reviji Več) in 5. januar 2000 (Objavljeno v reviji Ona)

V grafu spodaj so prikazani rezultati raziskave iz leta 2006. Med odvisno spremenljivko, ali bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka, in neodvisno spremenljivko spol. Med moškimi je več tistih, ki so mnenja, da bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka, kot med ženskami.

Pri pregledu rezultatov glede na starost lahko ugotovimo, da z višanjem starosti, narašča delež tistih, ki menijo, da bo vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka. Glede na neodvisno spremenljivko izobrazba ugotovimo, da z višjo stopnjo izobrazbe, upada delež tistih, ki menijo, da bi vzgoja otroka znotraj istospolne skupnosti vplivala na spolno usmerjenost otroka. Pri pregledu rezultatov glede na tip kraja pa vidimo, da mnenje o tem, da bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka, znotraj kategorije z manjšo kapaciteto prebivalstva, narašča. Najmanj anketirancev, ki menijo, a bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka, je v kategoriji večje mesto (37 %), 46 % znotraj kategorije manjše mesto in 56 % znotraj kategorije vas.

Slika 1.2.1: Ali bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka glede na demografske statistike (n=408)

Vir: Delo Stik, 26. in 27. julij 2006

Pri primerjavi vprašanj med neodvisno spremenljivko - ali bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka, in odvisno spremenljivko - ali se vam zdi, da bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka, sem želela prikazati kolikšen delež tistih, ki bi dovolili posvojitev, dejansko meni, da bi vzgoja vplivala na spolno usmerjenost otroka.

Tabela 1.2.2: Posvojitev otroka in vpliv vzgoje otroka v istospolni družini na spolno usmerjenost otroka (n=408)

			Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?			
			DA	NE	Ne vem	Skupaj
Se vam zdi, da bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka?	Verjetno da	Število	44	141	10	195
		% znotraj Se vam zdi, da bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka?	22,6%	72,3%	5,1%	100%
		% znotraj Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?	30,6%	61,8%	28,6%	47,9%
		% Skupaj	10,8%	34,6%	2,5%	47,9%
	Verjetno ne	Število	95	64	19	178
		% znotraj Se vam zdi, da bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka?	53,4%	36,0%	10,7%	100%
		% znotraj Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?	66,0%	28,1%	54,3%	43,7%
		% Skupaj	23,3%	15,7%	4,7%	43,7%
	Ne vem	Število	5	23	6	34
		% znotraj Se vam zdi, da bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka?	14,7%	67,6%	17,6%	100%
		% znotraj Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?	3,5%	10,1%	17,1%	8,4%
		% Skupaj	1,2%	5,7%	1,5%	8,4%
	Skupaj	Število	144	228	35	407
% znotraj Se vam zdi, da bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka?		35,4%	56,0%	8,6%	100%	
% znotraj Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?		100%	100%	100%	100%	
% Skupaj		35,4%	56,0%	8,6%	100%	

Vir: Delo Stik, 26. in 27. julij 2006

Med anketiranci, ki ne bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka, je 62 % tistih, ki menijo, da bi vzgoja otroka v istospolni družini verjetno vplivala na spolno usmerjenost otroka, kot med tistimi, ki bi dovolili posvojitev znotraj istospolne skupnosti (31 %).

Hipotezo, da anketiranci menijo, da na spolno usmerjenost otroka vpliva več dejavnikov, med katerimi sta najbolj pomembna odnos staršev do homoseksualnosti in vzgoja, lahko potrdim, čeprav so rezultati zelo različni glede na demografske značilnosti anketirancev.

H₁: Anketiranci, ki imajo pozitiven odnos do homoseksualnosti, v večji meri odobravajo posvojitev otrok znotraj istospolne skupnosti, kot anketiranci ki imajo negativen odnos do homoseksualnosti.

Tabela 1.2.3: Odnos do homoseksualnosti in posvojitev otroka

(n=407)

			Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?			
			DA	NE	Ne vem	Skupaj
Kakšen je vaš odnos do homoseksualnosti?	Pozitiven, zdi se vam sprejemljiva	Število	110	97	20	227
		% znotraj Kakšen je vaš odnos do homoseksualnosti?	48,5%	42,7%	8,8%	100,0%
		% znotraj Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?	76,4%	42,5%	57,1%	55,8%
		% Skupaj	27,0%	23,8%	4,9%	55,8%
	Negativen, zdi se vam nesprejemljiva	Število	17	104	4	125
		% znotraj Kakšen je vaš odnos do homoseksualnosti?	13,6%	83,2%	3,2%	100,0%
		% znotraj Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?	11,8%	45,6%	11,4%	30,7%
		% Skupaj	4,2%	25,6%	1,0%	30,7%
	Ne vem	Število	17	27	11	55
		% znotraj Kakšen je vaš odnos do homoseksualnosti?	30,9%	49,1%	20,0%	100,0%
		% znotraj Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?	11,8%	11,8%	31,4%	13,5%
		% Skupaj	4,2%	6,6%	2,7%	13,5%
Skupaj		Število	144	228	35	407
		% znotraj Kakšen je vaš odnos do homoseksualnosti?	35,4%	6,0%	8,6%	100,0%
		% znotraj Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Skupaj	35,4%	56,0%	8,6%	100,0%

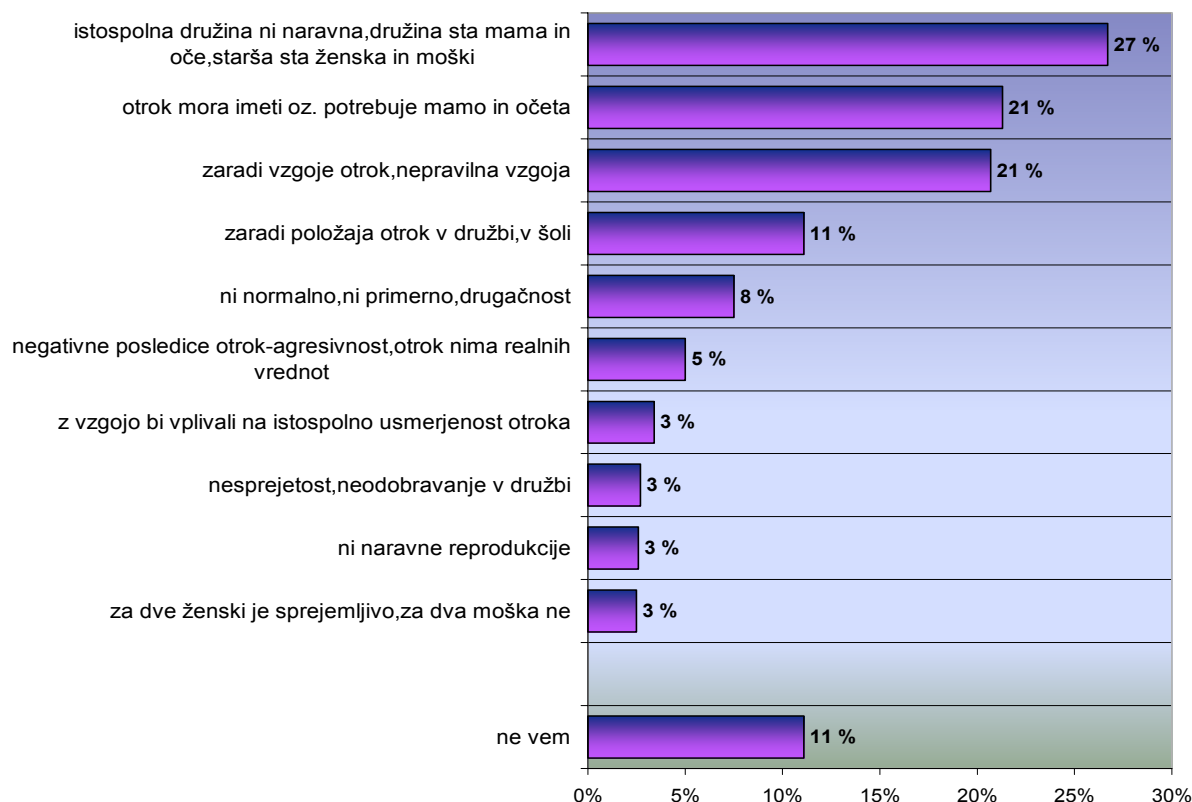
Vir: Delo Stik, 26. in 27. julij 2006

Med anketiranci, ki imajo negativen odnos do homoseksualnosti, je 83 % tistih, ki ne bi dovolili posvojitve znotraj istospolne skupnosti, med tistimi, ki imajo pozitiven odnos do homoseksualnosti, je enako mislečih 43 % anketirancev. Zanimiv podatek je, da bi 14 % tistih anketirancev, ki imajo negativen odnos do homoseksualnosti, vseeno dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka. Tukaj bi morda bilo potrebno postaviti dodatno vprašanje, zakaj se strinjajo, da imajo geji in lezbijke otroke, hkrati pa so proti istospolni usmerjenosti.

Rezultati kažejo, da tisti anketiranci, ki imajo pozitiven odnos do homoseksualnosti v večji meri podpirajo posvojitev in vzgojo otroka znotraj istospolne skupnosti, kot pa tisti, ki imajo negativen odnos do homoseksualnosti, zato lahko hipotezo potrdim.

Tiste, ki so odgovorili, da posvojitve ne bi dovolili, so prosili naj nam navedejo razloge za njihovo mnenje.

Slika 1.2.2 : Razlogi zakaj ne bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka (n=250)

Vir: Delo Stik, 26. in 27. julij 2006

Najpogostejši vzrok zakaj anketiranci ne bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka je, ker menijo, da mora biti družina, v kateri so mama, oče in otroci. Njihovo mnenje je, da lahko otroka vzgajata samo oče in mama, ne pa dve ženski ali dva moška. Prav tako pogost odgovor je bil tudi, da otrok potrebuje in mora imeti mamo in očeta, ki bosta lahko dobro vzgajala otroka, ki bo imel dobre vrednote. Anketiranci menijo, da dve osebi istega spola ne moreta dobro vzgajati otrok, saj bi potem, če bi fantke vzgajali dve ženski, bili preveč nežni po naravi, opravljati bi znali »ženska dela« in se ne bi znali postaviti zase, torej njihov karakter ne bi bil dovolj močen, prav tako ne bi znali opravljati »moških del«. Dekleta, katera bi vzgajala dva moška, pa bi imela bolj fantovske lastnosti. Anketiranci prav tako menijo, da otrok, ki bi bil vzgajan v istospolni družini, ne bi bil sprejet v družbi in med vrstniki (3 %). Zanimivo je morda to, da so samo 3 % anketirancev pri odprtem vprašanju odgovorili, da bi z vzgojo v istospolni

družini vplivali tudi na spolno usmerjenost otrok. 3 % anketirancev moti, da reprodukcija ni naravna, enak delež anketirancev pa je navedlo odgovor, da je posvojitev in vzgoja otrok sprejemljiva za dve ženski, ne pa tudi za dva moška.

Tabela 1.2.4: Drugi razlogi zakaj ne bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka (n=16)

	n
Slovenska družba še ni dovolj zrela, da bi to sprejela	3
materinski čut pri ženskah	3
istospolni pari bi otroka izkoriščali	3
vplivi na razvoj otroka	2
očetovska ljubezen ni enaka, kot materinska	2
otrok ima pravico do mame in očeta	1
število prebivalstva bi se zmanjšalo	1
starša nista biološka	1

Vir: Delo Stik, 26. in 27. julij, 2006

H₂: Med anketiranci, ki dopuščajo vzgojo znotraj istospolne skupnosti je več takih, ki odobravajo posvojitev znotraj lezbične skupnosti, kot pa gejevske skupnosti.

Tabela 1.2.5: Primerjava rezultatov vprašanja iz raziskave leta 2006 in iz leta 2000

	Za istospolni par katerega spola se vam zdi bolj sprejemljivo, da posvoji otroka; 2006		Ali je primernost posvojitve otrok za geje in lezbijke odvisna od spola homoseksualnih partnerjev; 2000	
	n	%	n	%
Za ženski	149	6 %	123	31 %
Za moški	3	1 %	4	1 %
Za oba enako	90	22 %	224	57 %
Za nobenega	156	38 %	NP ²	NP
Ne vem	11	3 %	42	11 %
Skupaj	409	100 %	393	100 %

Vir: Delo Stik, 26. in 27. julij 2006 (objavljeno v reviji Več) in 5. januar 2000 (objavljeno v reviji Ona)

Tabela prikazuje primerjavo na vprašanja iz leta 2006 in iz leta 2000. Leta 2006 so anketirance vprašali za istospolni par katerega spola se vam zdi bolj sprejemljivo, da posvoji otroka. Da je za posvojitev otroka znotraj istospolne skupnosti bolj primeren ženski istospolni par meni 149 oziroma 37 % anketirancev, samo trije anketiranci oziroma 0,7 % jih meni, da je bolj primeren moški istospolni par, da je primeren tako ženski kot tudi moški istospolni par meni 90 anketirancev (22 %), mnenje o tem, da

² NP - ni podatka

noben par ni primeren za posvojitve in vzgojo otroka, pa je izrazilo 153 oziroma 38 % anketirancev.

Leta 2000 pa so anketirance najprej vprašali ali so geji in lezbijke primerni, da posvojijo otroka. 72 oziroma 18 % jih je odgovorilo, da so primerni, 263 oziroma 67 %, da niso primerni, neopredeljenih je bilo 58 anketirancev oziroma 15 %. Sledilo je vprašanje ali je tovrstna primernost po njihovem mnenju odvisna od spola homoseksualnih partnerjev. Med anketiranci, ki menijo da je odvisna od spola homoseksualnih partnerjev, jih je 123 oziroma 31 % odgovorilo, da je ženski homoseksualni par bolj primeren, 4 anketiranci oziroma 1 % pa da je moški homoseksualni par bolj primeren. 224 oziroma 57 % anketirancev jih meni, da primernost posvojitve ni odvisna od spola homoseksualnih partnerjev, ampak da sta za posvojitve primerna oba spola istospolnih parov. Neopredeljenih jih je bilo 42 oziroma 11 %. V tej raziskavi ni bil podan odgovor, da noben par ni primeren za posvojitve otroka.

Tabela 1.2.6: Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka in za istospolni par katerega spola je posvojitev bolj sprejemljiva (n=408)

			Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?			
			DA	NE	Ne vem	Skupaj
Za istospolni par katerega spola se vam zdi bolj sprejemljivo, da posvoji otroka?	Za ženski	Število	61	77	11	149
		% znotraj Za istospolni par katerega spola se vam zdi bolj sprejemljivo, da posvoji otroka?	40,9%	51,7%	7,4%	100,0%
		% znotraj Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?	41,8%	33,8%	30,6%	36,3%
		% Skupaj	14,9%	18,8%	2,7%	36,3%
	Za moški	Število	2	1	0	3
		% znotraj Za istospolni par katerega spola se vam zdi bolj sprejemljivo, da posvoji otroka?	66,7%	33,3%	,0%	100,0%
		% znotraj Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?	1,4%	,4%	,0%	,7%
		% Skupaj	,5%	,2%	,0%	,7%
	Za oba enako	Število	79	0	11	90
		% znotraj Za istospolni par katerega spola se vam zdi bolj sprejemljivo, da posvoji otroka?	87,8%	,0%	12,2%	100,0%
		% znotraj Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?	54,1%	,0%	30,6%	22,0%
		% Skupaj	19,3%	,0%	2,7%	22,0%
	Za nobenega	Število	0	147	9	156
		% znotraj Za istospolni par katerega spola se vam zdi bolj sprejemljivo, da posvoji otroka?	,0%	94,2%	5,8%	100,0%
		% znotraj Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?	,0%	64,5%	25,0%	38,0%
		% Skupaj	,0%	35,9%	2,2%	38,0%
	Ne vem	Število	4	3	5	12
		% znotraj Za istospolni par katerega spola se vam zdi bolj sprejemljivo, da posvoji otroka?	33,3%	25,0%	41,7%	100,0%
		% znotraj Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?	2,7%	1,3%	13,9%	2,9%
		% Skupaj	1,0%	,7%	1,2%	2,9%
Skupaj	Število	146	228	36	410	
	% znotraj Za istospolni par katerega spola se vam zdi bolj sprejemljivo, da posvoji otroka?	35,6%	55,6%	8,8%	100,0%	
	% znotraj Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% Skupaj	35,6%	55,6%	8,8%	100,0%	

Vir: Delo Stik, 26. in 27. julij 2006

Pri hipotezi H₃ imam odvisno spremenljivko - Za istospolni par katerega spola se vam zdi bolj sprejemljivo, da posvoji otroka, in neodvisno spremenljivko - Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka.

Med anketiranci, ki bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka, je več tistih, ki menijo, da je za posvojitve bolj primerni ženski istospolni par (42 %), kot med tistimi, ki ne bi dovolili posvojitve (34 %). Zanimivo je, da je med tistimi anketiranci, ki bi dovolili posvojitve otroka znotraj istospolne skupnosti, 54 % tistih, ki bi dovolili posvojitve za oba spola enako, med tistimi, ki ne bi dovolili posvojitve, pa je 0 % tistih, ki posvojitve ne bi dovolili za oba spola enako.

Samo dva anketiranca (1,4 %), ki bi dovolila, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka, menita, da je bolj primeren moški istospolni par, ter samo en anketiranec (0,4 %), ki ne bi dovolil posvojitve, meni, da je za posvojitve bolj primerni moški istospolni par.

Rezultati, da več anketirancev meni, da je za posvojitve in vzgojo otroka bolj primeren ženski istospolni par, so pričakovani. Vzgoja otrok se povezuje z nosečnostjo in z materinstvom, prav tako pa tudi s tem, da so nekoč bile ženske, ki so skrbele za gospodinjstvo in za otroke. Danes pa kljub spremembam fenomena očetovstva, še vedno prevladuje mnenje, da so ženske tiste, ki so najbolj primerne za vzgojo otroka.

Hipotezo, da je med anketiranci, ki dopuščajo vzgojo znotraj istospolne skupnosti več takih, ki odobravajo posvojitve znotraj lezbične skupnosti, kot pa gejevske skupnosti, lahko potrdim.

H₃: Anketiranci nasploh v večji meri podpirajo vzgojo otrok v istospolni družini kot vzgojo v družini z zelo neurejenimi razmerami.

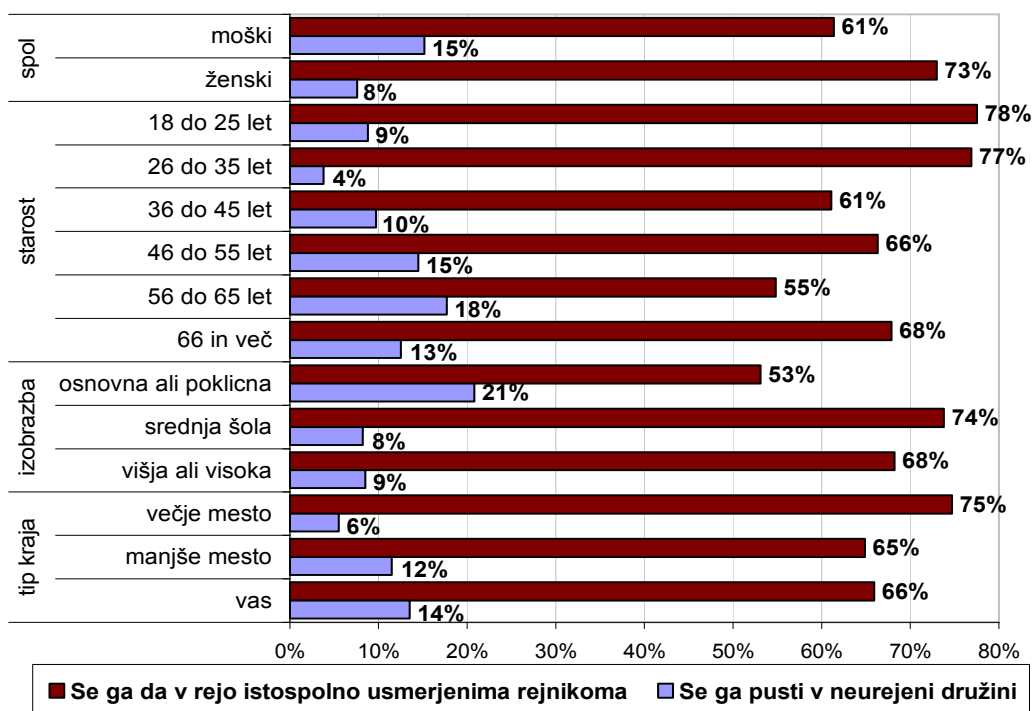
Slika 1.2.3 : Boljša rešitev za otroka: se ga iz družine z neurejenimi razmerami zaupa v rejo istospolnima rejnikoma (rejnica) ali se ga pusti v neurejeni družini (n=408)

Vir: Delo Stik, 26. in 27. julij 2006

Na vprašanje ali je bolje, da se otroka iz družine z neurejenimi razmerami da v rejo istospolnima rejnikoma, ali se ga pusti v družini z neurejenimi razmerami, je 68 % anketirancev, ki menijo, da je bolje, da se otroka da v rejo istospolnima rejnikoma. Dobra desetina anketirancev meni, da je bolje, če se otroka pusti v neurejeni družini, visok delež anketirancev, ki so na vprašanje odgovarjali, bilo neopredeljenih (21 %).

Slika 1.2.4 : Boljša rešitev za otroka in demografske statistike (n=408)

Vir: Delo Stik, 26. in 27. julij 2006

Med ženskami je več tistih, ki menijo, da je bolje, če se otroka iz družine z neurejenimi razmerami da v rejo istospolnima rejnikoma, kot med moškimi.

Pri pregledu rezultatov glede na starost ugotovimo, da mnenje, da se otroka da v rejo istospolnima rejnikoma, z višanjem starosti, postopno upada.

Z višjo stopnjo izobrazbe, je več tistih anketirancev, ki menijo, da je bolje, če se otroka iz družine z neurejenimi razmerami da v rejo istospolnima rejnikoma. Pri pregledu rezultatov glede na tip kraja, pa vidimo, da je med anketiranci iz večjega mesta, več tistih, ki menijo, da je bolje, da se otroka iz družine z neurejenimi razmerami da v rejo istopolnima rejnikoma, kot med anketiranci iz vasi.

Hipotezo, da anketiranci v večji meri podpirajo vzgojo otrok v istospolni družini, kot vzgojo otrok v družini z zelo neurejenimi razmerami lahko potrdim.

1.3 Povezava rezultatov raziskave s teorijo

V tujini, predvsem v Ameriki, je bilo narejenih veliko raziskav, s katerimi so ugotavljali ali obstajajo razlike v spolni usmerjenosti in v spolnosti med otroci, ki so vzgojeni v istospolni družini in med otroci iz heteroseksualnih družin. Rezultati javnega mnenja, ki sem jih zasledila v različnih virih kažejo, da bodo istospolni starši vzgojili otroka, ki bo prav tako istospolno usmerjen, da vzgoja v taki družini ni pravilna in negativno vpliva na otrokovo duševnost, na njegov razvoj; da bodo dekleta, ki bodo vzgojena v gejevski družini imela fantovske lastnosti, fantje, ki bodo vzgojeni v lezbični družini pa se ne bodo znali postaviti zase, ne bodo se znali obnašati tako kot je za fante značilno, prav tako ne bodo znali opravljati tako imenovanih moških del. Nasprotno pa naj bi heteroseksualni starši otroku lahko nudili varno okolje, učili ga bi ženskih in moških del, mu nudili duševno in psihološko stimulacijo, torej vse kar je dobro in potrebno za otroka in za njegov razvoj.

Raziskava, ki jo je naredila agencija Delo Stik, je pokazala, da 48 % anketirancev meni, da bi vzgoja otrok v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otrok, 43 % jih je odgovorilo, da vzgoja ne bi vplivala na spolno usmerjenost otrok, 9 % anketirancev je bilo neopredeljenih (Delo Stik, 26. in 27. julij 2006).

H₀: Različne raziskave, ki so bile narejene v tujini z namenom, da se ugotovi spolna identiteta otrok, ki odraščajo v istospolnih družinah, niso pokazale negativnih rezultatov. Rezultati ne kažejo na to, da so istospolni starši neprimerni starši in da bi bil psihosocialni razvoj otrok ogrožen zaradi spolne usmerjenosti staršev. Družine se od norm oddaljujejo na različne načine. Kakršne koli morebitne težave so odvisne od več dejavnikov. Za otroka je najpomembnejša kvaliteta družinskega življenja (Golombok, 2000). Pomembno je namreč, da otrok odrašča v ljubeči in razumevajoči družini, ni pa pomembno ali mu toplino, ljubezen, sprejemanje in vse drugo nudita dva heteroseksualna ali homoseksualna starša.

H₁: Pri proučevanju naslednje hipoteze sem ugotovila, da anketiranci, ki imajo pozitiven odnos do homoseksualnosti, v večji meri odobravajo posvojitev otroka v istospolni družini, kot anketiranci, ki imajo negativni odnos do homoseksualnosti. Najpogostejši razlogi, ki so jih anketiranci navajali pri vprašanju zakaj ne bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka so bili, da istospolna družina ni naravna, da mora otrok imeti mamo in očeta, zaradi nepravilne vzgoje otrok, zaradi položaja otrok v družbi, ker bo otrok stigmatiziran, vrstniki ga bodo izločili iz prijateljskega kroga, prav tako pa tudi družba ne bi sprejela istospolnih družin, posledično pa tudi ne otrok, ki jih vzgajata dva moška ali dve ženski (Delo Stik, 26. in 27. julij 2006).

Oblikovanje prijateljstva je zelo pomembno za vsakega otroka. Skozi prijateljstvo se razvijejo socialne veščine in odnos do drugih otrok. Za otroke, ki nimajo širšega socialnega kroga, obstaja večje tveganje za psihološke težave. Za otroke iz lezbičnih družin se domneva, da je težava v tem, da jih bodo vrstniki posmehovali in jih izključili iz kroga prijateljstva. Raziskave kažejo, da so otroci iz lezbičnih družin pred adolescenco zelo družabni in sprejeti med vrstniki, do sprememb pa pride v času adolescence. To obdobje je zelo občutljivo za otroke, takrat se pojavijo težave zaradi kakršne koli drugačnosti posameznikov od drugih otrok, ne samo zaradi staršev, ki so istospolno usmerjeni. Vse to lahko privede do žalosti, depresije, razburjenja, jeze in do drugih posledic pri otrocih. Takrat je najbolj pomembno, da starši čim več časa preživijo z otroki in se z njimi pogovarjajo o težavah, ki jih imajo. Pomembno za lezbične in gejevske družine je, da se od začetka, ko otrok začne spoznavati, da živi v drugačni družini kot njegovi prijatelji in vrstniki, starši z njim pogovarjajo in mu razložijo, zakaj ima dve mami oziroma dva očeta in da je to popolnoma normalno, kot je normalno, da ima njegov prijatelj mamo in očeta. Starši se bojijo otroku povedati resnico, ker

pričakujejo negativni odziv, Joy Schulenburg pravi, da so otroci zelo prilagodljivi in da otroci niso zaskrbljeni zaradi spolne usmerjenosti svojih staršev. Otroci pravijo, da drugo kot to, da je mama še vedno njegova mama ni pomembno (Schulenburg v Clunis in Green; 1996: 115). Pomembno je, da starši otroku ves čas stojijo ob strani, ga podpirajo, ga motivirajo in vzpodbujajo v vsakdanjem življenju.

Čeprav so bili otroci vzgojeni v netradicionalnih okoliščinah, to ne vpliva nujno na njihovo psihološko stanje in ne povzroča motenj. Sestava v družini nekoliko drugače vpliva na otrokov psihološki razvoj, vendar menim, da je za otroka najpomembnejša kvaliteta družinskega življenja in družinski odnosi.

Poznamo različne družine. Čeprav samske matere vzgajajo otroka same, obstajajo različni odnosi med enostarševsko družino in očetom. Nekateri očetje so ohranili dobre odnose z otrokom, pri drugih družinah morda stikov med njimi sploh ni. Ne glede na odnose med mamo, otrokom in očetom, ki ne živi z njima, ima otrok jasno predstavo o tem, kdo je njegov oče. Nekatere ženske so se odločile za umetno oploditev anonimnega darovalca. Nikoli ne bodo spoznale otrokovega očeta, pravzaprav so o njem dobile zelo skromne informacije. Tudi v dvostarševskih družinah ni enostavno vprašanje kdo sta otrokov oče in mama. Starši morda niso biološki starši, lahko je prišlo do umetne oploditve, do darovanega jajčeca ali semena, ali celo do obojega hkrati, in biološki starši niso tisti, ki jih otroci imenujejo mama in oče. Otroci so lahko tudi posvojeni. Poznamo tudi nadomestne starše, kjer lahko pride do težav, kadar hoče nadomestna mati biti v stiku z otrokom in njegovo novo družino in naenkrat ima otrok več staršev (Golombok; 2000: 99-104).

Drugi način po katerem se družine razlikujejo od norm, so istospolni starši in družine. Nekatere lezbijke imajo otroka iz heteroseksualne zakonske zveze in po ločitvi živijo s svojo partnerico, kjer lahko oče igra pomembno vlogo pri otroku. Vedno več je družin, kjer imajo otroka gejevski pari, ki so imeli otroka z lezbijko. Kako torej lahko razložimo visoko stopnjo težav, ki jih imajo otroci v netradicionalnih družinah? Odgovor je v različnih izkušnjah otrok, ki živijo v različnih družinah. Rizično je pri otrocih, katerih starši imajo sovražni odnos, katerih starši se ločijo, posledice so izguba družabne in finančne podpore, prehod otroka v drugo družino zahteva pogajanja pri odnosih v novi družini. Otroci, ki so od začetka živeli v nebiološki družini, tisti, ki živijo v lezbični ali gejevski družini, niso nič bolj nagnjeni k psihološkim problemom, kot otroci iz tradicionalnih domov. Ne velja, da bodo vsi otroci, ki živijo v enostarševski družini,

imeli probleme in ne velja, da tisti, ki živijo v lezbičnih in gejevskih družinah, ne bodo imeli težav. (Golombok; 2000: 99-104).

H₂: Vzgoja otroka se povezuje z materinstvom, zato je rezultat pri tretji hipotezi pričakovan. Mama je tista, ki je povezana z vsakodnevnim nego otroka. Ali so otroci srečni ali žalostni, samozavestni ali sramežljivi, umaknjeni ali odprti, je do določene mere odvisno od tega, kakšen odnos imajo s starši. Psihiater John Bowlby in psihologinja Mary Ainsworth sta v svojih raziskavah ugotovila, da je za otroke zelo pomembno, da se s starši počutijo varno. Tisti, ki so se počutili bolj varno pri starših, so bolj samozavestni, odprti do drugih otrok, na obiske doma reagirajo bolj pozitivno, so neodvisni v šoli, rešujejo naloge, ki so jim dane, prosijo za pomoč, kadar jo rabijo in podobno. Občutek varnosti pri odnosu s starši pomeni pozitivne posledice za predšolske in šoloobvezne otroke, vendar pa ni neizbežno, da lahko imajo tudi tisti otroci, ki občutijo varnost v zgodnjem otroštvu, težave kasneje, ko odrastejo. (Golombok; 2000:67) John Bowlby je proučeval odnos otrok-mama in ugotovil, da mora otrok v začetku življenja doseči stik z materjo, da dobi občutek varnosti. Navezati morajo topel, intimen in dolgotrajni odnos z mamo, pri tem pa morata tako otrok, kot mama imeti zadovoljstvo (Bowlby v Golombok; 2000:63). Vendar pa danes več ne govorimo o tem, da je samo mama lahko glavna oseba na katero se otrok lahko naveže, kajti otroci se lahko navežejo tudi na očeta in na druge osebe. Bolj ko se oseba ukvarja z otrokom, bolj je otrok povezan z njo, to pa pomeni tudi, da kdor koli bo udeležen pri vzgoji otroka, lahko postane glavna oseba, na katero se otrok naveže.

H₃: Pri vprašanju ali bi otroka iz neurejene družine zaupali v rejo istospolnima rejnikoma, rejnicama ali bi ga pustili v družini z neurejenimi razmerami, so bili anketiranci bolj naklonjeni prvi možnosti, da se ga da v rejo istospolni družini. Tako je odgovorilo 68 % anketirancev, 11 % bi otroka raje pustilo v družini z neurejenimi razmerami, 21 % anketirancev je bilo neopredeljenih (Delo Stik, 26. in 27. julij 2006). Morda je bilo vprašanje postavljeno nekoliko preširoko, kajti za vsakega posameznika pomenijo neurejene družinske razmere različno.

Danes je vedno več družin v katerih prevladujejo neurejene družinske razmere. Veliko dejavnikov povzroča nasilje v družini. Starši so jezni drug na drugega, se kregajo, kritizirajo, namesto da bi kazali naklonjenost, spoštovanje in podporo. Različne klinične raziskave psihiatrov in psihologov so pokazale, da nesrečni zakoni slabo vplivajo na

otroka. Otroci, katerih starši imajo težave v zakonski zvezi, so bolj agresivni, neubogljivi, težko jih je kontrolirati, bolj so podvrženi delikventnemu vedenju, v šoli imajo slabši uspeh, nimajo veliko prijateljev, v primerjavi z otroki iz ljubečih in srečnih družin. Čeprav sta strah in depresija manj značilni v takih primerih, pa lahko zaradi nenehnih preprirov med staršema pride tudi do tega (Golombok; 2000:75-87).

Vendar pa prepri staršev ne pomenijo nujno psihološke težave otrok, kajti prepri so lahko tudi pozitivni, saj se otroci ob njih naučijo spopadati s problemi in jih reševati. Pomembno je o kakšnem prepiranju govorimo. Psihično nasilje povzroča večjo občutljivost otrok na sovražnost med starši, tudi kadar se ne prepirata. Če se bodo zaradi preprirov med starši razvile negativne posledice pri otrocih, je odvisno od zapletenosti in vrste preprirov, ki vplivajo na varno počutje otrok. Več konfliktov med staršema doživlja otrok, večja je verjetnost za čustvene težave in za težave v vedenju. Na otroke pa zelo pomembno vplivajo tudi alkohol in droge v družini. Posledice so visoka stopnja zanemarjanja in zlorabljanja otrok (Golombok; 2000:75-87).

Otroci, ki so od začetka živeli v nebiološki družini, tisti, ki živijo v lezbični ali gejevski družini, niso nič bolj nagnjeni k psihološkim problemom, kot otroci iz tradicionalnih domov.

V enostarševski družini bo otrok imel pozitivne posledice, če je finančno stanje dobro, če ima mama dobro podporo družine in prijateljev in ko imajo otroci tudi stike z očetom, ki ne živi z njimi po ločitvi staršev. Otroci imajo negativne posledice v istospolni družini, kadar nimajo dovolj velike opore od matere, če jih ne tolaži in ne podpira dovolj, če so matere neobčutljive na družbene odzive, kadar otrokom ne povedo, da niso genetsko povezane z njimi. To povzroča čustvene težave. Težave so torej odvisne od okoliščin doma in v družbi. Pomembna je kvaliteta družinskega življenja. Ne smemo več domnevati, da so tradicionalne družine dobre in da so netradicionalne družine slabe za otroke (Golombok; 2000:99-104).

2. Pozna modernost in nove oblike osebnih in družbenih identitet

Pod pojmom modernizacija si večkrat zamišljamo oblikovanje novoveškega evropskega in nato modernega ameriškega sveta. Pojem moderne ali modernizacije se nanaša na sklop različnih zgodovinskih procesov, ki so se kopičili in se medsebojno krepili. (Ule, 2000:5-6).

Diskontinuiteta modernosti se v razmerju do tradicionalnih načinov družbenega reda kaže v dveh vidikih: v svoji razsežnosti tako, da se globalizira, in v svoji intenzivnosti tako, da posega v same značilnosti intimnega, osebnega vsakdanjega življenja. Modernost moramo razumeti na njeni institucionalni ravni, vendar so 'transmutacije', ki jih proizvajajo moderne institucije, neposredno prepletene z individualnim življenjem in s tem tudi z jazom. Glavna značilnost modernosti je njena reflektivnost, ki poteka v temeljih sistemske reprodukcije tako, da se mišljenje in delovanje neprestano lomita drug na drugem (Giddens, 2000:208).

Proces, ki je v 20. stoletju očitno postal svetovni pojav, pridobiva ob vstopanju v novo tisočletje novo obliko, ki ji nekateri pravijo pozna moderna, visoka moderna ali reflektivna moderna, drugi spet postmoderna. Ta nova stopnja modernizacije očitno daje slovo svoji zgodovinski predhodnici, novoveški modernizaciji na evropskih tleh, množični industrializaciji ali celo zahodnemu racionalizmu ter razsvetljenstvu, ki naj bi duhovno poganjala klasično moderno (Ule, 2000:5-6).

Pozna modernost za to obdobje je izraz, ki ga uporablja Giddens, vanj pa uvršča spreminjanje intimnosti in zasebnosti. Zavrača tezo o obstoju postmodernosti ali postmoderni družbi kot radikalnem rezu z modernostjo, kakršne izraze uporabljajo nekateri drugi teoretiki. Kljub temu pa se strinja, da gre za izrazito spreminjanje družbenih razmer oziroma za radikalizacijo modernosti, ki jo sam imenuje visoka ali pozna modernost. Giddens meni, da se postmodernost oziroma pozna modernost odvija na naslednjih glavnih segmentih: na zaupanju, tveganosti, globalizaciji in nejasnosti, brezciljnosti oziroma negotovosti. Pomembnost zaupanja izvira iz obstoja abstraktnih sistemov, katerih načela delovanja navadnim ljudem niso povsem jasna, čeprav njihovo vsakdanje življenje temelji prav na njih. Vrednost Giddensovega koncepta zaupanja je ta,

da na novo opredeli tudi razmerje med neosebno zaupanjem in temeljnim osebnim zaupanjem. Tveganost pomeni negotovost glede posledic posameznikovega delovanja oziroma nedoločeno verjetnost negativnih, škodljivih učinkov, ki nastopijo neodvisno od posameznikovega hotenja. Življenje je neizogibno povezano z nevarnostmi, ki jih posamezniki, pa tudi večje organizacije, ne morejo nadzorovati in ki lahko močno delujejo na posameznike ali populacijo in celo ogrožajo njihovo življenje (Giddens, 1990:131).

Giddens (1991) in Beck (1994) zagovarjata tezo, da sodobno dogajanje ni toliko 'slovo od velikih zgodb' moderne, kot menijo nekateri postmodernistični družboslovci, ampak nova pozna ali refleksivna oblika modernizacije, ki med drugim ukinja in presega vzorce refleksije v dosedanji moderni in terja nove še nepoznane vzorce refleksije. Giddens izpeljuje svojo teorijo iz samorefleksivnosti visoke moderne, Beck pa iz teorije o drugi moderni kot o 'družbi tveganj (Ule, 2000:33-35).

Do sprememb je prihajalo na različnih področjih družbenega in posameznikovega življenja, kot na primer spremembe v strukturi avtoritet, regulativnih načel v vsakdanjem obnašanju, v diskurzih o življenjskem poteku in smotru, v nadzoru in izrazu čustev, v komunikaciji. Posamezniki v preteklosti niso imeli težav v iskanju identitete, ki je bila fiksna in stabilna, danes v sodobnih družbah pa se posamezniki pogosto srečujejo s problemom iskanja identitete, ki je postala vse bolj fleksibilna in multipla (Ule, 2000:90-91).

V povezavi s prej omenjeno družbeno identiteto in z identiteto posameznika, naj omenim oblikovanje spolne identitete, ki je družbeni konstrukt, z njo pa je povezana tudi porazdelitev spolnih vlog ter pomenov pozicij in statusov, ki posamezni vlogi pripadajo. Bistveno pri oblikovanju spolne identitete je, kako družba prepozna posameznikov spol, torej ali posameznico prepozna kot moškega in se tako tudi do nje obnaša, pri tem pa zanemari biološki spol. Posameznica tako razvije moško spolno identiteto. Ločevanje zgolj dveh spolov je, kot je povedal Kuhar (2001), stereotip, saj posamezniki, ki kromosomsko ne ustrezajo nobenemu od obeh spolov, prevzamejo tistega, ki jim je glede na zunanje spolne organe ob rojstvu pripisan. Devor (1987) poudarja, da spolna identiteta ni stanje, ampak proces v katerem iz okolja sprejemamo informacije, ki jih nato vključimo v strukturo identitete ali pa zavržemo. Je kognitivni filter, ki usmerja pri učenju spolnih vlog. Spolna identiteta ima bistveni pomen, saj vpliva na družbene interakcije in pozicijo posameznika v družbi. Socialna kontrola postavlja posameznika na mesto, ki mu je glede na družbeni spol pripisano, on/ona pa mora sprejeti vedenje, ki

ustreza pričakovanjem in družbeno sprejetim vzorcem delovanja. Razkritje homoseksualne spolne identitete in s tem homoseksualnega nagnjenja pa je problematično, ker je nasprotno od pričakovanega. Cass Vivienne je oblikoval šest stopenj razvoja homoseksualne identitete, med katerimi obstaja kompleksen sistem interakcij: konfuzija posameznikove identitete, katero povzročajo homoseksualna občutenja in razumevanje teh občutenj kot homoseksualnih; stopnja identitete, ki poleg občutkov iz prve stopnje zajema premagovanje družbenih preprek; toleranca identitete, kjer posameznik skuša tolerirati obstoj homoseksualne identitete, a je pri sebi še ne sprejema v popolnosti; sprejemanje identitete povzroča stike z drugimi homoseksualci, kar opravičuje obstoj homoseksualne identitete in pri posamezniku povzroči občutek njene normalnosti; naslednja stopnja je ponos identitete, kjer pride do prenehanja skrivanja ter do javnega izrekanja spolne identitete; sinteza identitete je zadnja stopnja, ko homoseksualna identiteta postane del posameznikove osebnosti, a je ne dojema več kot najbolj pomemben del sebe (Kuhar, 2001:126-152).

2.1 Pozna modernost in nove radikalno prestrukturiranje zasebnosti

V pozni modernosti prihaja do velikih družbenih sprememb, ki radikalno spreminjajo tudi svet posameznikov in posameznic, tudi gejev in lezbijk. Do sprememb prihaja na institucionalni ravni, in tudi na ravni individualnega življenja in sebstva. Novi življenjski stili vzpostavljajo nove institucije in sočasno bistveno spreminjajo že obstoječe. Vplivi sprememb potekajo tudi v nasprotni smeri, obstoječe institucije in tradicionalni vzorci vsakdanjega življenja se upirajo novemu. V pozni modernosti smo priča pozivom ohranjanja starega, k varovanju moralnega reda, ki se zdi zaradi teh sprememb vse bolj načet. Nove zgodbe doživljajo svoje nasprotje v starih zgodbah, in preko tega se kristalizira družba pozne moderne. Vse to je Giddens (1991) označil kot proces preobrazbe intimnosti, kar pomeni, da je čas pozne moderne čas fluidnih in spremenljivih družbenih identitet (Švab, Kuhar; 2005:43-44).

V pozni modernosti prihaja do novih oblik in vsebin intimnih odnosov, ki vplivajo na vsakdanje življenje posameznikov. Preobrazba intimnosti je intenziven proces, povezan s širšimi družbenimi spremembami. Družbeni akterji so se primorani odločati o svoji zasebnosti in o intimnem življenju v prihodnosti (Giddens, 2000:99).

V zadnjih nekaj desetletjih prejšnjega stoletja je prišlo do sprememb na področju razkritja istospolne usmerjenosti, istospolnih zvez, vedno več pravic in doseganja enakopravnosti gejev in lezbijk, do posvojitve otrok v istospolni družini ter do aktivnih dogajanj za uvedbo pravne ureditve istospolne poroke in še kaj bi lahko omenila, Vse to je postalo del glavnih političnih razprav v Severni Ameriki, Veliki Britaniji in v Evropi. Gejevsko in lezbično življenje je bilo spremenjeno v zadnjih generacijah, glede javnega priznanja in javnega gejevskega in lezbičnega življenja. Od leta 1980 je prišlo do dveh velikih opaznih premikov. Prvi je bil nujnost novih pogajanj povezanih s širšimi pričakovanji homoseksualne družbe, njihove spolne usmerjenosti in identitete: istospolne zveze, prijateljstva, izkušnje intimnosti istospolnega partnerstva, pravice glede istospolne zveze in poroke, katere lahko preprosto opišemo kot razvoj istospolne zveze 'relationship paradigm' (Weeks at al 1996; v Silva, Smart, 1999:84).

Vedno več je bilo političnih kampanj na temo homoseksualnosti, 'šli so preko tradicionalnih predsodkov' in se borili za enakopravne pravice in pravno zaščito glede vprašanj o spolnosti v zvezi: pravno priznanje pravic istospolnih parov, pravno priznanje istospolne zakonske zveze, pravice glede posvojitve otrok ipd. (Sullivan 1995; v Silva, Smart, 1999:84). To je povzročilo neizogibne posledice glede družbenega priznanja gejevskih in lezbičnih skupnosti kot del naraščajoče pluralizacije družbe (pluralization of society). Na drugi strani pa je javno priznanje istospolne identitete Giddens (1992) poimenoval 'transformation of intimacy' preobrazba intimnosti. Na teoretični ravni post-strukturalizma in postmoderne dobe je prišlo do sprememb v družbeni identiteti, vključno z istospolno identiteto (Weeks at al 1996; v Silva, Smart, 1999:84).

Te spremembe vplivajo na vsakdanje življenje gejev in lezbijk, ki so del družbenih procesov in ki prispevajo k procesom preobrazbe intimnosti in k rušenju tradicionalnih predstav ter vzorcev vedenja glede intimnega partnerskega življenja in življenjskih stilov. Partnersko razmerje med lezbijkami in geji temelji na enakosti, zavezanosti, konsistentnem delu na odnosih in podobno (Švab, Kuhar; 2005:44). Mlade generacije gejev in lezbijk svoje življenje pogosteje organizirajo zunaj kozleta. Kozlet je oznaka za časovno obdobje, ko posameznik skriva svojo istospolno usmerjenost. V metaforičnem pomenu si ga lahko zamislimo kot prostor, kjer je posameznik z istospolno usmerjenostjo skrit pred homofobično družbo (Seideman 2002; v Švab, Kuhar 2005:45). Dejavniki, ki v tem obdobju omogočajo življenje zunaj kozleta so procesi preobrazbe intimnosti ter družbe v pozni modernosti nasploh, pojav novega diskurza o homoseksualnem življenju, ki se ne omejujejo več zgolj na seksualnost in identiteto, ampak premešča poudarek na

osebne odnose, prijateljstvo, izkušnje intimnosti, istospolno starševstvo, pravice istospolnih partnerjev in homoseksualne poroke (Weeks et al 1996; v Silva, Smart, 1999). Danes se homoseksualci ne borijo le za pravice posameznikov, ampak za pravico do partnerskega razmerja, poroko, posvojitve otrok in za enakopravnost s heteroseksualnimi pari.

Spreminjanje in oblikovanje identitet poteka nenehno, na njihovo oblikovanje vplivajo vse bolj kompleksni družbeni konteksti. Nastajali so različni modeli oblikovanja homoseksualne identitete, ki pojasnjujejo, kakšna je idealnotipska pot posameznika, ki je na eni strani soočen z družbenimi pričakovanji o razvoju heteroseksualne spolne identitete, na drugi strani pa s svojimi občutji, ki ne ustrezajo omenjenim pričakovanjem (Švab, Kuhar; 2005:49).

Pri lezbijkah in gejih gre za pluralnost identitet, kar pomeni, da niso uniformna oziroma monolitna družbena skupina, ampak da to družbeno skupino sestavljajo posameznice in posamezniki z različnimi življenjskimi stili, situacijami ter številnimi drugimi identitetami. Lezbijke in geji so v družbi močno zaznamovani in stigmatizirani zaradi svoje drugačnosti. Oblikujejo se novi ne-heteroseksualni načini življenja, kar pomeni podiranje partnerskega in družinskega življenja (Švab, Kuhar: 2005:49).

2.2 Pozna modernost in nove oblike družine

Družina se nenehno spreminja pod vplivi posameznikov, na spremembe vplivajo demografske spremembe, zgodovinske, kulturne norme in vrednote, sistemi družbene stratifikacije in spremembe v družbeni organizaciji in strukturi nasploh.

V tradicionalnih, pretežno agrarnih družbah je imela družina osrednji položaj v družbeni organizaciji. Življenje se ni delilo na privatno in javno, namreč je se oboje tesno prepletalo. Ženske in moški so se poročali predvsem zato, da bi delo nemoteno potekalo in da bi si zagotovili medsebojne storitve. Položaj, ki ga je imela družina v predindustrijskih družbah, pa ni bil odvisen samo od proizvodne funkcije. Družinski odnos je veljal za nekakšen idealni model; po njem so se zgledovale vse druge družbene sestave – cerkev, država, cehi, v katerih so se utrjevali enaki patriarhalni odnosi, kot so veljali v družini. V takšni družbi in družini je bil vse človekovo početje strogo urejeno. Za vse in za vsak življenjski položaj so bila pravila, ki so določala, kako se mora vesti

družinski član, kaj je njegovo delo, kakšen mora bit njegov prispevek družinski skupnosti. Imeli so pravila o sklepanju zakonske zveze, o odnosih med zakoncema, o odnosih s sorodniki, o vzgoji otrok (Ule, 1986:130-131).

Pod vplivom novih demokratičnih ideologij in političnih gibanj ter spremenjenih materialnih možnosti za življenje v industrijskih družbah, so se tudi v družini zgodile velike spremembe. Te se kažejo predvsem v sekularizaciji odnosov ter raznolikosti mogočih in družbeno sprejemljivih vedenjskih vzorcev. V posodobljenem svetu so norme izgubile svojo moč. Zakonski in družinski odnosi niso več strogo predpisani in obvezni, sklepajo se namreč dogovorno, zato niso več nespremenljivi in nerazdružljivi (Ule, 1986:132-134).

Od osemdesetih let se je povečalo število ljudi, ki ne živijo v običajnih družinah. Sistematično lahko razlikujemo med alternativnimi družinskimi oblikami in dedružinskimi življenjskimi oblikami. K alternativnim družinskim oblikam prištevam vsa gospodinjstva, ki se izrazito razlikujejo od običajne družine in v katerih živi vsaj en roditelj, najsi bo biološki ali le psihosocialni, trajno skupaj vsaj z enim otrokom in skrbi zanj: enostarševske družine, družine, ki so otroka posvojile; družine dnevni vozačev, življenjske skupnosti z otrokom ali z otroki. K nedružinskim življenjskim oblikam pa spadajo: ljudje, ki živijo sami – kolikor so se zavestno odločili za to, govorimo o singles; zakoni brez otrok; življenjske skupnosti brez otrok; razmerja med dvema v ločenih gospodinjstvih brez otrok (living apart together); sukcesivni zakoni (označeni tudi kot »nadaljevalni zakoni«) po razvezi in brez otrok; nezavezujoča razmerja para brez otrok; stanovanjske skupnosti brez otrok; istospolni pari v skupnem gospodinjstvu ali living apart together brez otrok. Pristavek alternativni pomeni, da so se osebe zavestno odločile za alternativo običajni družini (Reinhard, 1998).

Ko danes govorimo o sodobni družini, govorimo o različnih tipih družinskih skupnosti. Te se spreminjajo iz roda v rod, pa tudi v življenju ene in iste osebe. Danes pojem družina ne pomeni več mamo, očeta in otroka, ampak so v družino vključeni tudi prijatelji. To lahko imenujemo razširjena družina, ki je značilna za lezbijke in geje. Identiteta, skupnost, izbira, to so ključni termini v življenju homoseksualcev. So nujni del iznajdbe, ki jo homoseksualci imenujejo 'queer construct family' oziroma queer konstrukcija družine (Weeks at al 1996; v Silva, Smart, 1999:86-89).

Še do nedavnega so gejevske družine veljale za nesmiselne, protislovne, ne samo splošni javnosti, ampak tudi večini lezbijkam in gejem. V poznih šestdesetih in sedemdesetih

letih prejšnjega stoletja je prišlo do vstopa homoseksualne skupnosti v javnost, v osemdesetih in devetdesetih pa je prišlo do nenadnega porasta istospolnih družin, k čemur so prispevale spremembe v pozni moderni in v preobrazbi v intimnih in zasebnih razmerjih, vedno več otrok ločenih staršev, je postalo del homoseksualne družine. K razkritju homoseksualne identitete je pripomoglo to, da je posameznik presegel ponotranjeno homofobijo in je homoseksualne občutke začel normalizirati svoje vedenje s tem pa destigmatizirati spolno usmerjenost. Vse to pomeni tudi prevzem nove identitete, ki je v kasnejših letih postajala vse bolj vidna v javnosti. Razkritje homoseksualne usmerjenosti in njihove zgodbe so prispevale k oblikovanju gejevske in lezbične politike (Plummer, 1995:81-86). Plummer govori o štirih fazah v procesu sprejemanja homoseksualnosti: senzibilizacija – pot do homoseksualnosti se začne z zavestnimi ali polzavestnimi pomeni, ki posameznika navedejo na percepcijo samega sebe kot potencialno homoseksualnega; signifikacija ali disorientacija združuje procese, ki prispevajo k izoblikovanju homoseksualne identitete, označuje čas med občutki drugačnosti in izoblikovanjem homoseksualne identitete na subjektivnem nivoju, na objektivnem pa čas med minimalno vključenostjo v homoseksualno dogajanje in fazo razkritja; razkritje kot oblika samodefiniranja in sprejemanja homoseksualne identitete ter njeno utrjevanje prek interakcij z drugimi homoseksualci, posameznikova identiteta je na novo oblikovana, interakcije pa pripomorejo k utrjevanju in stopnjevanju homoseksualne samopodobe in samospoštovanja; stabilizacija pomeni vzpostavitev stikov z drugimi homoseksualci, posameznik sam sebe definira za homoseksualca ter prevzema homoseksualne vloge (Kuhar, 2001:152-162).

Mladi se veliko prej odločajo za skupno življenje, kot so se njihovi predniki, zato so njihovi odnosi bolj ranljivi. To je eden izmed razlogov za naraščanje števila razvez, med vzroke pa spadajo tudi boljše življenjske razmere, večja samostojnost žensk, manjši vplivi tradicionalnih ustanov, zmanjšani socialni nadzor, poenostavljenost razvezanega postopka in ne nazadnje izredna strpnost družbenega okolja do razveze in razvezancev. Otroci niso več ovira pri razvezi, vedno več otrok odrašča samo brez enega starša in živijo v družinski skupnosti z novim partnerjem svojega roditelja in njegovimi ali njenimi otroci. Legalizirana zakonska zveza ni več pogoj za skupno življenje, vedno več moških in žensk se odloča za življenje v zunaj zakonski skupnosti. Vedno več je enostarševskih družin, vedno več mamic se odloča za otroka brez partnerja (Ule, 1986:132-134).

Nov življenjski stil je pripomogel k nastanku različnih institucij, ki urejajo razmerja homoseksualcev, kot na primer registrirano partnerstvo, kohabitacija, istospolne poroke (Švab, Kuhar; 2005:44). Z legalizacijo istospolnih partnerskih in zakonskih zvez, je število porok v Evropi in Ameriki naglo naraščalo. Tako ne moremo več prikrivati istospolnih družin, o njih ne moremo več govoriti, kot o čudni, marginalni ali deviantni družini, njihove potrebe, vrednote so enake heteroseksualnim. Kljub temu, pa istospolne družine še vedno niso povsem sprejete v javnost, družba si še vedno ne more predstavljati, kako lahko dva moška ali dve ženski vzgojita otroka tako, kot ga lahko heteroseksualni par. Gejevske in lezbične družine same po sebi predstavljajo nesoglasja, čustveno prizadetost s strani heteroseksualcev. Gejevske in lezbične družine predstavljajo novo vrsto postmoderne sorodstva, novo samozavedno postmoderno družino, za lažjo pojasnitev vrzeli med postmoderno obliko družine in moderno družinsko ideologijo, katero podpira splošna javnost.

Ena glavnih predpostavk, na katerih je zgrajena ideologija moderne družine, je predpostavka o naravnosti nuklearne družinske oblike oziroma družinske ureditve in delitvi vlog po spolu znotraj družine, ki je opredeljena z reproduktivno funkcijo družine oziroma ženske zasebne vloge. Vendar pa modernistična definicija družine kot osnova sociološkega eksplanatornega modela družine preprosto ne more več pojasniti fenomenov družinskega življenja, še posebej ne kompleksnosti in raznovrstnosti pozne modernosti (Švab, 2001: 45).

Kadar govorimo o postmodernej družini, ne moremo natančno odgovoriti in dokazati, da postmoderna družina dejansko obstaja. V moderni govorimo o nuklearni tradicionalni družini, danes pa lahko povemo, da postmoderna družina obstaja, vendar pa obstajajo tudi argumenti, ki pravijo da postmoderna družina ne obstaja. Eden glavnih argumentov za to je pluralizacija družinskih oblik, ki je ne bi mogli omejiti samo na postmoderno družino.

Družina ima dva vidika – je objektivna entiteta in tudi entiteta, ki jo stalno soustvarjajo posamezniki. Prav pri analizi družine oziroma družinskega življenja se, morda bolj kot v katerem koli drugem segmentu družbenega življenja pokaže, da družina ni zgolj družbeno dana institucija, ki jo potencialno lahko spreminjajo le vplivi od zunaj (na primer intervencija države ali širše družbene spremembe), ampak predvsem mesto, ki ga producirajo posamezniki. Prav družina je tista družbena institucija, kjer se posameznikova sposobnost produkcije realnosti oziroma družinskih praks najbolj izrazi,

saj je družina družbeno percipirana kot zaprt milje, vsaj navidezno v celoti prepuščen posamezniku; kot privatni milje, v katerem 'tujci' nimajo vstopa. Ravno družbena zaprtost oziroma omejenost družine je tista, ki dovoljuje družini oziroma posameznikom v njej dobršno mero samostojnosti pri ustvarjanju in spreminjanju družinskega miljenja oziroma realnosti, ker z drugimi besedami pomeni, da družina ni zgolj institucija, ki se spreminja le z zunanjimi vplivi. Družina in posamezniki v njej torej ni zgolj pasivni objekt, ki se spreminja pod vplivom širših družbenih sprememb, ampak aktivni dejavnik, ki v razmerje z družbenim okoljem vstopa tako, da ga spreminja, a se nanj tudi adaptira in s tem spreminja (Švab, 2001:55).

Med bistvene pogoje ohranjanja modernega značaja družine v pozni moderni ob hkratnem pojavljanju novih družbenih fenomenov, ki spreminjajo moderne načine družbene funkcionalnosti, uvrščamo družinsko pluralizacijo in iz nje izhajajočo družbeno legitimnost t.i. nasprotujočih si fenomenov ali soobstoj raznolikih razumevanj posameznih segmentov družinskega življenja. Z družinsko pluralizacijo razumemo procese, kot so pluralizacija družinskih oblik in z njo povezani pluralizacija življenjskih stilov in življenjskih potekov, spreminjanje družinskih vrednot in intradružinska diferenciacija. Gre za nov fenomen, ki ga modernizacija ne predvideva. Je tipično postmoderen. Vsi procesi, ki tvorijo kompleks družinske pluralizacije, so tesno povezani, se prepletajo in postavljajo v soodvisna razmerja. (Švab, 2001:79). Pluralizacija družinskih oblik pomeni soobstoj različnih oblik in načinov družinskega življenja glede na odločitev posameznikov. To je posledica sprememb, ko so upad števila formalnih zakonskih zvez, večanje števila kohabitacij, večanje števila razvez in otrok, rojenih izven zakonske zvez, večanje števila enostarševskih družin, v zadnjem času pa je tudi vedno več homoseksualnih družin. Gejevske in lezbične družine so v Ameriki in v Evropi močno razširjene. Izhajajo iz različnih ras, veroizpovedi, etičnih skupnosti. Z vsem tem je tesno povezana pluralizacija življenjskih stilov, ki prav tako vpliva na raznolikost družinskih in partnerskih zvez, še posebej pri mladih. Kadar govorimo o istospolnih družinah, ne govorimo o tradicionalni sestavi družine, kajti pri istospolnih družinah govorimo o družinah izbire, kamor so vključeni tudi tesni prijatelji (Švab, Kuhar, 2005:45).

S pluralizacijo družinskih oblik je povezano tudi spreminjanje in pluraliziranje življenjskih potekov. Poseben segment družinske pluralitacije je spreminjanje življenjskega sveta družin. Postmoderna družinska pluralizacija je večkrat pospešek moderne pluralizacije družinskih oblik. Upoštevati je treba še spreminjanje vrednot, ki

uvaja nekatera ključna razlikovanja med družino v modernosti in pozni moderni. Zadnji segment družinske pluralizacije je intradružinska diferenciacija, ki pomeni predvsem pluralizacijo posameznih družinskih vlog. V kontekst intradružinske diferenciacije bi lahko umestili tudi pluralizacijo vsakdanjega življenja družin oziroma vsakdanjih praks, predvsem različne načine dnevne organizacije družine. V kontekstu razmišljanja o družbeni pomembnosti in pomenu družine v pozni moderni si za izhodišče izposojamo tezo »da je moderna družinska zasebnost socialno funkcionalna in učinkuje moderno le, v kolikor sama ostaja premoderna, v kolikor ji uspeva producirati premoderno skupnost ali vsaj njeno iluzijo oziroma imaginacijo. Družina je torej zadnja anahrona institucija modernega sveta, ki 'moderno funkcionira' ne kljub svoji anahronosti, ampak prav zato, ker jo je ohranila« (Švab, 2001:79-86).

Družina kot primarni minje zagotavljanja ontološke varnosti posameznikov najprej skozi primarno socializacijo, nato pa še prek stabiliziranja odraslih igra v pozni moderni ključno vlogo. Družina si ne more dovoliti, da bi propadla. Družini v pozni moderni je pluralizacija na neki način dovoljenja, da bi lahko delovala funkcionalno – se ohranjala kot totalni družbeni fenomen, kot skupnost in institucija hkrati. Moderna, nuklearna družina bi, če ne bi bila podvržena radikalnemu spreminjanju, delovala precej nefunkcionalno, izgubila bi tisto osnovo, zaradi katere je sploh nastala in obstajala. Še več, teza o družbeni funkcionalnosti v pozni moderni (p)ostaja vedno bolj moderna. Tu vidimo neko pomembno neskladje, ki je specifična par excellence postmoderne zasebnosti in ga imenujemo pluralizacijski paradoks. Družina je namreč moderna le v toliko, v kolikor v samih ontoloških temeljih ohranja moderne premise svojega delovanja. Družina ostaja v načelu moderna, saj se ne manj ampak vedno bolj osredinja okrog svojih, v temelju modernih funkcij (Švab, 2001: 79-86).

Družina po družinski funkcionalnosti v pozni modernosti sicer ostaja moderna, saj ohranja svoje funkcije in v marsičem tudi strukturo in vloge, se pa od moderne družine razlikuje po načinih, po katerih je družbeno funkcionalna. Družina namreč ostaja družbena institucija z mehanizmom družinske pluralizacije, torej na drugačen način kakor v modernosti, ko je za zagotavljanje družbene funkcionalnosti družine zadostoval zgolj en družbeno legitimen družinski model - jedrna družina (Giddens, 2000:205-227).

2.4 Giddensovo pojmovanje čistega razmerja

V novem obdobju ima osrednjo vlogo nova oblika osebnih odnosov, to je tako imenovano 'čisto razmerje' (angl. pure relationship), ki se nanaša na situacijo, kjer dva stopita v družabni stik zaradi stika samega, zaradi tistega, kar lahko vsaka oseba dobi iz daljšega druženja z drugo osebo in ki traja le, če obe strani menita, da je obojestransko zadovoljivo. Čisto razmerje obstaja samo po sebi oziroma je časovno omejeno s strani obeh partnerjev; je torej izpogojen odnos, neodvisen od zunanjih družbenih determinant, predvsem pa izrazito individualiziran. Družinska razmerja oziroma spremembe, ki se odvijajo v zasebnosti, služijo kot dokaz za obstoj čistih razmerjih oziroma rušenja tistih, čemur pravi tradicionalni družinski vzorci (Giddens, 1995:176).

Čista razmerja naj bi veljala za vse vrste intimnih partnerskih razmerij, predvsem pa naj bi se nanašala na istospolne partnerske zveze. Preobrazba intimnosti pomeni, da je pomembno zadovoljivo razmerje, kar je eden najbolj pomembnih elementov osebne potrditve (Weeks at al 1996; v Silva, Smart, 1999:83-99).

Giddens navaja, da v idealnotipski obliki čisto razmerje sestavlja več elementov:

- To razmerje ni več povezano z zunanjimi razmerami družbenega ali ekonomskega sveta (je 'prosto plavajoče').
- Obstaja samo po sebi (v korist obeh partnerjev) in v tem smislu gre za 'čisto' razmerje. V razmerju, ki obstaja zavoljo razmerja samega, lahko vsaka stvar, ki 'gre narobe', ogrozi to razmerje. Tako razmerje je zaradi problemov ljubezenskih in spolnih asimetrij težko vzpostaviti in vzdrževati kot zadovoljujoče razmerje;
- Je odprto reflektivno razmerje. Samoprespraševanje, ki je bistveni del čistega razmerja, je tesno povezano z reflektivnim projektom jaza. Reflektivna koordinacija vseh intimnih razmerij, ne glede na to, kako blizu so 'popolni čistosti', sodi k širši reflektivnosti modernosti.
- V čistem razmerju igra osrednjo vlogo medosebna zavezanost. Pravzaprav nadomešča zunanja 'sidrišča', ki so jih tesne osebne povezave imele v predmodernosti. Čisto razmerje ne more obstajati brez osnovnih elementov recipročnosti. Zavezanost je težko vzdrževati natanko zato, ker predpostavlja obojestransko odločitev za čisto razmerje.

- Temelji na intimnosti, ki je pogoj za morebitno dolgotrajno razmerje. Intimnost moramo ločiti od bolj negativnega pojava pomanjkanja zasebnosti, ki je značilno za večino življenjskih razmer v predmoderni Evropi. Intimnost je drugi obraz zasebnosti oziroma vsaj postane možna (in zaželena), ko že obstaja osnovna zasebnost.
- Temelji na medosebnem zaupanju med partnerjema. Zaupanje v tem kontekstu ne more biti 'dano': kot velja za vse druge vidike čistega razmerja, si je treba prizadevati tudi za zaupanje, z drugimi besedami, treba si ga je pridobiti. Če se posameznik/ca hoče dokopati do zaupanja – vsaj v razmerju, - mora biti tako zaupljiv/a, kakor vreden/na zaupanja. Ker je zaupanje tesno povezano z intimnostjo, implicira ravnotežje med avtonomijo in vzajemnim razkrivanjem, ki je nujno za vzdrževanje intimnih izmenjav.
- To razmerje je predvsem diadno razmerje, vendar vpliva tudi na druga intimna razmerja (prijateljstvo, otroci). Posameznik/ca je verjetno vpleten/a v številne oblike družbenih razmerij, ki težijo k 'čisti' obliki, in čista razmerja so značilno medosebno povezana in oblikujejo specifično okolje intimnosti. To kaže institucionalno utrjeno delitev med zasebno in javno sfero. Čista razmerja nastajajo predvsem v seksualnosti, zakonski zvezi in prijateljstvu. Stopnja, do katere se intimne sfere preobražajo, se tako zelo ravna po kontekstu in razlikovalnem družbenoekonomskem položaju.
- (Giddens 2000:214-216)

Čisto razmerje velja za vse vrste intimnih partnerskih razmerij, ne omejuje se le na zakonsko zvezo ali na heteroseksualno usmeritev. Heteroseksualna zakonska zveza vsaj na površju ohranja svoj osrednji položaj v družbenem redu, čeprav jo je močno spodkopal razvoj čistega razmerja oziroma plastične seksualnosti. Razlike med heteroseksualnimi in istospolnimi partnerskimi razmerji se brišejo. Plastična seksualnost vse bolj prihaja v ospredje. Značilnost plastične ljubezni je, da je seksualnost popolnoma ločena od reprodukcije. Seksualnost homoseksualnih žensk je nujno skoraj vedno organizirana po predpostavkah čistega razmerja. Plastičnost spolnega odziva usmerja priznanje obeh partnerjev in njun pogled na to, kaj je sprejemljivo in kaj ne. V homoseksualnih razmerjih je ekonomska neenakost manj očitna kot v heteroseksualnih razmerjih, gospodinjska dela in skrb za skupni dom so deljena. Pri istospolnih parih je

pomembno zaupanje in intimnost, kajti tega lezbijke in geji v širšem okolju niso deležni. Zaupanje je trdna vera drug v drugega in v obstoj zveze (Giddens; 2000:144-148).

Po drugi strani pa nekateri ljudje sklepajo zakonske zveze zaradi simboličnega pomena, v zvezi pa ostajajo le zaradi reprodukcije ali vzgoje otrok. Večina heteroseksualnih zakonskih zvez in številne homoseksualne zveze, ki se ne približajo čistemu razmerju, se verjetno razvijajo v dveh smereh, če ne, padejo v soodvisnost. Eden izmed njih je različica tovarniške zakonske zveze. Raven spolne dejavnosti zakoncev je nizka, vendar je v razmerje vgrajena medsebojna enakost in naklonjenost. Druga oblika je tista, pri kateri oba partnerja uporabljata zakonsko zvezo za dom, vendar čustveno le malo vlagata drug v drugega. Tu imata oba partnerja zakonsko zvezo za razmeroma varno okolje, ki jima omogoča izhodišče za soočanje s širšim svetom. Vsak izmed teh tipov se verjetno nagiba k čistemu razmerju, tako v življenju posameznika kot v širši družbi. Od tega, koliko se spola lahko dogovorita za čisto razmerje in kako dolgo ga lahko vzdržujeta, je odvisno ali se bosta zblížala ali oddaljila (Giddens; 2000:205-227).

Čisto razmerje je Giddens pojasnil tudi z zmanjševanjem števila porok in z zmanjševanjem pomena zakonske zveze, s pluralizacijo družinskih oblik in življenjskih stilov. Giddens s konceptom 'čistega razmerja' bolj kot prevladujoči družbeni vzorec vzpostavljanja intimnih razmerij misli na nove načine konstituiranja in ohranjanja takega razmerja (Giddens; 2000:205-227).

Čisto razmerje po Giddensu ni nekaj, kar bi v realnosti obstajalo v idealnotipski obliki. Sam to nedvoumno pojasni: »Nihče ne ve, ali se bo pokazalo, da je čisto razmerje nekaj, kar bo imelo bolj razdiralne kot pa združujoče posledice. Preobrazba intimnosti skupaj s plastično seksualnostjo zagotavlja razmere, ki bi lahko prinesle spravo med spoloma. Vendar gre pri tem več kot le za večjo enakost in psihično prestrukturiranje, čeprav je že to dvoje izjemno težko doseči« (Giddens; 2000:205-227).

Partnerska razmerja, so ne glede na spolno usmerjenost, danes reflektivna, terjajo aktivno in intenzivno delo na odnosu, bolj so izpostavljena razpadu zveze.

3. Evropski dokumenti, ki urejajo pravice istospolne skupnosti

Slovenija je ratificirala mednarodne pogodbe, ki narekujejo državam spoštovanje enakopravnosti in prepoved diskriminacije vseh ljudi, ne glede na osebne okoliščine posameznikov, kamor spada tudi spolna usmerjenost. Vse države, ki so postale članice Evropske unije, torej tudi Slovenija, so dobile status zakonske obveze za sledeče dokumente:

1. Leta 1950 je bila sprejeta **Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin**, ki jo je sprejel Svet Evrope, Slovenija pa jo je ratificirala 31.5. 1994. Ključni členi navajajo, da se s to konvencijo vsakomur priznava pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja, pravica do poroke in družine in to brez zahteve, da moški/ženska sklene zakonsko zvezo z žensko/moškim ter ne glede na vero, nacionalno pripadnost, barvo, spol ali spolno usmerjenost. Uživanje pravic in svoboščin, določenih po konvenciji, je zagotovljeno vsem ljudem, brez razlikovanja, ne glede na spol, raso, barvo kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnost ali socialni izvor, pripadnost narodnostni manjšini, ne glede na lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine. Prepovedana je diskriminacija glede na spolno usmerjenost in spolno identiteto, urejene so pravice do osebne varnosti, določila o sklenitvi zakonske zveze in ustanovitve družine ter spoštovanje zasebnega in družinskega življenja med dvema osebama istega ali nasprotnega spola (http://www.ljudmila.org/lesbo/lesbo/1920/lesbo_19_20_analiza.pdf).
2. **Listina temeljnih pravic Evropske Unije** (Charter of Fundamental Rights) je prva mednarodna listina v Evropski uniji na področju človekovih pravic, ki navaja izrecno prepoved diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti in zagotavljanje pravice do poroke ali/in glede ustanovitve družine zagotovljena ne glede na vero, nacionalno pripadnost, barvo, spol ali spolno usmerjenost (http://www.ljudmila.org/lesbo/lesbo/1920/lesbo_19_20_analiza.pdf).
3. **Direktiva o enakem obravnavanju pri zaposlovanju (2000/78/EC)** iz leta 2000 (Council Directive 2000/78/EC z dne 27.11.2000) prepoveduje diskriminacijo na

podlagi spolne usmerjenosti neporočenih parov na delovnem mestu (http://www.ljudmila.org/lesbo/lesbo/1920/lesbo_19_20_analiza.pdf).

4. **Resolucija enakih pravic** navaja odpravo preganjanja istospolne usmerjenosti kot motnje, motenje javnosti, kot nespodobnost, odpravo diskriminacije v delovnem pravu, v pravu javnih služb, v kazenskem civilnem, pogodbenem in gospodarskem pravu, odpravo preprečevanja sklenitve zakonske zveze ali drugo pravno enakovredno obliko, omejitve pravic glede starševstva, posvojitve, rejništva, diskriminacijo o različni starostni meji za privolitev v homoseksualni ali heteroseksualni spolni odnos, elektronsko hranjenje podatkov o istospolni usmerjenosti brez posameznikove vednosti in soglasja, nedovoljeno razkritje in neustrezno uporabo teh podatkov (http://www.ljudmila.org/lesbo/lesbo/1920/lesbo_19_20_analiza.pdf).

Evropska unija se že dolgo ukvarja s preprečevanjem diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti. V ta namen je Evropski parlament je sprejel dokumente, s katerimi poziva države članice Evropske unije, naj uredijo področje istospolne skupnosti, vendar pa ti dokumenti niso obvezni pravni akti.

1. **Resolucija o enakopravnosti istospolno usmerjenih oseb v Evropski Uniji** (Homosexuals and Lesbians) pomeni poziv Evropskega parlamenta članicam Evropske unije in drugim državam, da naj zagotovijo enake pravice heteroseksualnim in homoseksualnim osebam, ugodnosti poroke z omogočanjem registracije partnerstev, enako zakonsko obravnavo, odpravo omejevanja starševskih pravic, pravic do posvojitve in skrbništva otrok (Človekove pravice žensk, 2004:159).
2. **Resolucija Evropskega parlamenta A3-0028 o enakopravnosti istospolno usmerjenih oseb v Evropski uniji** obravnava področja delovnega in kazenskega prazava, pravico do zakonske in zunajzakonske zveze, zagotovitev starševskih pravic, preepoved medikalizacije homoseksualnosti in podobno (Človekove pravice žensk, 2004:159).

3. **Resolucija Evropskega parlamenta št. A5-0050 o spoštovanju človekovih pravic v Evropski uniji** iz leta 2000 poziva k spoštovanju enakih pravic istospolno usmerjenih oseb ali parov, zagotovitev enostarševskim družinam, neporočenim parom in istospolnim parom enake pravice kot tradicionalni pari in družine, zlasti na področju obdavčenja, gmotnih in socialnih pravic (Človekove pravice žensk, 2004:160).
4. **Resolucija Evropskega parlamenta A5-0223 o spoštovanju temeljnih pravic v Evropski uniji** iz leta 2001 opozarja na človekove pravice v poglavjih diskriminacije na osnovi spolne usmerjenosti in izvenporočna razmerja in zahtevala podelitev enakih pravic istospolnim partnerstvom (Človekove pravice žensk, 2004:160).
5. **Listina temeljnih pravic v Evropski uniji** zajema pravico do poroke in osnovanja družine, spoštovanje zasebnega in družinskega življenja posameznika (Človekove pravice žensk, 2004:158-159)

Naj omenim tudi pravice lezbijk o umetni oploditvi. Umetno oploditev z medicinsko pomočjo lahko lezbijke opravijo v Belgiji, Grčiji, na Irskem, v Španiji, Veliki Britaniji, na Danskem, Finskem in Nizozemskem. (Človekove pravice žensk, 2004:171)

3.1 Evropska direktiva o prostem pretoku ljudi

Leta 2004 so v Evropski Uniji sprejeli novo Direktivo o prostem pretoku ljudi (EU Directive on free Movement and Same-sex Families: Guidelines on the Implementation Process) (v nadaljevanju: Direktiva), ki je v veljavo prišla 30. aprila 2006. Do tega datuma so morale vse članice Evropske Unije uskladiti zakonodajo glede priseljevanja, z Direktivo. Med dvehletnimi pogajanjmi pri sestavi Direktive je bil eden izmed najbolj pomembnih poudarkov na oblikovanju pomena družina. Nevladni organizaciji ILGA – Evropa (International Lesbian and Gay Association in LGTB (National Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Organisation) sta se zavzemali za vključitev istospolne družine v določila Direktive in za enakopravnost istospolnih partnerjev/partneric in družin,

predvsem pa tudi njihovih otrok v članicah Evropske Unije. Direktiva določa, da mora biti pri uveljavljanju pravic vsaj eden od partnerjev iz države Evropske Unije (<http://www.ilga-europe.org/content/download/1448/9061/file/freedom>).

4. International lesbian and gay association (Mednarodna lezbična in gejevska zveza)– ILGA in ILGA-Evropa

International lesbian and gay association - ILGA je največja svetovna organizacija lezbijk, gejev, biseksualcev in transseksualcev, ki je bila ustanovljena leta 1978. Sodeluje z več kot 300 organizacijami iz več kot 70 evropskih držav, prav tako poleg Evrope vključuje tudi regionalne odbore za Afriko, Azijo, Avstralijo in Ameriko. V organizaciji se borijo proti diskriminaciji ter za enakost in enakopravnost ne glede na spol, spolno usmerjenost in spolno identiteto. Leta 1996 je ILGA-Evropa postala prva mednarodna organizacija, ki želi s programi, protestnimi akcijami, z uporabo diplomatskih sredstev, lobiranjem, s sodelovanjem z mednarodnimi organizacijami, z informiranjem Evropskih institucij in javnosti ter z mednarodnimi mediji vplivati na sprejem zakonodaje o enakih pravicah lezbijk in gejev.

Glavni cilji organizacije so boj za enakopravnost lezbijk, gejev, biseksualcev in transseksualcev ter boj proti vsakršni diskriminaciji le-teh, povečevati moč evropskih organizacij za človekove pravice, ki se borijo proti diskriminaciji zaradi spolne usmerjenosti in identitete. Največja rezultata na mednarodni ravni, ki ju je dosegla ILGA, je bila izključitev homoseksualnosti iz mednarodne klasifikacije bolezni Svetovne zdravstvene organizacije (WHO) leta 1991, in izločitev homoseksualnosti iz področja kaznivih dejanj. Leta 1995 je bila v Pekingu Svetovna konferenca o ženskah, na kateri je ILGA dosegla vpeljavo spolna usmerjenost, v Evropsko konvencijo o človekovih pravicah so 26. januarja 1997 v 14. členu zapisali prepoved diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti, prav tako 13. člen Amsterdamske pogodbe prepoveduje vsakršno diskriminacijo gejev in lezbijk. Kampanje, ki so potekale pod okriljem ILGE, so prispevale med drugim k legalizaciji homoseksualnosti na Novi Zelandiji, v Rusiji, na Irskem in mnogih drugih državah, k opustitvi diskriminatorne imigracijske politike v Združenih državah Amerike in k uskladitvi zakonodaje raznih držav z določili evropskega sodišča za človekove pravice.

ILGA izvaja politični pritisk na različne organizacije, kot na primer na organizacijo Združeni narodi, na Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), na Svet Evrope in institucije Evropske unije. ILGA-Evropa je poostrila politični pritisk na organizacije v Strasbourgu in v Bruslju. (<http://www.ilga.org>, <http://www.ilga-europe.org>)

5. Ureditev partnerske zveze med osebami istega spola v Evropi – mednarodna primerjava različnih držav

a. Nizozemska

Nizozemska je od leta 1979 priznavala kohabitacije istospolnih oseb ter jim dodelila omejene pravice. Partnerja oziroma partnerici sta lahko sklenili kohabitacijsko pogodbo, v kateri so bila izmed vseh področij navedena le tista področja, za katera se je par odločil, da jih želi imeti urejena. Vendar pa istospolni pari s kohabitacijo niso dobili dovolj pravic, zato je skupina aktivistov, ki jo je vodil Henk Kral, je leta 1995 vladi dala predlog o sprejetju istospolne zakonske zveze. Parlament je istega leta oblikoval posebno komisijo, ki je proučevala predlog in po končanem delu, leta 1997 je Nizozemska sprejela Zakon o registriranem partnerstvu, ki je stopil v veljavo 1. januarja 1998. Določal je enakopravnost homoseksualne s heteroseksualno zakonsko zvezo na področju davčne politike, premoženjskih razmerij in dedovanja, medsebojne pravice in dolžnosti obeh partnerjev so bile izenačene zakonsko zvezo moža in žene. Zakon je izvzel tri pomembna področja in sicer področje starševstva, pokojninske politike in politike do tujcev. Zakon prav tako ni določal, avtomatskih starševskih pravic in dolžnosti pri istospolni partnerski zvezi, tako kot pri zakonski zvezi. Registrirani partner je prejel manjšo pokojnino po umrlem partnerju, kot jo dobi zakonec v heteroseksualni zakonski zvezi. Do leta 2001 pa je veljalo tudi, da tujci brez dovoljenja za bivanje niso imeli pravice skleniti registriranega partnerstva. Po zakonu o registriranem partnerstvu partner oziroma partnerica otrokovega očeta ali matere ni bil avtomatsko zavezan skrbeti za otroka (Folder; Lombardo 1999, Folder 2000a; v Greif, 2002:118), saj področje starševstva ločeno obravnava drug zakon. Zakon o skupnem skrbništvu (Joint Custody

Act) je osebi, ki ni biološki starš omogočal, da lahko na sodišču zaprosi za skrbništvo. Prošnja se je odobrila, ko sta biološki in nebiološki starš, na primer oče/mati otroka in njun istospolni partner/partnerka, dokazano skupaj skrbela za otroka najmanj eno leto neposredno pred vložitvijo prošnje za skrbništvo. Biološki oče ali mati je moral izpolnjevati tudi pogoj, da je že pred tem najmanj tri leta neprekinjeno samostojno skrbel za otroka. V primeru, da drugi biološki starš ni imel skrbništva nad otrokom, se oba pogoja nista upoštevatata (Greif, 2002:118).

Do leta 2000 je bilo v Zakonu o registriranem partnerstvu sprejetih več zakonskih aktov, 21. decembra 2000 pa je Nizozemska uvedla nekaj sprememb in sprejela Zakon o zakonski zvezi istospolnih partnerjev, ki je zajemal dva zakona, Zakon o istospolni poroki in Zakon o posvojitvah, s katerima je bil dopolnjen Civilni zakonik. Z uvedbo teh dveh zakonov je Nizozemska prva država v Evropi, ki je uvedla istospolno zakonsko zvezo, ki je po določilih zakona popolnoma enakopravna s heteroseksualno zakonsko zvezo. Zakon o zakonski zvezi je stopil v veljavo 1. aprila 2001.

Pravne posledice zakona so iste kot pri raznospolni zakonski zvezi, pravice, ki jih dobita s poroko pa so naslednje: vzajemna dolžnost preživljanja šibkejšega partnerja ter delitev stroškov za gospodinjstvo, pokojnina po umrlem partnerju, pravica do dedovanja, po zakonu imata status svojca ter povsod razen v uradnih dokumentih lahko uporabljata priimek drugega partnerja.

Novi Zakon o porokah določa, da zakonec, ki ni biološki starš, lahko partnerjevega otroka posvoji, s tem pa dobi status zakonitega starša ter starševske pravice in dolžnosti. Zakonec, ki ni biološki starš pa je v vsakem primeru krušni starš vsem otrokom v družini, jih je v času trajanja zakonske zveze dolžan vzdrževati. Možna je tudi obojestranska - skupna posvojitve, niso pa še legalizirali mednarodne posvojitve. Tudi ločitveni postopek pri homoseksualnih parih je enak kot pri heteroseksualnih parih.

Pomembna določila so tudi za tujce brez stalnega bivališča na Nizozemskem. Osebam, ki niso državljani in nimajo dovoljenja za bivanje na Nizozemskem, mora policija za tujce dati soglasje o sklenitvi istospolne zakonske zveze. Zakonsko zvezo lahko skleneta dva tuja državljana pod pogojem, da ima vsaj eden od njiju stalno bivališče na Nizozemskem. Urejeni so tudi postopki za preoblikovanje registrirane partnerske zveze v zakonsko zvezo in obratno (http://www.ljudmila.org/lesbo/lesbo/1920/lesbo_19_20_analiza.pdf).

b. Belgija

Belgija je 23. novembra 1998 sprejela Zakon o zakoniti kohabitaciji (Cohabitation Legale / Statutory Cohabitation), ki je stopil v veljavo leta 2000. Zakon je določal, da so istospolni ali raznospolni pari lahko prijavi svojo zvezo občinskim oblastem. S prijavo zveze sta partnerja oziroma partnerici dobili obveznosti o skupnem gospodinjstvu in obveznosti do otrok, potreben je bil skupni vložek v proračun, ki je bil proporcionalen glede na zmožnosti. V primeru smrti enega od kohabitantov je skupno stanovanje dobil preživel partner, vendar le-ta ni imel pravic do dedovanja in do posmrtnine. V primerih, ko je bilo stanovanje v lasti umrlega partnerja, se je moral preživel partner izseliti iz stanovanja. Partner prav tako ni imel pravic do posvojitve otroka.

Leta 2001 je ministrstvo za pravosodje v parlament vložilo predlog zakona o istospolni zakonski zvezi, po katerem se istospolnim parom podeli pravice iz zakonske zveze, z izjemo pravic do posvojitve otrok. Belgijski parlament je 30. januarja 2003 legaliziral institucijo zakonske zveze za osebe istega spola in s tem uvedel enakopravnost istospolnih in raznospolnih parov na vseh področjih razen na področju posvojitve otrok.

Zakon, ki je prišel v veljavo 1. junija 2003, je zajemal tri glavne omejitve: državljani Belgije se je lahko poročil z državljanom Belgije ali z državljanom, ki prihaja iz države, ki zakonsko dovoljuje istospolne poroke, torej iz Nizozemske; gejevski ali lezbični par po tem zakonu ni smel posvojiti otroka, pri lezbičnem paru pa se je biološka mama obravnavala kot mati samohranilka; v primeru smrti, njena partnerica ni imela pravic do otroka, družina otroka v kateri je živel je razpadla, otrok pa je moral v rejo k drugi družini. Pravice glede skrbništva otroka je imela samo biološka mama (www.religioustolerance.org/hom_mar.10.htm).

Decembra 2005 je prišlo do sprememb zakona glede posvojitve otrok in sostarševstva pri istospolnem paru. Po uvedbi sprememb so homoseksualni pari dobili enake pravice glede posvojitve otrok, kot jih imajo heteroseksualni pari. Spremenjeni zakon je stopil v veljavo aprila 2006.

Ovira za geje in lezbijke, ki so se poročili v Belgiji je bila, da so s potovanjem v katero koli drugo državo v Evropski Uniji, izgubili status poročenega para. Evropski parlamentarni komite za Svobodo in pravice državljanov, Justice and Home Affairs

(LIBE) je 21. januarja 2003 potrdil predlog, v katerem je bila zahteva, da se za državljane Evropske Unije in za njihove družine omogoči svobodno gibanje in bivanje v kateri koli državi članici brez da bi izgubili status, ki jim ga je omogočila njihova država. Pravice so vključevale istospolne pare, registrirana partnerstva in druge neporočene pare, ki živijo skupaj. Uvedena je bila še sprememba zakona, ki dovoljuje istospolno poroko paru, kjer je vsaj eden izmed partnerjev oziroma partneric državljan Belgije oziroma, če je vsaj eden izmed njiju živel v Belgiji (www.religioustolerance.org/hom_mar10.htm).

c. Španija

Pod vlado in diktaturo Francisca Franca je bila homoseksualnost v Španiji strogo prepovedana, geje so množično kaznovali z zaporno kaznijo. Do sprememb je prišlo po smrti Francisca Franca, ko je prišlo tudi do kulturnega gibanja La movida. V šestdesetih letih prejšnjega stoletja so tajne gejevske scene postale nujnost v Barceloni, ki je veljala za najbolj tolerantno mesto v državi ter v Ibizi, ki sta bili najbolj popularni turistični destinaciji za geje in lezbijke. Gibanje La movida je povzročilo lezbična in gejevska gibanja tudi v drugih Evropskih državah. Homoseksualnost in biseksualnost sta danes priznani, predvsem v velikih mestih kot so Málaga, Valencia, Madrid, Sevilla, Barcelona, Las Palmas na otoku Gran Canaria, Santa Cruz na otoku Tenerife in Cadiz.

Od leta 1984 Španija je priznavala neregistrirane kohabitacije, ki so pomenile izenačitev istospolnih parov na zvezni ravni. Leta 1988 je dvanajst regij od sedemnajstih regij v Španiji uvedlo registrirane kohabitacije, s katerimi so priznavali nekatere sorodstvene pravice, pravice dedovanja in lastništva. V zadnjem desetletju prejšnjega stoletja so mestni svetniki v nekaterih mestih v Španiji uvedli partnersko zvezo, ki je pomenila pridobitev nekaterih pravic neporočenim istospolnim in raznospolnim parom. Zakon v Španiji je dovoljeval posvojitve samskim osebam, kar je posledično pomenilo, da je lahko istospolni par posvojil otroka, vendar ga je lahko posvojil samo eden izmed partnerjev, ki se je legalno obravnaval kot samska oseba. Drugi partner, ki ni bil zakonsko priznan starš, ni imel nobenih pravic do otroka, tudi v primeru prekinitve zveze ali v primeru partnerjeve smrti.

Junija 2004 je španski minister za pravosodje Juan Fernando López Aguilar podal predlog zakona o istospolni zakonski zvezi, ki ga je vlada potrdila 1. oktobra 2004.

Predlog zakona je bil podan v parlamentarno obravnavo 31. decembra 2004. Aprila 2005 ga je potrdil Spodnji dom parlamenta, vendar je čez en mesec predlog zakona zavrgel. Zaradi zavrnitve je bil predlog zakona ponovno vrnjen v obravnavo Spodnjemu domu parlamenta, ki je odredbo senata razveljavil in ga 20. junija 2005 ponovno sprejel. Zakon je nato potrdil še španski kralj, v veljavo pa je stopil 2. julija 2005. S tem je Španija postala tretja država v Evropi, ki je formalno legalizirala istospolne poroke v celotni državi. Zakon je dovoljeval istospolne poroke le državljanom Španije, julija 2005 je prišlo do dopolnitve zakona, da se lahko poroči par, kjer je le eden izmed partnerjev oziroma partnerk državljan Španije.

d. Danska

Nevladna organizacija Danska nacionalna zveza gejev in lezbijk – LBL se je dolga desetletja borila za uvedbo zakona o istospolnem partnerstvu. Delovati je začela že v sredini prejšnjega stoletja, v 60. letih prejšnjega stoletja pa je podala prvi predlog zakona, ki je predvideval spremembo v okviru zakona o zakonski zvezi. Cilja niso dosegli, zato je leta 1984 nevladna organizacija ponovno vložila pobudo za legalizacijo partnerstev istega spola. Zakon o registriranem partnerstvu za osebi istega spola so uvedli 26. maja 1989, ki je v veljavo vstopil 1. oktobra 1989. Z uvedbo zakona je Danska postala prva država na svetu, ki je uzakonila istospolno partnerstvo. Zakon so sedem let kasneje sprejeli tudi v Grenlandiji. Danska, Norveška in Švedska so podpisale sporazum, s katerim medsebojno priznavajo registrirana partnerstva, ki so bila sklenjena v kateri od naštetih držav. Oblast je s sprejetjem zakona videla edini način za doseganje polnega družbenega sprejemanja gejev in lezbijk.

Partnersko zvezo sta lahko sklenila partnerja, če je vsaj eden od njiju bil državljan in je imel stalno bivališče na Danskem. Zakon zajema sedem členov, ki natančno opredeljujejo registracijo, veljavnost in prenehanje skupnosti, časovni nastop in veljavnost zakona. Zakona o registriranem partnerstvu in Zakon o heteroseksualni zakonski zvezi imata enakopravna določila na naslednjih področjih: enake pokojninske in zavarovalne pravice, vzajemno vzdrževanje, davčne ugodnosti in prenos davka, avtomatične dedne pravice, znižan davek na dediščino, pravico do nerazdeljene posesti ter pravico do pomoči na sodišču ob ločitvi.

Leta 1999 so uvedli spremembe v zakonu, zakonsko zvezo sta lahko sklenila tudi partnerja, ki nimata državljanstva, vendar pa sta vsaj dve leti živela na Danskem. Pomembna sprememba je bila tudi na področju posvojitve otrok, ki so jo uvedli leta 1999, saj lahko po novem partner posvoji otroka drugega partnerja, razen če je posvojen otrok iz tujine. Tako imata skupno skrbništvo nad otrokom, vendar pa ne moreta posvojiti tujega otroka kot par in nimata pravic do umetne oploditve.

Zakon o registriranem partnerstvu velja v vseh državah s katerimi je Danska sklenila bilateralni dogovor, saj državljani Norveške, Švedske in Islandije uživajo enak status kot Danska. Glavni cilji sprejema zakona so bili, da bi dosegli enakopravnost gejev in lezbijk ter spreminjanje odnosa družbe do istospolne usmerjenosti, da bi omejili množično menjavanje partnerjev in s tem ustavili širjenja aidsa (http://www.ljudmila.org/lesbo/lesbo/1920/lesbo_19_20_analiza.pdf).

e. Nemčija

V Nemčiji so leta 1925 uvedli zakon, ki je prepovedoval istospolno partnerstvo. Kazenski zakonik je v 154. členu določal, da je spolno občevanje med osebama istega spola kaznivo, za kar je bila predpisana zaporna kazen od šestih mesecev do petih let, kadar je eden izmed partnerjev bil mlajši od 18 let, je sledila zaporna kazen daljša od petih let. Kaznovano je bilo nadlegovanje na delovnem mestu med osebami istega spola, prisila v spolno občevanje ter prostitucija. Leta 1934 so spremenili 174. člen Kazenskega zakonika, ki je vseboval prepoved spolni stik med dvema odraslima moškima, torej tudi božanje in poljubljanje, nekoliko kasneje pa so zakon razširili in dodali, da se kaznuje tudi opazovanje ali homoseksualna korespondenca. V Vzhodni Nemčiji so 175. člen Kazenskega zakonika odpravili leta 1967, v Zahodni Nemčiji pa 1969.

Od leta 1973 so se zavzemali za odpravo člena v zakonu, ki je določal, da je istospolno partnerstvo kaznivo, leta 1994 pa so sprejeli popolno odpravo tega člena. Od leta 1982 so bili predlogi za legalizacijo istospolnih partnerstev večkrat vloženi v parlament, vendar pa so bili do leta 1998 vedno zavrnjeni.

Februarja, leta 2001 je Nemčija sprejela Zakon o odpravi diskriminacije istospolnih skupnosti: Zakon o registriranem partnerstvu. V veljavo je stopil 1. avgusta 2001. Zakon je podoben registriranemu partnerstvu po skandinavskem modelu, vendar ne zajema vseh

pravic, ki jih zajema skandinavski zakon. Zakon zajema dva daljša člena. Prvi člen navaja, da lahko istospolno partnerstvo ustanovita osebi istega spola, ki pred pristojnim upravnim organom podata izjavo o premoženjskem stanju in izjavo o tem, da bi registrirali partnerstvo. Mladoletne osebe in neposredni sorodniki ne morejo skleniti registriranega partnerstva. Partnerja sta dolžna skrbeti, vzdrževati in podpirati drug drugega v skladu z določili Civilnega zakonika, lahko izbereta skupen priimek ali k svojemu priimku dodata priimek partnerja, ki pa ga lahko po končanem razmerju še naprej obdržita. V istospolni partnerski zvezi imata oba partnerja enake pravice in dolžnosti do otroka. Če ima eden izmed partnerjev otroka oziroma je otrokov zakoniti zastopnik, ima drugi partner pravico soodločati o vsakdanjih zadevah v zvezi z otrokom ter je dolžan poskrbeti za otroka v morebitnih nevarnih okoliščinah in prevzeti vse zakonite ukrepe za zaščito. Prvi člen navaja tudi pravico do dedovanja, razmere v primeru ločenega življenja registriranih partnerjev in razmerje po prenehanju registriranega partnerstva. Drugi člen zajema spremembe in dopolnitve Civilnega zakonika (http://www.ljudmila.org/lesbo/lesbo/1920/lesbo_19_20_analiza.pdf).

f. Francija

Francija je 13. oktobra 1999 sprejela zakon oziroma tako imenovano Pogodbo o civilni solidarnosti, s katerim istospolni in raznospolni pari, ne glede na naravo razmerja, dobijo določene pravice in obveznosti. Osebi, ki skleneta pakt, ohranita civilni status samske osebe. Pakt lahko skleneta osebi, če ima vsaj eden izmed partnerjev dovoljenje za bivanje v Franciji. Pogodba se lahko sklene tudi izven Francije pri konzularni službi države, v kateri imata partnerja skupno bivališče. Partnerja se zavežeta, da si bosta vzajemno in materialno pomagala glede potreb skupnega stanovanja in življenja, v primerih dolgov do tretje strani pa nosita skupno odgovornost. Zakon določa, da se skupne premičnine in nepremičnine po razvezi delijo na polovico, dovoljeno je tudi, da lahko partnerja izbereta drugačen način, vendar ga morata definirati v pogodbi. Po treh letih registracije zveze, sta partnerja upravičena do skupne obdavčitve kombiniranih prihodkov, v primeru da eden od partnerjev nima dostopa do socialnih varščin, je upravičen do uporabe partnerjevega zdravstvenega zavarovanja ter zavarovanja v primeru nosečnosti.

Zakon ne ureja pravice do preživnine, pravice do dedovanja po umrlem partnerju, nista upravičena do nadomestila ob smrti partnerja, ki je posledica delovne nesreče. Prav tako ni mogoča skupna posvojitev otrok, partnerja nimata skupnih starševskih dolžnosti do otroka ter pravice do medicinske pomoči pri umetni oploditvi (http://www.ljudmila.org/lesbo/lesbo/1920/lesbo_19_20_analiza.pdf).

g. Finska

Finska je kot zadnja Nordijska država uvedla zakonsko zaščito istospolnih parov. Leta 1993 je nevladna organizacija SETA vložila prvi predlog pa uvedbo zakonodaje. Leta 2002 so sprejeli Zakon o registriranem partnerstvu za istospolne pare, ki je v veljavo prišel 1. aprila 2002. Zajemal je pogoje in pravne posledice sklenitve partnerske zveze in prenehanje registriranega partnerstva. Partnerstvo lahko registrira par, kjer je vsaj eden od partnerjev državljan Finske in ima stalno bivališče na Finskem ali če sta oba partnerja imela stalno bivališče na Finskem najmanj dve leti pred prijavo registracije. Pod določenimi pogoji se smatra, da imajo status finskih državljanov tudi tujci, ki prihajajo iz držav s katerimi je Finska sklenila bilateralni sporazum in ki imajo uvedeno podobno zakonodajo na tem področju. Registrirano partnerstvo oseb istega spola, ki je bilo registrirano v tuji državi, se prizna na Finskem, v kolikor ima veljaven status v tuji državi, kjer je bilo sklenjeno (http://www.ljudmila.org/lesbo/lesbo/1920/lesbo_19_20_analiza.pdf).

h. Mednarodna primerjava še nekaterih drugih držav

Na kratko naj omenim tudi druge evropske države. Na Portugalskem so 15. marca 2001 sprejeli Zakon o zaščiti *de facto* skupnosti oziroma zakon o kohabitaciji za heteroseksualne in homoseksualne zveze. Zakon je istospolnim parom, ki najmanj dve leti bivajo v pogojih, podobnih zakonski zvezi, podelil enake pravice kot zunajzakonskim partnerjem nasprotnega spola. Imajo enake pravice in dolžnosti glede lastniških razmerij,

preživeli partner pa ima pravico do odkupa stanovanja umrlega partnerja, nase pa lahko prenese tudi najemniške pravice.

V Italiji so lokalne skupnosti v Pisi in Bologni uvedle register kohabitacije. Med vzhodnoevropskimi državami je Madžarska leta 1996 prva razširila konzumacijo premoženjskih pravic zunajzakonskih partnerjev tudi na homoseksualne pare, leta 1999 pa je uvedla kohabitacijo za homoseksualne in heteroseksualne pare.

Hrvaški sabor je 14. julija 2003 sprejel Zakon o istospolnih skupnostih, ki ureja status in pravne učinke življenjske skupnosti dveh odraslih oseb istega spola, ki traja najmanj tri leta. Zakon vsebuje 22 členov in je v veljavo stopil 23. julija 2003. Določa dve pravni posledici. Prva pravna posledica je dolžnost in pravica do preživljanja partnerja/partnerke, ki nima lastnih sredstev za življenje. V tem pogledu se uporabljajo določila Družinskega zakona. Druga pravna posledica je možnost medsebojnega urejanja premoženjskih razmerij. Zakon loči med skupno in osebno lastnino partnerjev/partneric, premoženjska razmerja pa se lahko uredijo tudi s posebnim medsebojnim dogovorom. Po 21. členu zakona je izrecno prepovedana diskriminacija zaradi spolne usmerjenosti (http://www.judila.org/lesbo/lesbo/1920/lesbo_19_20_analiza.pdf).

6. Analiza lezbičnega in gejevskega gibanja ter razvoj zakonodaje na področju istospolne skupnosti v zadnjih tridesetih letih v Sloveniji

Delovanja gejev in lezbijk je se v Sloveniji začelo v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko so se lezbijke in geji začeli pojavljati v javnosti in organizirati razna gibanja. Istospolno usmerjeni niso več želeli živeti v strahu in brez pravic, ampak so želeli ustvariti lastno identiteto, kar je pomenilo uveljavljanje istospolne usmerjenosti v zasebnem in javnem življenju. Zavzemali so se, da bi zasebno življenje lahko živeli tudi javno, brez strahu in bojazni, da bodo zaradi spolne usmerjenosti in spolne identitete kaznovani, deležni fizičnega in psihičnega nasilja, da bodo imeli enakopravne socialne, kulturne in ekonomske pravice.

Do takrat je njihovo življenje bilo intimno, prikrivali so nekaj, kar je bilo sprva zakonsko prepovedano, kasneje, po spremembi ustave in zakonov, pa kljub prepovedi

diskriminacije še vedno obsojano v očeh javnosti. Njihovo življenje bi lahko poimenovali s terminom intimno državljanstvo (Kuhar, 2005).

Intimno državljanstvo pomeni problem razumevanja državljanstva, kot vezanega izključno na javno sfero. Koncept izpostavlja trende, ki kažejo, kako se državljanstvo vse bolj pomika tudi v zasebno sfero ter kako javne politike vplivajo na zasebno sfero in življenje, ki se dogaja v njej. Termin pomeni koncept, ki opisuje vrsto sprememb glede zasebnega življenja posameznikov in posameznic, s katerimi se ti soočajo v zadnjih desetletjih. (Kuhar, 2005: 152)

Koncept intimno državljanstvo predlaga pot v debate o intimnosti življenja, ki ga kot 'dialogični' državljani izvršujemo v zelo naraščajoči pluralizaciji javne sfere. Tema vključuje najstniško spolno življenje, pravice in dolžnosti razveze zakonske zveze, samsko življenje, gejevsko starševstvo, močno povečanje ukvarjanja z internetom, itd. Ni presenetljivo, da je večina teh debat etično spornih. Glavne točke intimnega državljanstva so: spremembe in zgradba diskusije o 'novi intimnosti', kulturni boji in moralni konflikti ali kulturni ali intimni boji, iznajdba intimnega državljanstva, nove javne sfere, moralnost v vsakdanjem življenju, dialogi in zgodbe, globalizacija in vrednotenje (Plummer; 2003). Koncept intimno državljanstvo zajema vedno večje diskusije o tem kako živeti osebno življenje v svetu pozne moderne. Termin pomeni javno diskusijo, obravnavo o posameznikovem osebem življenju. Gre za navidezno nasprotje. Danes privatno življenje ni več strogo ločeno od javnega življenja. Habermas pravi, da se družbeno življenje pomika v privatno, družinsko življenje, in je vse bolj osredotočeno na privatno sfero. Intimno državljanstvo se dotika vseh področij življenja, ki se kažejo kot osebna, in so posledica povezanosti, strukturiranosti in reguliranosti skozi javne sfere. So redko, če sploh so, predmet zasebnega. Plummer meni, da termin intimno državljanstvo pomeni, da se je potrebno učiti od začetka do pomena (denote) pluralnosti zvokov in položajev raznolike javnosti. Ne moremo več pričakovati čistosti, enotnost bo najdena v javni sferi. (Plummer, 2003:69-71)

Intimno državljanstvo torej opisuje nove intimne zgodbe, nove skupnosti, nove oblike življenja, novo politiko, vse to pa kliče po novih pravicah in dolžnostih. Koncept intimnega državljanstva temelji na tem, da pravice in dolžnosti, ki izhajajo iz državljanstva, vplivajo na naše javno življenje in tudi na naš intimni del življenja. Boj za priznanje pravic ženskam, moškim, homoseksualcem in drugim je pokazal, da meja med zasebnostjo in javnostjo ni več tako ostra, kot je bila. Ožji pomen termina intimno

državljanstvo označuje seksualne pravice, ki so določenim skupinam priznane ali ne, širši pomen pa vključuje vprašanje, s kakšnimi mejami in restrikcijami se mora posameznik soočiti zaradi svojega seksualnega statusa in intimnih izbir oziroma vprašanje o spolnem življenju, je vprašanje o tem, v kolikšni meri posameznik kot državljan lahko ali pa ne more uživati socialnih, političnih, civilnih in drugih pravic zaradi svojega seksualnega statusa in svojih intimnih izbir, ki niso nujno del seksualne narave. Intimno državljanstvo je tudi vprašanje prakse, ki ni nujno napisana v obliki pravic in dolžnosti. Številne svoboščine, ki jih na primer uživa heteroseksualni državljan, niso zapisane v nobenih zakonih. Intimno državljanstvo v širšem pomenu zato označuje tudi tovrstne prakse, kjer se prostor v javnosti in zasebnosti odpira za nove vidike intimnosti, na primer za intimnost med dvema moškima ali dvema ženskama. (Kuhar, 2005)

Intimno državljanstvo zajema vprašanja okrog izbire glede spolnosti, kaj želimo početi s svojimi telesi, občutji, identitetami, z osebnimi in partnerskimi zvezami in podobno. (Plummer, 2003:140).

Novo intimno zgodbo so pogosto interpretirane kot razlog za propad starega vrednostnega in moralnega sistema, to pa nekaterim skupinam daje agresivno revanšistično etiko, ki se kaže v fizičnem obračunavanju s homoseksualci, v marginalizaciji tistih, ki odstopajo od tradicionalnih predstav moškosti in ženskosti, v stigmatizaciji novih družin in podobno. Geji in lezbijke so danes morda najvidnejši znanilci sprememb, ki jih opisuje koncept intimnega državljanstva. Intimno državljanstvo se v smislu skupka pravic in dolžnosti tu najhitreje udejanja. Ne glede na to, da se v nekaterih državah geji in lezbijke lahko poročajo in imajo družino, so še vedno tarča fizičnega in psihičnega nasilja, nerazumevanja, posmehovanja, družbene izolacije in marginalizacije, stigmatiziranih informacij v medijih, izobraževalnem sistemu in podobno. Gejevsko in lezbično gibanje pa je usmerjeno k temu, da ne bi bilo več omejeno le na zasebnost, ampak da bi homoseksualnost bila priznana kot legitimna seksualna identiteta, njeni akterji pa bi s tem imeli enakovreden dostop do kulturnih, socialnih in ekonomskih virov družbe.

V 14. členu Ustave Republike Slovenije je zapisano, da so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katero koli drugo osebno okoliščino. Ustava določa, da smo pred zakonom vsi enaki. Diskriminacija je prepovedana po 141. členu Kazenskega zakonika in v šestem členu Zakona o delovnih razmerjih. Prepoved diskriminacije ter enakost državljanov sta

bistvena elementa univerzalnih državljskih pravic in zagotavljata formalno vključenost v politično skupnost. Osnovni namen teh dveh načel je zagotoviti formalno enakost, vendar ne zagotoviti dejanske enakosti in prav tako ne odpraviti že obstoječo neenakost (Dedić, 2004:16-18).

Enakopravnost, ki jo določa Ustava, je kršena tudi v Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, kjer 3. in 16. člen izključujeta enakopravnost v zakonski zvezi. 3. člen narekuje, da je zakonska zveza urejena življenjska skupnost moža in žene, pomen zakonske zveze pa je v osnovanju družine. V 16. členu je zapisano, da je za sklenitev zakonske zveze potrebno, da dve osebi različnega spola, pred pristojnim organom in v skladu z zakonom svoje soglasje o sklenitvi zakonske zveze potrdita (Kymlicka 2002; v Dedić, 2004; 16 -18).

Diskriminacija se lahko uporablja za opredelitev neenakega obravnavanja posameznika ali posameznice na podlagi njegove ali njene pripadnosti neki skupini, kjer se determinira njegova ali njena različnost od ostalega prebivalstva. Obstoječe neenakosti, ki so produkt družbenih razlik, niso opredeljene kot neenako obravnavanje ali diskriminacija, zato so tudi opredeljene kot legitimne ali vsaj dopustne (Kymlicka 2002; v Dedić, 2004; 16 -18).

Pravica do identitete je povezana s kulturnim učenjem, medijskim poročanjem o homoseksualnosti, z vključitvijo vprašanj homoseksualnosti v šolske kurikule in podobno. Pravica do identitete pomeni realizacijo svoje istospolne usmerjenosti v javnem in zasebnem življenju. Geji in lezbijke naj bi tako v vseh vidikih vsakdanjega življenja imeli pravico do svoje identitete, ki je ne bi bilo potrebno zamolčati, prekriti ali utajiti. Pravica do identitete pomeni materializacijo svoje lastne seksualne identitete. Čeprav zakonodaja lahko ščiti, je praksa velikokrat lahko drugačna, zato je pravica identitete tako tesno povezana s spremembami v družbi, do katerih pride prek različnih oblik socializacije, informiranja, sentibiliranja, promocije različnosti in nenazadnje tudi antidiskriminacijske zakonodaje (Kuhar, 2005).

Geji, lezbijke, biseksualci in transseksualci (GLBT) so spolne manjšine, ki so diskriminirane zaradi spolne usmerjenosti, na področju zaposlovanja, zdravstvene oskrbe, izobraževanja, dostopa do nastanitve in drugih socialnih storitev. GLBT, ki živijo v istospolnih partnerskih skupnosti, so prikrajšani za pravice, ki izhajajo iz zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih - ZZZDR (UI 1. SRS, št. 14/89, UL 1. RS, št. 13/94, 82/94, 29/95, 26/99, 60/99, 70/00, 110/02). To pomeni, da so zaradi sedanje

družinske zakonodaje prikrajšani za pravice, ki pripadajo zakonskim in izvenzakonskim partnerjem, kot so:

- Pravice do socialnega, zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja in zavarovanja v primeru brezposelnosti;
 - Pravica do bolniškega dopusta za partnerja/ko ali za otroka partnerja, partnerice;
 - Pravica do uveljavljanja davčnih olajšav za družinske člane;
 - Pravice, ki izhajajo iz premoženjskih in dedovanjskih razmerij itd.
- (Človekove pravice žensk, 2004:162)

Najpogostejše kršitve pravic istospolno usmerjenim ženskam so:

- Enakosti pred zakonom;
 - Zaščite pred diskriminacijo (pravica do nediskriminacije);
 - Osebne varnosti;
 - Svoboda odločanja o lastnem telesu in seksualnosti;
 - Zasebnega in družinskega življenja;
 - Svobodnega odločanja o rojstvu otrok;
 - Zdravstvene oskrbe;
 - Socialne varnosti;
 - Enake možnosti pri zaposlovanju;
 - Informiranja in izobraževanja.
- (Človekove pravice žensk, 2004:162)

Lezbično in gejevsko gibanje razdelimo na dve večji obdobji. Prvo obdobje je obdobje pred pojavom organiziranega gibanja, drugo obdobje, ki sem ga razdelila še na dva dela, pa obdobje po organiziranem gibanju.

6.1 Lezbična in gejevska gibanja v obdobju od leta 1976 do 1998, uspešnost gibanj ter prve spremembe v zakonodaji

Do leta 1976 je po Kazenskem zakoniku Socialistične Federativne republike Jugoslavije bila homoseksualnost kaznivo dejanje, za katero je bila zagrožena zaporna kazen do enega leta. Prepovedani in kaznovani so bili spolni odnosi med moškimi, spolni odnosi med ženskami niso bili kaznovani. Leta 1976 so potrdili nov republiški Kazenski zakonik, ki je stopil v veljavo 1977, po katerem homoseksualnost v Sloveniji ni bila več kaznivo dejanje. Odpravili so tudi prepoved glede prostovoljnih spolnih odnosov pri osebah istega ali različnega spola, ki so starejše od štirinajst let (Kuhar, 2001).

Prvi festival v Sloveniji je bil festival Magnus (po Magnus Hirschfeld), ki je bil organiziran 23. aprila 1984. Potekale so javne razprave o homoseksualnosti, predstavljeni so bili filmi in predavanja o gejevski kulturi, prav tako so uveljavljali tudi politične zahteve. Magnus je pomenil vstop dela slovenske homoseksualne populacije v javni prostor. Zavzemali so se za enakopravnost homoseksualnosti in za sprejem v družbo. Festival se je tri leta zapored odvijal v spomladanskih mesecih, leta 1987 pa so ga prepovedali iz političnih razlogov. Organiziran je bil 25. maja, ko je bil v nekdanji Jugoslaviji tako imenovan Dan mladosti, Titov rojstni dan, in praznik komunistične partije (Kuhar, 2001: 92).

Namesto festivala Magnus so organizirali Festival gejevskega in lezbičnega gibanja. Leta 1985 so v okviru ŠKUC-Foruma ustanovili socializacijsko akcijsko skupino Lilit, katera je bistveno zaznamovala razvoj civilno-družbenih feminističnih skupin in kasneje nevladnih organizacij. Znotraj skupine Lilit se je leta 1987 oblikovala lezbična sekcija LL oziroma Lezbični Lilit, ki je kasneje postala samostojna sekcija v okviru društva ŠKUC (Študentski kulturni center). Lezbični Lilit je bila prva lezbična organizacija v Evropi, postala je prva vzhodnoevropska članica najstarejše mednarodne mreže ILGA (International Lesbian and Gay Assotiation). Leta 1993 je bila ustanovljena feministično-lezbična skupina Kasandra, ki je delovala le nekaj let, istega leta pa so ustanovili tudi Ženski center znotraj katerega je delovala mreža Avtonomnih ženskih skupin, katerih del

je bila tudi ŠKUC-LL. Ženski center je prenehal delovati konec devetdesetih let prejšnjega stoletja (Kuhar; 2001).

Nekaj let po osamosvojitvi Slovenije, leta 1995, so v 141. členu Ustave uvedli prepoved diskriminacije in kršitev enakopravnosti na osnovi spolne usmerjenosti, po 180. členu pa se je kaznovalo posilstvo osebe istega in nasprotnega spola. S tem so bili podani prvi koraki k večji enakopravnosti gejev in lezbijk (Kuhar; 2001).

Po več kot dvajsetih letih zavzemanj nevladnih organizacij v Sloveniji, ki so se že takrat zavemale za enakopravnost človekovih pravic in svoboščin, je bilo v devetdesetih letih podanih nekaj pobud za legalizacijo istospolne partnerske zveze. Leta 1993 je bil s strani Urada vlade Republike Slovenije za žensko politiko podan prvi predlog za spremembo Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Na ustavno sodišče so dali pobudo za presojo ustavnosti tega zakona, vendar pa je vlada podala negativno mnenje o pobudi, zato je bila pobuda umaknjena. (Greif, 2002)

Minister za delo družino in socialne zadeve Anton Rop je v sodelovanju s takratno državno sekretarko istega ministrstva Heleno Kamnar, leta 1997, sklical posebno delovno skupino za pripravo zakonskega predloga. V delovni skupini sta poleg drugih strokovnjakov delovala tudi predstavnika nevladnih organizacij, in sicer Tatjana Greif iz ŠKUC-LL in Miran Šolinc iz ŠKUC-Magnus. Odločili so se, da bodo na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve oblikovali nov zakon, imenovan Zakon o registrirani istospolni skupnosti. Leta 1998 so predlog zakona, ki ga je pripravil Inštitut za civilno, primerjalno in mednarodno zasebno pravo pri Pravni fakulteti v Mariboru dokončali, in ga naslednje leto predali v postopek medresorskega usklajevanja. Vendar je do težav prišlo že na Ministrstvu za notranje zadeve Republike Slovenije, ki je zavrnilo nadaljnje izvajanje nalog v zvezi s tem zakonom, saj ta zakon ni bil v okviru obstoječih delovnih nalog, kar pomeni, da zakon ni bil obravnavan na preliminarni parlamentarni razpravi in tako tudi nikoli ni bil sprejet (Greif, 2002:124).

Do napak in pomanjkljivosti je prišlo že med postopkom oblikovanja in izdelave besedila zakonskega predloga Zakona o registraciji istospolne skupnosti, ki je na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve potekal v letih 1997-1998. Prišlo je do nekaj bistvenih pomanjkljivosti. Tatjana Greif je te pomanjkljivosti združila v nekaj pomembnih točk:

1. Pravni izvedenci in izvedenke delovne komisije so soglasno zavzeli stališče, ki je v nasprotju s smotrom pravnega varstva oseb, živečih v istospolnih partnerstvih; postavljalo se je vprašanje, zakaj je MDDSZ v delovno komisijo imenovalo pravnike, ki so nasprotovali osnovni ideji predvidenega zakona, in s tem vnaprej onemogočilo doseg konsenza.
2. Primerjalno pravni vidik zakonskega osnutka ter utemeljitev, kot jo je po naročilu ministrstva izdelal Inštitut za civilno pravo, primerjalno in mednarodno zasebno pravo Pravne fakultete v Mariboru, je zadovoljeval raven povprečne seminarske naloge; neprofesionalni pristop k problematiki, diskriminatorna dikcija in načelo kratenja, namesto podeljevanja pravic je odražalo generalno zapostavljanje in pomanjkanje politične volje za reševanje problematike.
3. Poskus vključitve ekskluzivne prepovedi pravice gejev in lezbijk do posvojitve in skrbništva otrok v zakonski osnutek.
4. Nepotrebna je bila vključitev specialista s področja psihiatrije v delovno skupino; odkar je Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) homoseksualnost leta 1991 v celoti odstranila s seznama bolezni, je psihiatrična ekspertiza v tem in podobnih primerih neutemeljena.
5. Vztrajno sklicevanje na koncept negativnega javnega mnenja in morale v smislu podkrepitve nasprotovanja legalizaciji istospolnih partnerstev; glede na dokazljiv vpliv zakonodaje na uveljavljanje vrednostnih norm v družbi in tesno povezanost med zakonodajo in javnim mnenjem, se je pri varstvu zapostavljenih skupin nedopustno sklicevati na koncept morale, saj le-ta temelji na stereotipiziranju in ne na preverljivih dejstvih.
(Greif, 2002:126-127)

Osnutek zakona iz leta 1998 je predvideval le ureditev premoženjskih pravic, ni pa vključeval socialnih pravic in statusa svojca. Zakon je bil torej diskriminatoren in ni izenačeval pravic istospolnih in raznospolnih parov.

6.2 Lezbična in gejevska gibanja od leta 2001 do 2004 ter pogajanja med vlado in nevladnimi organizacijami o sprejemu prve zakonodaje istospolno usmerjenih

V letih 2001 do 2004, ko je bila v vladni koaliciji levosredinska vlada, katere predsednik je bil Anton Rop, je prišlo do pomembnih premikov na področju urejanja pravnega položaja istospolno usmerjene skupnosti. Minister za delo, družino in socialne zadeve je bil Vlado Dimovski, iz tedanje stranke Združena lista socialnih demokratov oziroma iz danes preimenovane stranke Socialni demokrati (SD), državna sekretarka za družino v tem obdobju je bila ga. Alenka Kovšca. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, se je odločilo, da bo pravni položaj istospolno usmerjenih uredilo, ga. Alenka Kovšca pa je v prvem osnutku predloga zakona o življenjski skupnosti istospolnih partnerjev podala konkretne razloge za ureditev tega področja in za sprejem zakona:

- Človekove pravice in svoboščine imajo kot ustavni argument normativno moč, ki nalaga državi odgovornost urejanja obstoječih potreb prebivalstva ter doseganja družbenega konsenza. Večina zahodnih držav je že zaznala potrebo po ureditvi pravno-premoženjskih razmerij neporočenih partnerjev in ostalih oblik življenjske skupnosti. Po določenem obdobju skupnega bivanja, se v trajnejših, pravno neformaliziranih življenjskih skupnosti, pojavi problem vzajemne ureditve materialno-socialnega razmerja med partnerjema, njunega razmerja do tretjih, zlasti v primeru razpada ali prenehanja razmerja, pa se pojavi problem zaščite ekonomsko šibkejših članov skupnosti.
- Drugi razlog za ureditev tega področja je zagotavljanje enakosti pred zakonom in spoštovanja človekovih pravic ter svoboščin istospolno usmerjenih državljanov in državljanek. Upoštevanje enakosti pred zakonom ne zavezuje le izvajalcev zakona, temveč tudi zakonodajalca, ki določa mejo med segmentom družbenega življenja, ki je pravno normiran, in segmentom družbenega življenja, ki je izven teh okvirov. Zakonodajalec je pri tem vezan na ustavno načelo, ki pravi, da je Slovenija pravna država in v smislu tega je zavezan pravno normirati vsa tista področja družbenega življenja, ki so za to zrela. Stanje, v katerem zakonodajalec izpusti pravni normirani del družbenega življenja, ki je zrel, da se ga z zakonom uredi, je stanje

podnormiranosti in je v nasprotju z načelom pravne države. Vsako partnersko razmerje je, ne glede na spolno sestavo, družbi koristno, saj partnerja znotraj njega zadovoljujeta medsebojne potrebe, ki bi sicer bremenile družbo.

- Slovenija je dolžna upoštevati zahteve za preprečevanje diskriminacije na podlagi spolne usmerjenosti in pravno urediti življenjske skupnosti istospolnih partnerjev.
- Z registracijo istospolnih življenjskih partnerstev bi istospolno usmerjenim osebam olajšali njihov družbeni položaj, saj bi jim z registriranim partnerstvom priznali določene pravice in dolžnosti, ki jih imata sicer raznospolna partnerja tako med seboj kot v razmerju do države. Te pravice se odražajo predvsem v premoženjsko pravni sferi, saj je v istospolnih skupnosti potrebno urediti vprašanja kot so udeležba na premoženju, pridobljenem v času trajanja takšne skupnosti, in razpolaganje z le-tem, dolžnost preživljanja partnerja itd. (Kovšca, Arhiv Informacijski center Legebitra, 4. junij 2003)

Prvi in temeljni cilj zakona je odprava diskriminacije istospolnim partnerstev in zagotovitev spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Predlagani zakon, ki ga je pripravljala vlada ni izenačil življenjske skupnosti istospolnih oseb z zakonsko zvezo. Izvzeta je bila pravica do skupne posvojitve otrok, do skupnega rejništva in skrbništva do otrok. (Kovšca, Arhiv Informacijski center Legebitra, 4. junij 2003).

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je ustanovilo delovno skupino, v kateri so delovali strokovnjaki iz različnih področij; v delovno skupino so povabili tudi predstavnike nevladnih organizacij, in sicer Tatjano Greif iz ŠKUC-LL, Mirana Šolinca iz društva ŠKUC-Magnus, Miha Lobnika iz društva Legebitra in Romana Kuharja iz Mirovnega inštituta. V delovni skupini je sodelovala tudi socialna psihologinja Metka Mencin Čeplak. Namen sodelovanja vlade z nevladnimi organizacijami je bil, sodelovanje pri pripravi zakona.

Do oktobra 2003 je bilo napisanih več različic osnutka zakona o ureditvi pravnega položaja življenjske istospolne partnerske skupnosti. Organizirani so bili sestanki ministrstva in predstavnikov nevladnih organizacij, kjer so usklajevali predloge in mnenja. Podanih je bilo več vsebinskih mnenj in predlogov glede naslova zakona.

Končni predlog zakona se je imenoval Zakon o istospolni partnerski zvezi, ki ga je vlada določila v prvo obravnavo 22. aprila 2004.

6.3 Zakon o istospolni partnerski zvezi (ZIPZ)

Predlog Zakona o istospolni partnerski zvezi (ZIPZ) se je omejil izključno na urejanje razmerij med partnerjema istospolne partnerske zveze in na medsebojne pravne učinke statusa partnerja te zveze na drugih pravnih področjih.

Urejal je sklenitev partnerske zveze, neveljavnost partnerske zveze, pogoje za vpis v matični register, določal pravne posledice sklenitve partnerske zveze v razmerju med partnerjema in na drugih družbenih področjih, premoženjska razmerja, prenehanje zveze in razmerja med razvezanima partnerjema (ZIPZ, 2004)

Predlog zakona ni posegal na področje urejanja razmerij do otrok in ni dajal nobenih pravic in dolžnosti do otrok, ki jih ima lahko kateri od partnerjev iz prejšnje heteroseksualne zveze pred sklenitvijo istospolne partnerske zveze. Prav tako predlog zakona ni dajal partnerjema pravice do skupne posvojitve otrok ali do posvojitve otrok drugega partnerja. Posvojitve ni pravica, ki bi izhajala iz določenega osebnega pravnega statusa, kot sta zakonska zveza, zunajzakonska skupnost in ne sodi v okvir urejanja razmerij oziroma pravnih posledic, ki nastanejo s sklenitvijo zakonske zveze ali kot pravni učinki dalj časa trajajoče življenjske skupnosti moškega in ženske, ampak je poseben samostojni inštitut, ki je bil kot posebno poglavje vključeno v zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerij, v skladu z družbeno opredelitvijo vloge družine in razmerij med starši in otroci. Zakon o istospolni partnerski zvezi pa kot posebni zakon pravno ureja življenjsko skupnost dveh istospolnih partnerjev, ki je z zakonsko zvezo, zaradi naravnih razlik med obema življenjskima skupnostma, izenačena le v določenih pravnih posledicah. (Kovšca, Arhiv Informacijski center Legebitra, 4. junij 2003)

Za mnenje o predlogu zakona sem vprašala tudi sogovornike, ki so povedali naslednje:

»Glavna pomanjkljivost ZIPZ je bila, da ni zajemal področja družinskih razmerij, pravice do posvojitve otrok, področja rejništva in skrbništva do otrok. V Sloveniji živijo istospolni pari, ki imajo otroke iz prejšnjih raznospolnih zvez, poznam pa tudi lezbične pare, kjer so partnerice šle na umetno oploditev v tujino. Po mojem mnenju je napaka, da smo se odločili, da bomo upoštevali pogoj, ki nam ga je dala vlada, torej da bomo področje urejali postopno. S tem smo nevladne organizacije storile korak nazaj. Druga pomanjkljivost je bila, da predlog zakona ni predvideval zunajzakonske partnerske zveze.«(Mitja Blažič)

»Predlog zakona ni določal popolne izenačitve istospolne partnerske zveze z zakonsko zvezo, saj ni vključeval poglavja o družinskih razmerjih. Ga. Alenka Kovšča je dejala, da moramo razmišljati politično pragmatično, in da je tisto, kar lahko sprejmemo zakon o partnerski zvezi, nikakor pa ne tudi posvojitve in rejništva do otrok. S tem smo se zavedali, da pristajamo na določeno mero diskriminacije, a to je bil kompromis, ki se nam je zdel sprejemljiv. To so bile edine pravice, ki bi bile odvzete.« (Roman Kuhar)

»Ocena vladajoče koalicije je bila, da bi bila problem izpeljati zakon, ki bi vključeval tudi pravice do posvojitve otrok, zato je glede priprave zakona, zavzela stališče, da bodo to področje uredili brez pravic do družinskih – starševskih razmerij. To je bil kompromis, ki smo ga mi morali sprejeti, če smo želeli sodelovati v delovni skupini. Nad tem nismo bili navdušeni, po drugi strani, pa smo vzeli to kot neko realnost v danem trenutku. Dobro vemo, da obstajajo istospolni pari, ki imajo otroke in da je to realnost. Dejstvo, da si zakonodajalci zatiskajo oči pred resnico, ne odpravlja problemov otrok iz istospolnih družin, niti problemov njihovih staršev.« (Miha Lobnik)

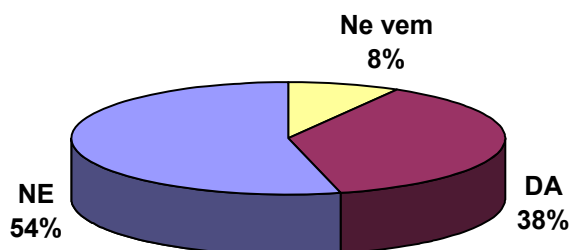
Ga. Alenka Kovšča, državna sekretarka v letih 2001 in 2004, ki je najbolj pripomogla k postopku sprejemanja zakonodaje, je izključitev pravice do družinskih razmerij pri istospolnih parih komentirala tako:

»V predlogu zakona je šlo za absolutno izenačitev istospolne in raznospolne zveze. Tudi področje posvojitve smo želeli urediti, vendar pa je glede na stanje v Sloveniji bilo to v praksi težko izvesti, zato smo se odločili, da bomo pravice do otrok izključili iz postopka. V posebnem členu smo določili enakopravnost in enakost na vseh področjih, razen na področju posvojitve otrok in rejništva otrok.« (Alenka Kovšča)

V povezavi s tematiko me je zanimal tudi odnos javnosti do zakonske ureditve družinskih razmerij in pravic do otrok za istospolne pare. V to poglavje sem zato vključila vprašanje iz raziskave, ko so anketirance vprašali ali bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka. Po mojem mnenju rezultat ni bil presenetljiv.

Slika 6.3.1: Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka

(n=408)

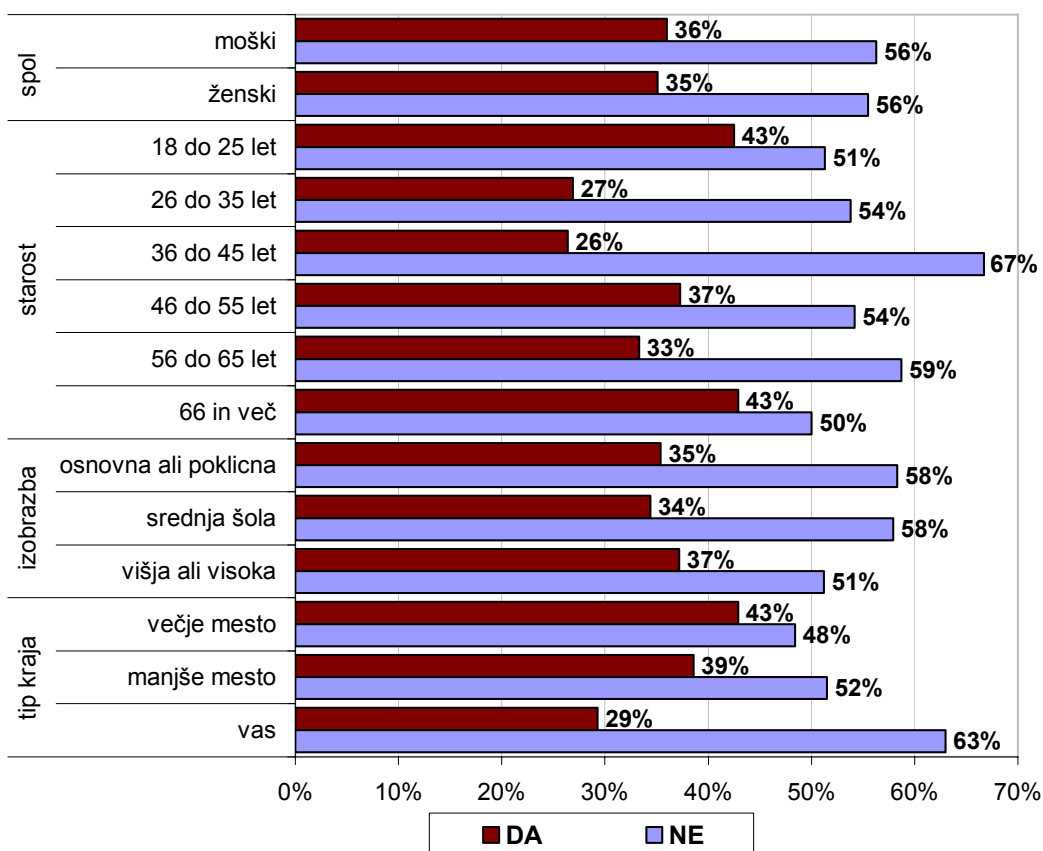

Delo Stik, 26. in 27. julij 2006

Na vprašanje ali bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka je 38 % anketirancev odgovorilo, da pozitivno, 54 % jih meni, da posvojitev ni primerna za homoseksualne pare, neopredeljenih je 8 %.

Med moškimi in ženskami ni bistvenih razlik, s posvojitvijo se strinjajo tako ženske kot moški. Pri pregledu rezultatov glede na neodvisno spremenljivko starost, vidimo, da število anketirancev, ki bi dovolili posvojitev otroka znotraj istospolne skupnosti, z višanjem starosti, nekoliko upada. Največ anketirancev, ki se strinja s to trditvijo, je v starostni kategoriji od 18 do 25 let in nad 66 let. Z višanjem stopnje izobrazbe, narašča delež anketirancev, ki bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka, glede na velikost kraja pa mnenje o tem upada. Najmanj anketirancev, ki bi dovolili posvojitev znotraj istospolne skupnosti, je iz vasi.

Slika 6.3.2 : Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka glede na demografske statistike (n=408)

Delo Stik, 26. in 27. julij 2006

Rezultati javnega mnenja glede na tip kraja, da je najmanjši delež anketirancev, ki se s posvojitvijo otroka znotraj istospolne skupnosti strinjajo, iz vasi, so po mojem mnenju povezani z višjo starostjo in nižjo izobrazbo prebivalcev, ki živijo na podeželju. Domnevam tudi, da je v velikih mestih večja anonimnost, kot na podeželju, kjer živi manj prebivalstva. Mitja Blažič je tolerantnost Slovenske družbe do lezbijk in gejev komentiral takole:

»To, da starejši ne sprejemajo homoseksualnosti, so le stereotipi. Veliko je starejših, ki homoseksualnost poznajo in sprejemajo, vendar o njej ne govorijo radi. Osebno sem prepričan, da ne velja niti to, da so ljudje v mestu bolj tolerantni, kot na vasi. Glede na stereotipe, ki prevladujejo v naši družbi, bi morala biti vas bolj konzervativna, mesto pa bolj napredno. V resnici pa menim, da gre v mestu bolj za anonimnost, ki jo omogoča množičnost, v mestu ljudje bolj selektivno izbiramo svoj socialni krog in vse to nas ščiti.«
(Mitja Blažič)

Predlog Zakona o istospolni partnerski zvezi je vseboval pomembno določbo 42. člena, ki izenačuje pravni položaj partnerja istospolne partnerske zveze na drugih področjih družbenih razmerij, ki jih urejajo drugi zakoni. Prav tako ni urejal področja družinskih razmerij v delu, partnerjema istega spola tudi ni dodeljeval zunajzakonske zveze, ki je urejena v Zakonu o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. S to določbo bi imela partnerja oziroma partnerici enake pravice in obveznosti, kot jih zakon, ki ureja posamezno področje, daje zakoncema, ki jih lahko medsebojno uresničujeta na podlagi pravice enega od njiju ali na podlagi obstoja njune zakonske zveze (ZIPZ, 2004).

V predlogu zakona so izključili zelo pomembno pravico, pravico do otrok in do družinskega življenja gejev in lezbijk. Sama menim, da je to diskriminatorno, saj se vsak posameznik mora sam odločiti ali bo imel otroka in s kom ga bo imel, mnenje splošne javnosti pa je naslednje.

V raziskavi so anketirance vprašali, s katero trditvijo se bolj strinjajo. Ali je prav, da istospolni pari nimajo povsem enakih pravic, kot jih imajo raznospolni pari, ali se bolj strinjajo s trditvijo, da se položaj istospolnih parov povsem izenači. Da je prav, da istospolni pari nimajo enakih pravic, kot jih imajo raznospolni pari, je odgovorilo 48 % anketirancev, 43 % jih je odgovorilo, naj se pravice izenačijo, 9 % anketirancev je bilo neopredeljenih (Delo Stik, 26. in 27. julij 2006).

Tukaj se pri oblikovanju vprašanja morda pojavlja pomanjkljivost, saj bi morda morali anketirancem postaviti dve vprašanji. Prvo vprašanje bi lahko bilo sestavljeno tako, da bi anketirance vprašali:

Zakon o registraciji istospolne partnerske zveze, ki ga je sprejel parlament, istospolnim partnerjem ne omogoča povsem enakih pravic, kot jih imajo raznospolni pari v izvenzakonski in zakonski zvezi. S katero trditvijo se bolj strinjate:

1. Prav je, da istospolni partnerji nimajo povsem enakih pravic kot jih imajo raznospolni
2. Prav je, da se položaj istospolnih in raznospolnih parov povsem izenači na vseh področjih, razen na področju razmerja do otrok.

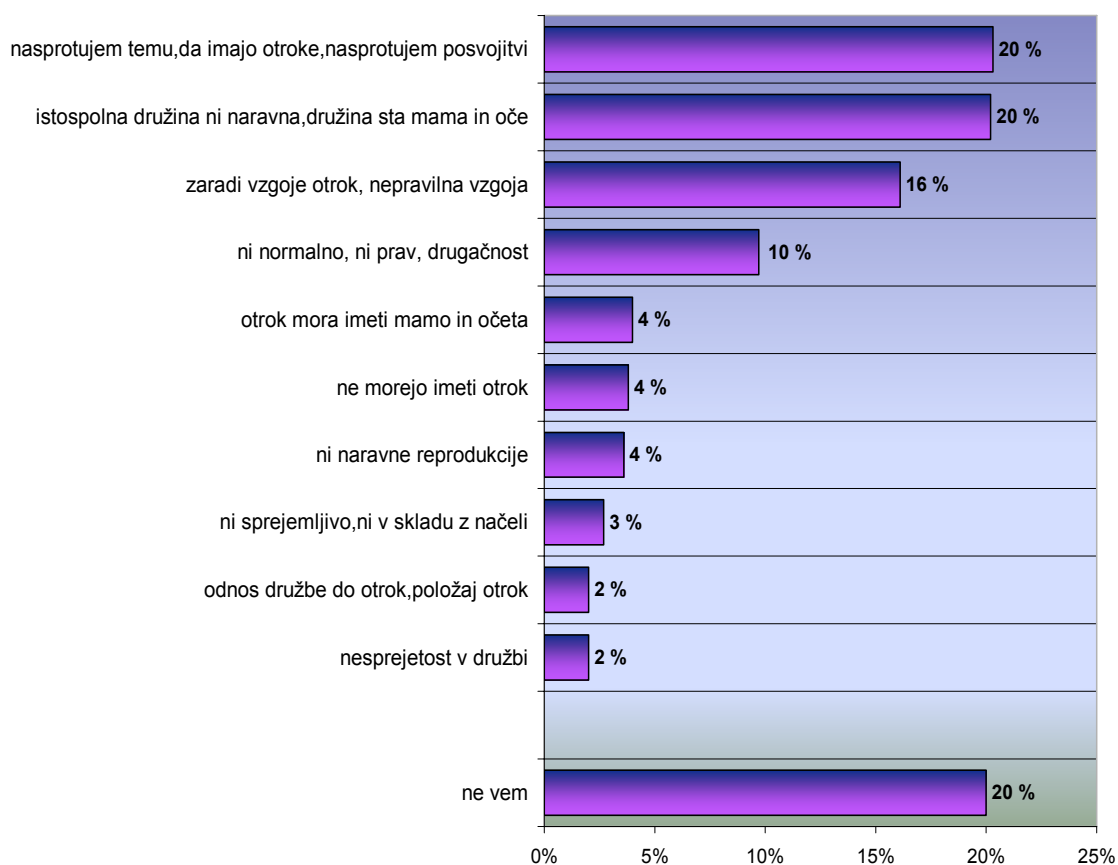
Pri drugem vprašanju pa bi morali postaviti trditvi:

1. Prav je, da istospolni partnerji nimajo povsem enakih pravic kot jih imajo raznospolni
2. Prav je, da se položaj istospolnih in raznospolnih parov povsem izenači na vseh področjih tudi na področju razmerja do otrok.

Na ta način bi ugotovili razlike glede tolerantnosti naše družbe do istospolnih parov in do posvojitve ter vzgoje otrok.

Anketirance, ki so povedali, da nasprotujejo temu, da imajo istospolni pari enake pravice kot raznospolni, smo prosili, naj nam navedejo razloge za tako mnenje.

Slika 6.3.3 : Razlogi za neenakopravni položaj istospolnih in raznospolnih parov (n=178)

Delo Stik, 26. in 27. julij 2006

Največ odgovorov, ki so jih navedli anketiranci je bilo, da nasprotujejo posvojitvi in dejstvu, da imajo istospolni pari otroke (20 %), enak delež jih meni, da istospolna družina ni naravna, da sta družina mama in oče, 16 % jih ne odobrava enakopravnosti, ker bi bila

vzgoja otroka v istospolni družini nepravilna, 10 % jih meni, da ni prav, da imajo enake pravice, da so istospolni pari drugačni, kot raznospolni pari, 4 % so odgovorili, da mora otrok imeti mamo in očeta, da ne morejo imeti enakih pravic, ker ne morejo imeti otrok, in ker pri istospolnih parih ni možna naravna reprodukcija, 3 % menijo, da taka ureditev ni v skladu z načeli in ni sprejemljiva, 2 % anketirancev pa meni, da otroci, ki bi bili vzgojeni v istospolni družbi, ne bi bili sprejeti ter da bi bil odnos družbe do otrok negativen. (Delo Stik, 26. in 27. julij 2006).

Vzroki, zakaj naj se položaj istospolnih in raznospolnih parov ne izenači, se torej nanašajo na otroke in na njihov položaj.

Tabela 6.3.1 : Drugi razlogi za neenakopravnost istospolnih in raznospolnih parov

(n=21)

	n
ker ni dovoljena poroka, med partnerji ni večne zvestobe	2
zaradi tradicije, potrebno je ohranjati tradicijo	2
ne pripomorejo k obstoju družbe	2
Slovenci ne bi imeli prihodnosti	2
prišlo bi do zlorabljanja pravic	2
homoseksualnost je bolezen	1
nasilni izpadi otrok	1
ne odobravam homoseksualnosti	1
homoseksualci težje dobijo službo	1
razvrednotenje osnovne celice družine	1
Slovenska družba še ni tako daleč, da bi to sprejela	1
nasprotujem istospolni zakonski zvezi	1
homoseksualnost je tabu	1
sem proti istospolnemu starševstvu	1
ženske lahko imajo otroke, moški ne	1
lezbijke bi si lahko dale narediti spolni ud	1

Delo Stik, 26. in 27. julij 2006

6.4 Obdobje od leta 2004 do 2006, pomembne spremembe na političnem področju, posledično tudi na področju sprejemanja zakonodaje o istospolni skupnosti

Volitve leta 2004 so s prihodom desnosredinske vlade, katere predsednik je postal Janez Janša, minister za resorje dela, družine in socialnih zadev pa Janez Drobnič, iz stranke Nova Slovenija, prinesle nove spremembe na področju sprejemanja zakonodaje o istospolni partnerski skupnosti. Vlada je imela dve možnosti, ali bo sprejela že napisan zakon, ki je pozitivno šel tudi skozi prvo parlamentarno obravnavo v času prejšnje vlade, ali pa bo sestavila nov zakon. Pritiski javnosti na tem področju so bili preveč močni, tako da vlada ni mogla zatreti pogajanj. Temeljito je premislila kakšne posledice bi bile, če bi se dejansko lotila sprejemanja zakonodaje in kaj bi to pomenilo v Evropski uniji. Sprejeli so odločitev, da zavrnejo predlog zakona, ki ga je predlagala levosredinska vlada, in sklenili, da bodo napisali nov zakon.

Ustanovili so delovno skupino, ki so jo sestavljali strokovnjaki iz različnih področij, vendar v delovno skupino niso povabili predstavnikov nevladnih organizacij, kar je pomenilo, da ne bo demokratičnega usklajevanja vladne in nevladne strani. Decembra 2004 so prvo različico osnutka novega zakona že prejele nevladne organizacije. Marca 2005 so bile nevladne organizacije povabljene na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, kjer so na vpogled dobili tudi končni predlog zakona o partnerski skupnosti, ministrstvo pa jim je dalo na razpolago pet dni, da napišejo predloge in mnenja glede zakona. Upoštevanih je bilo malo predlogov, pravzaprav so upoštevali le pravice v primerih zdravstvenega varstva. Sestavili so zakon in ga 22. junija 2005 tudi sprejeli, kar lahko razumemo, kot zelo dobro in pozitivno potezo vlade. Zakon je stopil v veljavo 26. julija 2006.

6.5 Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti (ZRIPS)

Z zakonom o registraciji istospolne partnerske skupnosti so določeni pogoji in postopek za registracijo istospolne partnerske skupnosti, pravne posledice registracije, način prenehanja registrirane skupnosti ter razmerja med partnerjema oziroma partnericama po prenehanju istospolne partnerske skupnosti. Pomembna razlika v primerjavi s prejšnjim predlogom zakona in v primerjavi z Zakonom o zakonski zvezi in družinskih razmerjih je, da postopek registracije istospolne partnerske skupnosti poteka v prostorih upravne enote v času uradnih ur. Ustni in pisni izjavi, da se partnerja želita registrirati sledi uradni del, ki ga opravi uradna oseba na upravni enoti tako, da oba partnerja vpraša ali se želita registrirati in ju opozori na pravne posledice registracije. S podpisom izjave partnerjev je postopek registracije končan. (ZRIPS, Uradni list RS 65/2005 z dne 8. 7. 2005)

Pravice, ki jih določa zakon so:

- Pravica do preživljanja, s katero je določeno, da ima partner, ki nima dovolj sredstev za preživljanje ali ni sposoben za delo oziroma se ne more zaposliti, v času trajanja skupnosti pravico do preživljanja po drugem partnerju;
- Pravica do stanovanjskega varstva, ki določa, da morata partnerja sporazumno uporabljati stanovanje, ki je njuna skupna last, če pa je lastnik le eden od partnerjev, le-ta ne sme odpovedati najemnega razmerja brez pisnega dovoljenja drugega partnerja;
- Pravice v primeru bolezni, kjer ima v primeru bolezni partnerja drugi partner pravico biti obveščen o bolezni, poteku, zdravljenju in drugih podatkih v zvezi z boleznijo obolelega partnerja ter pravico do odločanja o zdravljenju partnerja v primeru, da partner tega sam ne zmore;
- Pravica do dedovanja je urejena na drugačen način, kot je urejena v primeru zakonske zveze. Kadar je sklenjena zakonska zveza ali partnerja živita v zunajzakonski zvezi, ima partner po umrlem partnerju pravico do dedovanja skupnega premoženja in premoženja, ki ga je imel umrli partner. Če partnerja

nimata otrok, dedujejo delež preživeli zakonec po prvem dednem redu in starši po drugem dednem redu po enakih delih. Če ima par otroke, dedujejo zakonec in otroci po prvem dednem redu v enakih deležih. V primeru registracije istospolne partnerske skupnosti, skupno premoženje deduje preživeli partner, kadar umrli par nima otrok, v primerih, kadar ima umrli partner otroke, dedujejo preživeli partner in otroci po prvem dednem redu v enakih deležih. Po teh določbah zakona imajo istospolni pari privilegiran položaj, saj starši v drugem dednem redu, v primeru, da partnerja nimata otrok, nimajo pravic do dedovanja. Vendar je potrebno upoštevati, da partner lahko deduje le skupno premoženje, ne pa tudi premoženje umrlega partnerja.

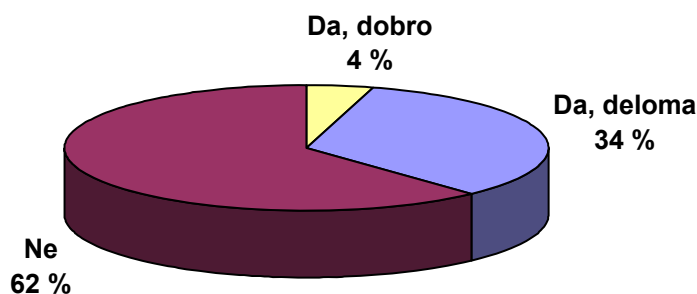
(ZRIPS, Uradni list RS 65/2005 z dne 8. 7. 2005)

»Ne glede na ta privilegij, ki smo ga odkrili pri podrobnem proučevanju zakona, bomo seveda vložili pobudo za presojo ustavnosti, saj nočemo ne privilegijev, ne diskriminacije. Hočemo enakost pred zakonom.« (Mitja Blažič)

Po Zakonu o registraciji istospolne partnerske zveze partnerja nimata statusa svojca, kar pomeni, da tudi ob registraciji zveze ne bi bila obravnavana kot družinska člana in sorodnika. Kot določa Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, nimata pravic do socialnega zavarovanja, pravic do invalidskega in pokojninskega zavarovanja družinskega člana. (ZRIPS, Uradni list RS 65/2005 z dne 8. 7. 2005)

Pri interpretaciji Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti, bi morda vključila tudi vprašanje iz raziskave, v kateri so anketirance vprašali ali poznajo vsebino sprejetega zakona. Kljub množičnemu medijskemu poročanju o dogodkih in postopkih urejanja položaja istospolne skupnosti, domnevam, da je vprašanje morda bilo postavljeno nekoliko prezgodaj, saj je zakon, ki je bil sicer sprejet 22. junija 2005, stopil v veljavo nekaj dni pred izvedbo javnomnenjske raziskave.

Slika 6.5.1 : Poznavanje vsebine sprejetega Zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti (n=408)

Delo Stik, 26. in 27. julij 2006

Dve tretjini anketirancev je odgovorilo, da zakon ne pozna, tretjina ga pozna deloma, le 4 % anketirancev zakon poznajo dobro. (Delo Stik, 26. in 27. julij 2006)

Po besedah Mitje Blažiča in Romana Kuharja je predlog zakona ZIPZ življenje istospolnih parov z enim členom uredil na enostaven način, in kot je dodal Roman Kuhar, zaradi tega člena je bil zakon tudi dober. Sprejeti zakon ZRIPS je področje istospolnih parov uredil drugače, kot bi bilo to področje urejeno, če bi bil predlog zakona ZIPS sprejet. Po besedah Romana Kuharja, sta najbolj sporni pravica do dedovanja in status svojca, ki ga ZRIPS ne določa, Mitja Blažič pa je povedal naslednje:

»Gotovo je problematično to, da zakon ne ureja statusa svojca, s tem pa vse pravice, ki so vezane na ožje družinske člane, pri registriranih partnerjih odpadejo. Prav tako zakon ne daje socialnih pravic, pravic do invalidskega in pokojninskega zavarovanja po partnerju ter do prejemanja vdovske pokojnine. Partner prav tako nima pravic do bolniškega dopusta za bolnega partnerja, čeprav je po zakonu dolžan skrbeti zanj. Sporno pa se mi zdi tudi to, da zakon prenehanje istospolne partnerske zveze ureja z upravno odločbo, ne pa sporazumno ali s sodnim sporom, kot pri zakonski ali zunajzakonski zvezi.« (Mitja Blažič)

6.6 Mnenja sogovornikov o predlogu zakona in o sprejetem zakonu ter njihova napoved za prihodnost

V tem poglavju sem povzela ter predstavila mnenja sogovornikov, ki so aktivno sodelovali pri oblikovanju predloga zakona. Osredotočila sem se na politično stanje v zadnjih letih in poskušala čim bolj nazorno predstaviti aktualno politično dogajanje na področju istospolno usmerjenih.

Levosredinska vlada, ki je bila na oblasti dolga leta, se je šele v zadnjem mandatu odločila, da bo uredila področje istospolne skupnosti. Predstavniki nevladnih organizacij so takratno državno sekretarko na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, ga. Alenko Kovšca prosili, ali bi bila pripravljena pomagati pri urejanju zakonodaje. Takrat je bil sestavljen osnutek zakona, ki ni reševal temeljnih vprašanj, povezanih z zdravstvom, socialnimi pravicami, s pravicami iz naslova sobivanja, s premoženjskimi pravicami in podobno. Odločila se je, da se bo popolnoma predala omenjenemu področju in skušala storiti vse, kar je potrebno, da zmaga roka pravice in enakopravnost.

»Sama sem se odkrito borila za zakon in verjela vanj, pri tem mi je pomagalo in stalo ob strani kar nekaj članov iz naše stranke in tudi iz drugih strank. Zelo odločno sem se lotila urejanja tega področja in se odločila, da bom šla do konca tudi za ceno mojega mandata.« (Alenka Kovšca)

Sprejetje zakona ni bilo odvisno od nje ali od tega, koliko poslancev bo glasovalo za zakon na parlamentarni razpravi, ampak tudi od drugih okoliščin. V vsaki stranki so bili tisti, ki so podpirali ureditev tega področja, in nasprotniki. Do preobratov bi lahko prišlo tudi tik pred glasovanjem v parlamentu, šele takrat bi se natančno videlo, kdo je demokrat, kdo je strpen, za enakost ter enakopravnost in kdo ne. Ali je dejansko obstajala prava volja za sprejetje zakona, bi verjetno morala raziskovati mnogo globlje in širše, pri drugih predstavnikih bivše vladajoče koalicije.

Za sprejetje zakona so imeli dovolj časa, če bi imeli dejanski interes. Domnevam lahko, da je do zavlačevanja sprejetja predloga zakona morda prišlo med drugim tudi zaradi bližajočih se volitev, kajti z obravnavanjem marginalnih tem, katerim morda javnost ni povsem naklonjena, bi lahko prišlo do izgube volilne baze. Vendar pa vse skupaj lahko

gledamo tudi z druge strani. V Sloveniji delež lezbijk in gejev ni visok, če pa upoštevamo ljudi, ki bi svojim najbližjim želeli le najboljše, ugotovimo, da bi z doseženim ciljem pravzaprav pridobili visok delež volivcev. Vsak izmed njih ima družino in vsaj enega prijatelja, ki ni homoseksualec, in vsi ti bi verjetno volili stranko, ki je pripomogla k boljšemu in lepšemu, predvsem pa k bolj brezskrbnemu življenju homoseksualcev.

»Vlada očitno ni imela dejanskega interesa za sprejem zakona, ker so bile pred vrati volitve in z ureditvijo področja, ki mu družba ni najbolj naklonjena, bi lahko izgubili določeno bazo volivcev. Kar se je prej zdelo naklonjeno, se je na koncu izkazalo kot nemogoče.« (Roman Kuhar)

»Menim, da področje človekovih pravic ni na vrhu seznama vrednot, za katere bi se vladajoča koalicija dejansko in resnično zavzemala.« (Mitja Blažič)

»Tedanja vlada je bila neiskrena zaradi svojih političnih strahov in interesov, vendar je bila vedno iskrena glede osnovnih razlogov zakaj se s tem področjem sploh ukvarja.« (Miha Lobnik)

Levosredinska vlada je torej urejala pravno področje istospolnih skupnosti, uredila ga pa ni.

Oktobra 2004 je na oblast prišla desnosredinska vlada, ki pogloblja, zaradi katerega je bil pritisk javnosti in medijev zelo močan, ni mogla preprosto zapreti.

»V rokah so imeli platno in škarje...« (Roman Kuhar)

Nova vlada je imela takrat nove možnosti za ureditev tega področja. Odločili so se, da bodo zavrgli predlog zakona, ki ga je sestavila prejšnja oblast, in da bodo sestavili nov zakon.

»Tik pred volitvami je bilo skorajda jasno, da bo zmagala desnica in da tak zakon, kakršnega smo napisali in uskladili v celi bivši koaliciji, ne bo šel naprej.« (Alenka Kovšca)

Do sprejetja zakona je prišlo v slabem letu dni od dneva, ko so prišli na oblast, kar pomeni, da je vlada v zelo kratkem času storila zelo velik korak na tem področju. S sprejetjem zakona, je sedanja oblast bila prva desnosredinska vlada na svetu ter osemnajsta država v Evropi, ki je v pravni sistem uvedla urejanje partnerskega razmerja med osebami istega spola. Vendar pa se je tu potrebno vprašati o vsebini zakona in kaj je bilo v ozadju sprejemanja zakonodaje o istospolnem partnerstvu, kakšni so bili dejanski interesi, prav tako pa tudi glede dejanske ureditve položaja istospolno usmerjenih.

»Nad končnim rezultatom sem osebno zelo razočarana in mi je še vedno žal, da zakona nismo uspeli izpeljati do konca, ker bi bila to zgodovinska priložnost.« (Alenka Kovšca)

Med pogovori s sogovorniki sem ugotovila, da so njihova mnenja glede sprejetega zakona zelo podobna. Ko so se predstavniki nevladnih organizacij sestali s člani vladajoče koalicije, ki je zakon sestavila, so ugotovili, da ne bodo veliko dosegli. Kot sem že omenila, so na razpolago imeli pet dni, da podajo svoja mnenja in predloge, vendar pa jim je vladna stran že takoj na začetku povedala, da ni nujno, da bodo predloge tudi dejansko upoštevali. In izrečeno so tudi izpolnili.

»Vse skupaj je bila na nek način samo politična igra...« (Roman Kuhar)

Domnevamo lahko, da vlada zakona ni sprejela iz razloga, ker so nekaterim ljudem kršene osnovne pravice in da je potrebno kršitve odpraviti, ampak je bil njen interes politični. Prioriteta je bil mednarodni ugled v Evropski uniji in v svetu, drugi cilj pa je bil, da se to poglavje čim prej zaključi ter da se utiša javnost in zmanjša pritisk nevladnih organizacij. Zdaj se lahko v Evropski uniji ponašajo s tem, da je prva konservativna vlada, ki je zakon sprejela in uredila področje homoseksualcev, manj pomembno pa je, kako je to področje urejeno.

»Dosegli so minimalni prag. Niti ne vem, ali je to res minimalni prag, ker to kar z zakonom urejajo, ni resnični interes in zahteva istospolnih partnerjev. Zakon celo uzakonja diskriminacijo, kar je seveda v nasprotju tako s človekovimi pravicami kot z ustavo, vendar pa se tudi levica ne more hvaliti, ker je področje urejala, a ga ni uredila.« (Alenka Kovšca)

»Vlada je zakon sprejela s stisnjenimi zobmi, saj v njegovo smiselnosti nekateri njeni člani niso verjeli. Zakon bi bil mnogo boljši, če bi vlada vanj iskreno verjela.« (Miha Lobnik)

»Odločili so se, da bodo sprejeli nov zakon, ki bo po njihovi meri, ki ne bo nikogar ogrožal, ki nam bo dal neke minimalne pravice, ampak zakon, ki bo jasno podčrtal, da je primat še vedno zakonska zveza. Dosegli so svoj cilj, sprejeli so zakon, ki ureja področje istospolnih partnerstev, pri tem pa jim položaj ciljne skupine ni bil kaj dosti pomemben. Desnosredinska vlada si zasluži vsa priznanja, saj je postala absolutna zmagovalka.« (Roman Kuhar)

Zakon, ki je bil sprejet, uzakonja diskriminacijo. Po besedah Romana Kuharja, so bili homoseksualci prej drugorazredni državljani v očeh javnosti, zdaj pa so *de facto* v zakonu zapisani kot drugorazredni državljani. Diskriminirani so s strani omejenih pravic, ki jih določa zakon, prav tako pa tudi na simbolični ravni, saj lahko registracijo partnerske skupnosti sklenejo od ponedeljka do petka v uradnih urah in v posebnih prostorih upravne enote ali celo pred glavnim okencem.

»Res je, da imamo zakon, vendar zelo slab zakon, s katerim ne pridobimo nič pomembnega.« (Roman Kuhar)

Sprejet zakon torej ni pomenil dejanske izenačitve pravic in enakopravnosti istospolno usmerjenih z raznospolno usmerjenimi. Upanje, da bodo težave v vsakdanjem življenju odpravljene, je za nekaj časa izpuhtelo. Zdaj je potrebno počakati, da se bodo politične razmere izboljšale, kljub temu, pa zakon morda le ne pomeni tako negativnega konca, kajti na koncu tunela je vedno luč, ki te pripelje do lepše in svetlejša prihodnosti.

»Že samo dejstvo, da zdaj zakon obstaja, prinaša veliko zadovoljstvo. To je gotovo korak naprej.« (Mitja Blažič)

»Zakon pomeni nek korak naprej, vendar se težave pojavijo pri njegovi uporabi, kajti veliko je posameznikov, ki si ga ne upajo uporabiti. Mnogi živijo prikrito življenje, saj je istospolna usmerjenost v slovenski družbi še vedno tabu. Pretirano navdušenje nad tem, da bi se istospolni pari radi registrirali, med mladimi nismo opazili, je pa res, da je tudi

gejevsko lezbična javnost raznovrstna in je težko posplošeno ugotavljati, kako mladi gledajo na ta zakon.» (Miha Lobnik)

Prej so nevladne organizacije in drugi aktivisti lahko dajali predloge in mnenja, kako bi bilo najboljše urediti področje istospolne skupnosti, niso pa imeli pravnih sredstev, s katerimi bi se lahko borili po pravnih poteh. Sprejetje zakona je namreč pomenilo odprtje pravnih poti, pravico do presoje ustavnosti, možnosti za uvajanje sprememb v zakonu in druge možnosti. Če pogledamo v druge države, je povsod po svetu prišlo do postopnega sprejemanja zakonodaje glede položaja istospolne skupnosti, kar pomeni, da je enako morda pričakovati tudi pri nas. Nenazadnje (kot je povedal Mitja Blažič), če gledamo zgodovinsko, 30 let niti ni tako dolgo obdobje od dekriminalizacije spolnih odnosov z osebo istega spola, do sprejetja prvega zakona, ki ureja to področje. Zdaj lahko gremo samo še naprej, kajti prvi korak je bil narejen in vse poti so odprte, da se bo položaj istospolnih parov izboljšal in da bo uzakonjena tudi istospolna poroka.

»Predvidevamo, da bo s časom prišlo do sprememb zakona. Verjetno bo to leta 2009 ali 2013, oziroma eno leto po tem, ko se bo zamenjala vlada. Pričakujemo, da bo takrat sprejet nov zakon, saj sta se sedanji opozicijski Liberalna demokracija in Socialni demokrati jasno opredelili za izenačitev partnerskih skupnosti parov istega spola s pravicami poročenih partnerjev. Računamo seveda, bodo na levici držali dano besedo in odpravili sedanji neenakopraven položaj istospolnih skupnosti.» (Miha Lobnik)

»Če gledamo dolgoročno, bo prav gotovo prišlo do sprememb. Razvoj gre v tej smeri tako po svetu, kot v Evropi, pa tudi pri nas počasi stopamo po tej poti. Ne verjamem namreč, da bi bili lahko pri nas tako napredni, da bi, tako kot so to storili v Španiji, čez noč uveljavili enakost med zakonsko zvezo in istospolno partnersko zvezo.» (Mitja Blažič)

»Do spremembe zakona ne bo prišlo vse dokler bo na oblasti sedanja desna vlada, dolgoročno pa bo gotovo prišlo do sprememb. V to sem prepričan. Tudi zakonska zveza bo sprejeta. Koliko časa pa bo za to potrebno, pa je odvisno od različnih dejavnikov.» (Roman Kuhar)

»En mandat je prekratek za ureditev področja; četudi bi vlada imela še en mandat, menim, da ni možnosti, da bi prišlo do kakšnih sprememb. Če bi na oblast ponovno prišla

prejšnja oblast, bi se moral najti nekdo, ki bi se pri tej temi izpostavil. Biti mora pripravljen iti do konca, tako kot sem šla jaz.» (Alenka Kovšca)

7. Pomen institucije istospolne zakonske zveze oziroma partnerske zveze v primerjavi z raznospolno zakonsko oziroma zunajzakonsko zvezo

- Institucija istospolne zakonske zveze oziroma partnerske zveze pomeni dve dilemi: argument proti – prilagajanje heteroseksualne institucije ter s tem ohranjanje hierarhije istospolnih razmerij; argument za – legitimiranje istospolne poroke pomeni pot k enotnosti.

Nasprotniki zakonskega predloga trdijo, da bo zakon učinkoval kot razvrednotenje življenjske skupnosti moškega in ženske in njune zakonske oziroma zunajzakonske zveze, če bo na formalno-pravni in simbolni ravni izenačil 'za življenje odprto' in 'za življenje zaprto' partnersko skupnost. Izenačitev naj bi celo 'pospeševala istospolna partnerstva': »istospolna partnerstva nimajo posebnega družbenega pomena in jih ne kaže pospeševati. So zgolj nekaj, kar obstaja in je prav, da vsaka družba tolerira, zato jih zakon lahko le zgolj ureja ali omejuje« (Čeplak, 2005:176). Implicitno to pomeni, da bo vloga zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerij tudi to, da ovira oblikovanje istospolnih partnerstev in da nagrajuje prikrivanje homoseksualnosti. Možnost legalizacije istospolnih partnerstev ne ogroža nikogar in ničesar drugega kot prisilno heteroseksualnost, mite o naravni homoseksualnosti, predstave o homoseksualnosti kot socialno-medicinski motnji, o homoseksualcu, kot osebnostnem tipu ipd. (Čeplak, 2005:176-177).

»Nekateri geji in lezbijke trdijo, da je vstop homoseksualcev v 'heteroseksualno institucijo', ki je bila zgodovinsko gledano označena z neenakopravnostjo, razmerji moči, z nasiljem in podobno, problematičen. Menijo, da gre za prilagajanje heteronormativim standardom, torej gre za nekakšno ukinitve specifične, ločene gejevske oziroma lezbične identitete. Drugi geji in lezbijke pa smatrajo, da je tak korak nujen, če hočemo govoriti o enakopravnosti.

Sam se bolj strinjam s slednjim in trdim, da sam vstop gejev in lezbijk v institut poroke še ne pomeni nujno tudi prevzemanja 'zgodovinskega bremena' te institucije ampak nasprotno. Prav geji in lezbijke lahko spreminjajo to institucijo od znotraj, jo naredijo bolj demokratično. Seveda pa je to idealistična različica tega argumenta, kar ne pomeni, da argument prve skupine popolnoma pade.» (Roman Kuhar)

Pomembno vprašanje glede gejevskih in lezbičnih porok je, ali bo vstop gejev in lezbijk v zakonsko zvezo reproduciral stare patriarhalne vzorce izkoriščanja ali pa bo ta vstop subverziven, kar pomeni, da bo v samih temeljih spremenil pomen, status in prakso zakonske zveze. Medtem ko zagovorniki uporabljajo diskurz človekovih pravic, torej vsem mora biti zagotovljena enakopravnost, nasprotniki najpogosteje izhajajo iz feministične kritike institucije poroke, kot zatiralske družbene institucije, ki bi jo geji in lezbijke, zaradi heteroseksističnih zgodovinskih temeljev, morali obsojati, ne pa, da se poskušajo vanjo integrirati. Poroka temelji na heteroseksualni matrici in z vzpostavljanjem instituta homoseksualnih porok se ta matrica zgolj krepi. Geji in lezbijke na ta način podpirajo prav tisti del kulture, na temelju katere je bila zgrajena homofobija (Kuhar, 2006).

»Sam na to dilemo ne znam odgovoriti. Če bodo istospolna partnerstva izenačena z raznospolnimi, bodo raznospolni pari še vedno deležni enakih pravic, kot jih imajo zdaj. Zato argumentov na to temo ne razumem. Morda mislijo, da bo tradicionalna zakonska zveza s sprejetjem istospolne zakonske zveze deležna manjše pozornosti. S tem da ne daš enake pravice istospolno usmerjenim partnerjem, raznospolne družine ne bodo nič več pridobile.» (Mitja Blažič)

Roman Kuhar je v enem izmed svojih člankov povzel različne avtorje, kateri so govorili o argumentih proti istospolnim porokam:

Pravica do istospolne poroke ne bo spremenila dejstva, da je družba organizirana okrog heteroseksualne družine, ki bo še naprej zatirala homoseksualnost (Lehr, 2003) Boling (1996) k temu pa je še dodal, da mora biti cilj gejevske in lezbične politike zato tudi v transformaciji, ne zgolj v preprostem vključevanju v obstoječe institucije. Identitetne politike ne smemo razumeti kot politične akcije, ampak kot predhodnice politične akcije. Preprosto vključevanje bi zgolj premaknilo meje v smisli normalizacije homoseksualnih

parov: nova meja tolerance, ugleda in stigme se tako vzpostavlja med spoštovanja vrednim poročenim gejevskim parom in preostalimi geji. Stychin (1998) opozarja, da je zelo nevarno, če gejevsko in lezbično gibanje svojo politiko utemeljuje na konceptu državljanstva in se tako zavzema za pravice gejev in lezbijk. Meni, da geji in lezbijke v želji po pravnih zmagah lahko vzpostavijo nov ideal, to je ideal ugleda oziroma spoštljivosti, kar pomeni, da so geji in lezbijke vredni pravic, če so hkrati ugledni oziroma spoštovanja vredni. To pa privede do nove delitve, na sprejemljive in nečastne geje in lezbijke. Prvi so vredni spoštovanja in pravic, drugi ne. Warner (1999) ugotavlja, da je sodobno mainstream gejevsko in lezbično gibanje postalo instrument za normalizacijo življenja homoseksualcev in da je to najbolj vidno prav v primeru gejevskih in lezbičnih porok. Te postajajo model vzornega življenja. Monogamni srednjerazredni poročeni gejevski par je tista podoba homoseksualnosti, ki postaja spoštovanja vredna, ki je ugledna in znotraj skupnosti, postavlja nove meje ali zgolj utrjuje že postavljene (Kuhar, 2006).

Kritiki istospolne poroke trdijo, da je poroka oblika družbene institucije, ki po eni strani nagraduje tiste, znotraj nje, poročene, in poskuša disciplinirati tiste, ki ostajajo zunaj nje. Tisti, ki so neporočeni, so družbeno izključeni, stigmatizirani in so si zato sami krivi, ker se ne poročijo. Ker je poroka oblika družbene regulacije seksualnosti in intimnih razmerij med ljudmi, pravzaprav vzpostavlja delitev na pridne fante in tiste fante, ki so pokvarjeni ter na ta način botruje novim izključitvam. Zahtevati socialno pravičnost za tiste, ki so neporočeni, se zato zdi absurdno (Kuhar, 2006).

Omejitev poroke zgolj na heteroseksualne pare v legalnem smislu predstavlja obliko diskriminacije, v družbenem pa izvor stigmatizacije vseh tistih, ki oblikujejo alternativne načine skupnega bivanja. Enakosti pa ni mogoče zagotoviti zgolj s preprosto vključitvijo ali razširitvijo tega instituta tudi na gejevske in lezbične pare, saj ima to nujno posledice za neporočene. Heteroseksualne poroke zgolj razširjajo kontingent ljudi, ki jih lahko opredelimo kot skupino 'poročenih', medtem ko se razmerje med poročenimi in neporočenimi ne spremeni (Kuhar, 2006).

Zagovorniki gejevskih in lezbičnih porok menijo, da bo posameznik lahko svobodno izbiral, ali se bo poročil ali ne. Za zagotavljanje enakopravnosti je pomembno, da možnost te izbire obstaja. Prav tako menijo, da bodo geji in lezbijke problematizirali tradicionalne norme, vezane na pokoro. Calhoun (2000) pravi, da so se zakoni o zakonski

zvezi ter poročne in starševske prakse spreminjale prav zaradi tega, ker so se heteroseksualci upirali novim pravnim in družbenim razumevanjem tradicionalne poroke. Clarke (2003) trdi, da je priznanje homoseksualnih porok del širšega procesa, znotraj katerega se oblikuje tako imenovana liberalna gejevka in lezbična identiteta. Ta deluje kot instrument socialne kontrole, saj je hkrati z liberalizacijo, ta identiteta tudi depolitizirana in postaja instrument, ki ne preprečuje privilegijev normativne heteroseksualnosti. Liberalna identiteta je tako oblika socialne kontrole v primerih radikalnih lezbičnih in gejevskih identitetnih pozicij, ki so zaradi tega samo še bolj marginalizirane (Kuhar, 2006).

Eden največjih potencialov vstopa gejev in lezbijk v institut poroke, ki je zgodovinsko utemeljen na neenakopravnem razmerju moči med možem in ženo, je tudi vzpostavljanje novega, bolj egalitarnega partnerskega razmerja, neobremenjenega s spolnimi vlogami in z njimi povezanimi pričakovanji (www.krtaca.si/revija/kritika/argument-proti-homos).

Enakopravnost pomeni to, da obstaja možnost odločitve posameznikov o tem ali se bodo poročili in si ljubezen ter zvestobo obljubili pred uradno osebo. Vendar pa se pojavi neenakopravnost in diskriminacija tistih istospolnih parov, ki se ne odločijo za poroko, saj bodo le-ti družbeno izključeni in stigmatizirani, in razume se, da bodo za to sami krivi, ker se niso odločili za zakonsko zvezo. Njihovo izključenost vzpostavlja samo dejstvo možnosti homoseksualnih porok ali porok na splošno (Kuhar, 2006).

- Istospolna partnerstva in družine pomenijo nove kreativne načine življenja, hkrati pa vplivajo na preoblikovanje heteroseksualnega načina življenja oziroma redefiniirajo pomen tradicionalne družine.

Nekateri teoretiki menijo, da nove oblike družine, ki so se oblikovale v današnjem času, pomenijo preoblikovanje heteroseksualne oziroma tradicionalne družine. Kot sem omenila že večkrat, imamo danes več vrst družin, med katerimi sem izpostavila istospolne. Te družine so tako imenovane 'družine po izbiri' (Weston 1991; Weeks, Donovan, Heaphy 1999a, v Švab 2007), ki družinsko institucijo spreminjajo strukturno na dveh ključnih osebah, na povezavi starševskih vlog s spolnimi vlogami ter na osi spolne usmerjenosti. Binarno razumevanje starševstva (starša sta oče in mati) se razširja, kar pomeni, da ima lahko otrok več staršev, vzpostavljajo se nova razmerja med

biološkimi in socialnimi starši, med starši in prijatelji, bivšimi partnerji ter izvornimi družinami (Donovan 2000, v Švab 2007). Prihaja do družinskih praks (Morgan 1999, v Švab 2007), ki so v preteklosti ekskluzivno pripadale heteroseksualni nuklearni družini. Istospolna partnerska razmerja torej nastajajo in se ohranjajo izven konvencionalnih institucionalnih in pravnih podpornih sistemov in struktur, zato je manj verjetno, da bodo oblikovala tradicionalne vzorce, za katere so značilne vnaprej določene obveznosti, dolžnosti in zavezanosti (Weeks, Heaphy, Donovan 1999b, v Švab 2007). Geji in lezbijke, razširjajo pomene družine tudi v tem, da v njihovem razumevanju družine otroci ne nastopajo kot nujni pogoj, hkrati pa se družinska razmerja razširjajo tudi na prijatelje. Poudarek je na možnosti izbire, zavezanosti, prijateljstvu (Weeks, Donovan, Heaphy 1999a, v Švab 2007). Lezbične družine rušijo ter na novo gradijo sorodstveni in družinski sistem, ki je do današnjega časa počival na heteroseksualnosti ter na heteronormativnosti širše družbe. In če lezbične matere na novo ustvarjajo očetovstvo in s tem določajo tudi nove oblike starševanja, so gejevski očetje naredili še korak naprej. Poleg tega, da skupaj z lezbijkami rekreirajo očetovstvo na osi spolne usmerjenosti, podirajo tudi konstitutivno vlogo moderne družine – materinstvo. Gejevske družine strukturno premeščajo družino na osi spolne obeležnosti družinskih vlog, ki je tradicionalno povezovala materinstvo z žensko in ženskostjo. S tem so zamajale moderno družinsko institucijo v njenih najbolj ontoloških temeljih (Švab, 2007).

Heteroseksualne družine in homoseksualne družine bivajo ene ob drugi, nekatere v sožitju in v dobrih odnosih, druge morda ne. Lezbične in gejevske družine so poimenovane kot netradicionalne, nekonvecncionalne, alternativne oziroma izbirne družine, socialne družine, 'parastarševanje' in še kakšno ime bi se našlo zanje (Arendel 1997; v Urek, 2005).

Zakonski heteroseksualni par z otroki, ki ga imamo v mislih, ko rečemo tradicionalna ali konvencionalna družina, komaj še opravičuje to oznako, saj po statistikah v Sloveniji predstavlja le še dobro polovico družinskih oblik. Kljub šibki prevladi pa pri nas še vedno velja za normo družinskega življenja. Zaradi upada deleža družin, ki smo jih dolgo dojemali kot tradicionalne, in zaradi drugih znakov, ki so posledica sprememb družine, mnogi govorijo o zatonu družine (Urek, 2005).

»Najbrž res pomenijo kreativne načine življenja, preprosto zato, ker so v kreativnost ljudje prisiljeni, saj nimajo trdnih, uveljavljenih normativnih matrik, ki bi vnaprej določale, kako je treba živeti. A podobno velja tudi za hetero družine.« (Tanja Renner)

»Ne vem, zakaj bi te načine življenja imenovali kreativne. Dejstvo homoseksualnosti jih prav gotovo ne naredi za take, razen, če je s kreativnostjo mišljeno to, da morajo te družine šele vzpostaviti neke norme, pravila, standarde, ker jih v družbi seveda ni. To ima gotovo kakšen vpliv na družbo kot celoto, torej tudi na tradicionalno družino. Verjetno spreminja njen pomen v smislu, da to ni več edina zveličavna oblika družine.« (Roman Kuhar)

»Tukaj gre samo za to, da se prizna obstoj drugačnih zvez, kar ne pomeni razvrednotenje heteroseksualnega načina življenja in redefiniranje tradicionalne družine.« (Miha Lobnik)

Danes je poroka utemeljena na biološki kategoriji spola, kar pomeni, da se lahko poročita samo osebi nasprotnega spola, a spol je hkrati tudi družbeni, ta pa je povezan s spolno definiranimi vlogami. Hunter (1991) meni, da gejevske in lezbične poroke ne bodo neposredno spremenile heteroseksualnega razmerja moči v zakonski zvezi, a dolgoročno pomenijo »motnjo« za institut poroke, ki je spolno označen. Istospolne poroke so zato lahko znanilke poroke, ki ni več zaznamovana s spolom in temelji na egalitarnem razmerju med partnerjema. Danes poroka namreč s kategorijama »mož« in »žena« vedno znova vzpostavlja relacije moči, ki so spolno zaznamovane, in pravzaprav odražajo družbene relacije moči med moškimi in ženskami. Istospolne poroke zato vzpostavljajo pomembno vprašanje, kaj družbeni kategoriji »mož« in »žena« v poroki, ki ni spolno zaznamovana, sploh še pomenita (Kuhar, 2006).

Roman Kuhar je v tem članku povzel tudi Michaela Warnerja (1999), ki je dejal, kako zagovorniki tradicionalnih porok branijo poroko kot termin, ki označuje specifično vezo med moškim in žensko, ki je po njihovem mnenju neprimerljiva z zvezo dveh moških ali dveh žensk. V smislu spola homoseksualne poroke namreč spodjedajo enega od temeljev, na katerem sloni civilizacija: razmerja med moškim in žensko oziroma možem in ženo. Zaradi tega ne smemo spregledati potenciala homoseksualne poroke za spreminjanje kulturnega in političnega imaginarija družbe. Tako kot razkritja istospolne usmerjenosti

kot zasebne intimne zgodbe v sebi nosijo politični potencial, tako ima tudi homoseksualna poroka in z njo povezana slavnostna ceremonija lahko posebne efekte za to, kako družba vidi samo sebe (www.krtaca.si/revija/kritika/argument-proti-homos).

Ne glede na predstavljene pomisleke glede queer kritike je dejstvo, da je sodobno gejevsko in lezbično gibanje vse preveč usmerjeno v »legalistične zmage«, pri tem pa se pozablja prav to, kar kritika queer izpostavlja: da brez širših družbenih sprememb in brez problematizacije obstoječih kulturnih norm, kar je osrčje politike queer, razširitev instituta poroke na homoseksualce ne bo prinesla enakosti. Sama poroka pravzaprav vzpostavlja nova izključevanja, ki ne odtehtajo potencialnih »izboljšav« v smislu enakopravnosti, ki jih homoseksualna poroka prinaša. Zaradi slednjega bi se politika, ki si prizadeva k večji enakopravnosti, morala osredotočiti k pravni zaščiti raznovrstnosti oblik skupnega bivanja, ne pa k favoriziranju ene oblike: monogamnega para (<http://www.krtaca.si/revija/kritika/argument-proti-homos>).

- Naraščanje števila istospolnih partnerstev in družin predstavlja pomemben del preobrazbe zasebnosti istospolnih družin v zadnjih nekaj desetletjih.

»Naraščanje števila homoseksualnih družin po mojem pomeni trend k 'normalizaciji' odnosa do takih družin, kar bi lahko razumeli analogno kot se je dogajalo z 'normalizacijo' nezakonskih rojstev.« (Tanja Renner)

8. Gejevske in lezbične družine

Nuklearna družina predstavlja ideal, univerzum ter normo od katere se meri odmik. Njen položaj je naturaliziran in normaliziran, je točka, kjer neka oblika skrene od naravnega k nenaravnemu, od normalnega k nenormalnemu oziroma k deviantnemu. Družinske oblike, ki ne sodijo v ta vzorec, morajo zato že v izhodišču dokazovati svojo normalnost, naravnost in nedevariantnost (Urek, 2005).

V javnosti prevladuje mnenje, da so istospolne družine poimenovane kot netradicionalne, nekonvencionalne, alternativne oziroma izbirne družine, socialne družine (Arendel 1997; v Urek, 2005). Vsako tako poimenovanje družine pomeni odmik od heteroseksualne

družine, pomeni pa tudi poudarjanje in izpostavljanje razlik med tipi družin, neenakopravnost in ločenost od ostalih družin (Thompson 2002; v Urek, 2005).

V zadnjem času se v boju za pravice lezbijk in gejev pojavlja tudi polemika glede otrok. V družbi prevladujejo mnenja, da je edina prava družina samo družina, v kateri so mama, oče in otroci. Taka družina obstaja že od nekdaj, zato je edino prav, da ostane neokrnjena.

Razkritje homoseksualnosti v javnosti in odkritje istospolnih parov ter otrok, ki dejansko živijo v lezbičnih družinah, je v družbi povzročilo mnoge diskusije, nesoglasja, nasprotovanja, hkrati pa se vedno znova pojavljajo ista vprašanja. Ali je prav, da imajo istospolni pari otroke, če jih ne morejo spočeti po naravni poti? Ali je prav, da se lezbijke odločijo za umetno oploditev in tako otrok nikoli ne bo izvedel kdo je njegov oče? Ali je prav, da otrok odrašča brez očeta in ali otrok potrebuje očeta? Kako lahko dve mamici vzgojita otroka, ki bo imel enake vrednote in enak pogled na svet, kot otrok, ki sta ga vzgojila oče in mati? Ali je prav, da otroka vzgajata dva moška? Kako bo vzgoja v taki družini vplivala na otrokov razvoj, na njegove psihične sposobnosti, na njegovo vedenje, predvsem pa ali bo vzgoja v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka.

Na vsa ta vprašanja bi bilo potrebno najti odgovore in dokazati družbi, kaj dejansko pomeni vzgoja otroka v istospolni družini in kakšne posledice, če sploh kakšne, pomeni vzgoja v taki družini za otroka.

Družba danes še ni zrela za istospolne poroke in družine. Prisotni so stereotipi in predsodki o istospolnih parih, ki bi vzgajali otroka. Charlotte Petterson je strahove in skrbi, ki so v družbi nenehno prisotne združila v štiri skupine:

- Vzgoja v istospolni družini škoduje razvoju otrokove identitete, otroci imajo motnje v spolni identiteti in glede spolne vloge (gender identity and in gender role behaviour) je prisoten tudi strah, da bodo otroci, ki odraščajo v istospolni družini prav tako istospolno usmerjeni.
- Otroci, ki so vzgajani v istospolni družini, so bolj dojemljivi za psihične in vedenjske težave (mental breakdown).

- Ti otroci so bolj stigmatizirani v družbi s strani vrstnikov, deležni so negativnega vedenja in odnosa s strani vrstnikov. Stigmatizirani so v socialnem okolju, ki je pomembno za njegov razvoj.
- Otroci v istospolnih družinah so pogosteje zlorabljeni s strani staršev, njihovih prijateljev in znancev, to pa posebej velja za fantke, ki jih vzgaja moški istospolni par.

(Patterson v Sullivan, 2004:241)

V družbi prevladuje mnenje, da otroci lahko odraščajo samo v tradicionalnih družinah, torej v družinah, kjer ima otrok očeta in mamo. Susan Golombok je dejala, da več kot 40 % otrok odrašča v enostarševski družini, vedno več otrok živi v reorganizirani družini, v družini kjer je prisotno psihično in fizično nasilje (Golombok, 2000:3-13). Tudi v Sloveniji je le še dobra polovica družin, katere bi lahko poimenovali tradicionalna družina (Urek, 2005). Družba prav tako ne odobrava, da imajo otroke samske ženske, ker tako okolje ni primerno za vzgojo otroka. Samske ženske se pogosto soočajo s finančnimi težavami, s težavami glede razporeditve prostega in delovnega časa in podobno. Vendar pa so nekateri otroci izgubili enega od staršev zaradi ločitve, drugi zaradi smrti. Glede na to, bi morala država odvzeti otroke takim družinam in jih dati v družino, v kateri sta ženska in moški.

»Pri otroku je najbolj pomembno, da ima čim več pozitivnih ljudi okrog sebe, ki za njega skrbijo, ga negujejo, ljudi na katere se lahko obrne v stiski, veselju in sreči. Ni pomembno katerega spola so ti ljudje, pomembno je, da ga tako ali drugače vzpodbujajo v vsakdanjem življenju.« (Tanja Renner)

8.1 Vloga očeta v družini

V zadnjih letih se veliko govori o 'novem očetovstvu', torej o očetu, ki se veliko ukvarja z otrokom, skrbi zanj in se z njim igra vsak dan. Vloga očeta se je v zadnjem času izboljšala, vendar se očetje v primerjavi z materjo še vedno opazno manj časa ukvarjajo z

otroki. Michael Lamb je leta 1997 izvedel raziskavo, v kateri je želel ugotoviti dejansko vlogo očeta v družini. Ugotovil je, da se v družini, kjer je oče zaposlen, mati pa ni zaposlena, očetje z otrokom ukvarjajo manj kot četrtno časa, v primerjavi z materjo. V družinah, kjer sta oba zaposlena, pa se očetje z otroki ukvarjajo tretjino toliko kot matere. To seveda ni posledica tega, da bi se očetje več ukvarjali z otroki, ampak je posledica tega, da matere z njimi preživijo manj časa. Michael Lamb je govoril o treh načinih sodelovanja med starši in otroci: dejanski kontakt staršev z otrokom, čas ko so starši otroku na razpolago ter odgovornost staršev za organizacijo otrokove nege v času njihove odsotnosti. Ugotovil je, da starši dejansko preživijo čas z otrokom približno dve uri na dan med tednom in 6,5 ur v nedeljo, na razpolago pa so jim štiri ure na dan med tednom, v nedeljo pa deset ur na dan. V času adolescence se dejanski kontakt med starši in otroci zniža na manj kot eno uro na teden in na dve uri v nedeljo. Ponavadi so matere tiste, ki prevzamejo odgovornost za organizacijo varuške v času odsotnosti staršev, očetje to odgovornost prevzamejo občasno. Prav tako skoraj vedno mati poskrbi za vsakdanje otrokove potrebe, kot so prehrana, higiena, obisk zdravnika in v času bolezni najpogosteje ostanejo doma. Očetje čas z otrokom preživijo z igrami, ki so bolj vihrave, hrupne, povezane z različnimi športi, igre z materami pa so bolj tihe in mirne. V družinah, kjer sta oba starša zaposlena, oče več časa preživi z otrokom, vendar pa so v primerjavi z materami še vedno v zaostanku (Lamb 1997; v Golombok, 2000:15-23).

Susan Golombok je naredila raziskavo v družinah brez očeta ter v enostarševskih družinah z očetom in v dvostarševskih družinah. Želela je ugotoviti, kakšne razlike se pojavljajo med otroki, ki živijo z očetom in tistimi, ki živijo brez očeta. Za očeta se velikokrat domneva, da vpliva na oblikovanje otrokove spolne vloge, vendar pa je raziskava pokazala, da to ni res. Raziskava je pokazala, da očetova vloga dobro vpliva na otroka in da ima oče pomembno vlogo v otrokovem življenju in razvoju. Posledice vzgoje v dvostarševski heteroseksualni družini so, da so otroci bolj družabni z drugimi otroki, so bolj neodvisni, bolj nadzirajo dogodke v življenju, so bolj intelektualno sposobni, bolj sprejemajo netradicionalno vlogo družine in na splošno dosegajo boljše rezultate, če oba starša prostovoljno veliko časa preživita z njimi. Očetova vloga v otrokovem življenju je torej pomembna, ne glede na to, koliko časa očetje dejansko preživijo z njimi. Bolj so očetje aktivni, boljše so posledice za otroke glede socialnega in čustvenega razvoja. Vendar pa ni dokazov, da so med otroki, ki imajo dober odnos z očetom in med tistimi, ki odraščajo brez očeta, kakšne razlike. (Golombok, 2000:20-23).

8.2 Reorganizirani tipi družin

Danes poznamo različne tipe družin - družine brez otrok, enostarševske družine, krušno starševstvo, istospolne družine. Danes ni več problem ustvarjanje družine, kajti poznamo veliko metod in oblik, katerih se poslužujejo tako heteroseksualni, kot tudi homoseksualni pari.

Vendar pa se ob želji istospolnega para pojavi veliko vprašanj. Moški so glede starševstva zelo prikrajšani, saj imajo le malo možnosti, kako postati starš otroku. Ena izmed možnosti je, da oče dobi skrbništvo nad otroci, ki jih je imel v heteroseksualni zvezi, vendar pa se to zgodi zelo redko. Do tega pride v primerih, ko mama umre ali kadar se ugotovi, da je mama nezmožna skrbeti za otroka zaradi psihičnih in fizičnih motenj oziroma zaradi bolezni. Drugi način je, da moški istospolni par najde nadomestno mamo, ki nosi in rodi otroka, katerega potem onadva posvojita.

8.3 Posvojitev

Obstaja več oblik posvojitve otrok:

- Stepparent adoption pomeni, da je moški poročen s partnerko, ki ima otroka iz prejšnje zveze, on pa lahko tega otroka posvoji in postane njegov oče. Taka posvojitev je možna tudi pri istospolnih parih, vendar je dovoljena le v nekaterih državah po svetu (Kanada, Nizozemska, Belgija, Španija).
- Independent adoption pomeni, da so otrokovi starši iz različnih razlogov odstopili od starševskih pravic, pravice do otroka pa dobi par, ki ni genetsko povezan z njim. O posvojiteljih odločajo socialne službe in sodišča.
- V Ameriki, na Danskem, na Islandiji in v Nemčiji je možna tudi second-parent adoption, kjer se starševske pravice prenesejo na skrbnika, država pa med tem časom išče posvojitelje.

(Bernstein, Reimann; 2001:206)

Pari, ki ne morejo imeti otroka, se dolga leta spopadajo z zdravljenjem neplodnosti. V primerih, ko rezultati zdravljenja niso pozitivni, ima par še eno možnost, da otroka posvoji. Postopek posvojitve je dolg in drag, vendar se pari pogosto odločajo za to možnost. Težave se pojavijo tudi, ker ni dovolj otrok, ki bi jih lahko posvojili, zato dolga leta čakajo na ta srečni dogodek. Vse to pusti posledice na čustvenem področju posameznikov. Ko končno pride do trenutka posvojitve otroka, veselo novico sporočijo družini in prijateljem. Za mnoge posvojitev pomeni konec težav in stresov, vendar le za krajši čas. V času otrokovega odraščanja, starši nosijo breme glede odločitve ali otroku povedati, da je bil posvojen in kdaj mu povedati, ali molčati o tem. Za otroka je bolje, da mu povedo, da je bil posvojen, saj to bolje vpliva na razvoj njihove identitete. V primerih, ko starši otroku prikrivajo resnico, lahko to ovira in moti odnos v družini, rezultati pa so negativne psihološke posledice v otroštvu in tudi kasneje v odrasli dobi. Otroci lahko kadar koli izvedo, da so posvojeni tudi od drugih ljudi ali otrok, tako spoznanje pa bi privedlo do hudega stresa (Golombok, 2000: 24-29).

Starši se sprašujejo, kdaj je najbolj primerno, da otrok izve resnico. Ali je to takrat, ko je otrok še majhen in še ne razume dobro kaj pomeni posvojitve, ali kasneje, ko otrok začne odraščati. Četudi majhnemu otroku povedo, da je posvojen, otrok tega ne bo takoj razumel. O tem bo začel spraševati šele v kasnejših letih šolskega obdobja. Strah je prisoten tudi zaradi tega, ker bodo otroku povedali, da niso njegovi pravi starši in da nekje obstajata otrokova biološka mati in oče. Lahko se zgodi, da bo otrok želel spoznati svoje prave starše in jih bo začel iskati. Morda se bodo čustva otroka do staršev, ki niso njegovi pravi starši spremenila, odnos med njimi ne bo več tak kot je bil. Ob otrokovem spoznanju glede posvojitve lahko otrok doživi stres, lahko pride do negativnih posledic s strani varnosti in samospoštovanja, pride do občutkov izgubljenosti, zavrnitve in zmede (Golombok, 2000:24-44).

8.4 Umetna oploditev z darovano spermo

Kadar ženska lahko ima otroka, moški pa je za to nezmožen, se par odloči za umetno oploditev, kjer je seme darovano od drugega moškega. Postopek je hiter in enostaven, darovalec ostane anonimen. Starši imajo pravico izvedeti le glavne karakteristike

donatorja in informacije glede morebitnih bolezni, ki izhajajo iz njegove družine. V teh primerih je mati biološka, oče pa ne, zato se prav tako pojavi vprašanje ali otroku povedati, kako je prišlo do njegovega spočetja ali ne. Večina parov se odloči, da ne bodo povedali resnice, prav tako pa tudi zdravnik svetuje, da ni potrebe, da otroku povedo glede umetne oploditve. Glavni razlog zakaj otroku ne povedo o njegovem spočetju je, ker ga nočejo prizadeti. Resnica bi ga lahko vznemirila, prizadela, čustva do staršev bi se lahko spremenila (Golombok, 2000:30-37).

8.5 Umetna oploditev z darovanim jajčecem

Do te oblike oploditve pride, kadar mati iz zdravstvenih razlogov ne more imeti otroka. V tem primeru ženska, ponavadi je to prijateljica ali druga znanka, daruje jajčece drugi ženski. Težave s katerimi se sooča par, so enake in podobne, kot sem jih navedla zgoraj (Golombok, 2000:37-38).

Kadar sta oba starša nezmožna imeti otroka, se lahko odločita, da bosta poiskala darovalca sperme in darovalko jajčec. Tudi v teh primerih je tako kot pri posvojitvi, noben starš ni genetsko povezan z otrokom, vendar pa je razlika v tem, da je mati otroka nosila in rodila (Golombok, 2000:37-38).

8.6 Nadomestni starši (surogatstvo)

Nadomestna mati je ženska, ki nosi in rodi otroka drugi ženski. Poznamo delno nadomestno starševstvo, kjer je moški pri paru, ki si želi imeti otroka, genetsko povezan z otrokom, ker je daroval seme ženski, ali polno nadomestno starševstvo, ko tudi moški ni biološki starš. Ta oblika je najbolj sporna, saj ima lahko zelo negativne posledice. Nadomestne matere so ponavadi prijateljice ali sestre enega izmed partnerjev, lahko pa je tudi oseba, ki je zanosila in finančno ni sposobna skrbeti za otroka, zato se odloči, da ga bo dala v posvojitev. Slednje živijo pri družini, kateri bodo otroka ob porodu dali. Seznanjene so s posledicami, ki sledijo po porodu, da jim bo otrok takoj odvzet in da ga

ne bodo nikoli več videle. Čeprav se ženske na začetku strinjajo s pogoji, si velikokrat premislijo in želijo otroka obdržati. Tukaj se pojavijo podobne težave, kot pri posvojitvi. Ker je ta oblika razmeroma nova, in se pojavlja v Ameriki, ni raziskav o tem, ali se nadomestna mati popolnoma odpove otroku ali si želi stike z njim (Golombok, 2000:38-39).

8.7 Težave, s katerimi se srečujejo istospolni pari

Geji in lezbijke se ob odločitvi, da bodo imeli otroka, srečujejo z mnogimi težavami. Poleg odločitve za katero obliko se bodo odločili in težav, s katerimi se srečujejo pri vsaki posamezni obliki, imajo lezbijke in geji še druge skrbi.

Kot sem že omenila, lahko otroka posvoji le poročen par, le redke države na svetu pa omogočajo istospolno poroko (Massachusetts, Kanada, Nizozemska, Belgija, Španija, Južnoafriška republika). Prav tako lezbijke v očeh države niso primerne za posvojitev otroka. V primerih, ko ima ena partnerica otroka iz prejšnje heteroseksualne zveze, zdaj pa živi skupaj z lezbično partnerico, ne glede na okoliščine, partnerica ne more posvojiti otroka in postati mačeha, kot lahko to postane žena ali mož pri heteroseksualnem paru. Legalno torej otroku ne more postati starš ali zakoniti skrbnik. Partnerica oziroma partner pri istospolnem paru po zakonu ni dolžen skrbeti in podpirati otroka svoje partnerice oziroma partnerja, ki ima otroka iz prejšnje heteroseksualne zveze.

Kadar se pari odločijo za umetno oploditev, izbirajo med odločitvijo ali bo darovalec prijatelj ali znanec, ali bo anonimni darovalec. Če se odločijo za anonimnega darovalca, gredo v banko sperme. Klinike, kjer se umetna oploditev opravi, so zelo drage in zato mnogim nedostopne, nekatere klinike pa celo zavračajo umetno oploditev lezbijk in samskih žensk. Pomen in želja po materinstvu je neenako obravnavana pri heteroseksualnih in homoseksualnih ženskah (Golombok, 2000:184).

Moški istospolni pari se premišljeno odločijo za nadomestno starševstvo in za nadomestno mamo prosijo lezbijko ali heteroseksualno žensko, katera je pripravljena nositi in roditi otroka za njiju. V večini primerov se spočetje zgodi z umetno oploditvijo, kjer je eden izmed partnerjev biološki oče otroku. Vendar pa nekatere države

prepovedujejo tako obliko posvojitve. Moški par mora izpolnjevati številne pogoje, če se želi odločiti za tak postopek, eden izmed pogojev je zakonska zveza. Tudi postopek posvojitve je v takih primerih dolgotrajen in težaven, zato se taka posvojitve zgodi v zelo redkih primerih.

V teh primerih imajo otroci več staršev, zato se je potrebno pred postopkom dobro pogovoriti o starševskih pravicah, obiskih, skrbništvu in podpori. Ta oblika je lahko psihično naporna tudi za otroke.

8.8 Vprašanje reproduktivnih pravic in starševstva

V Sloveniji imajo pari, ki si želijo otroka več poti in možnosti, s katerimi lahko uresničijo svoje želje. Imamo zakone, ki določajo pogoje za posvojitve, skrbništvo in rejništvo otroka. Seveda govorimo o heteroseksualnih parih, ki so poročeni ali živijo v zunajzakonski zvezi. Kakšne možnosti pa imajo homoseksualni pari, ki si prav tako želijo otroka in družinsko življenje?

Za heteroseksualne pare je bila nekoč nuja, danes pa zaznamo družbeno pričakovanje, da imajo otroke, pri istospolnih parih pa velja materinstvo v heteronormativnem kontekstu za nezaželeno. (Švab, Kuhar, 2005) Omenila sem že, da so bile pravice do starševstva izvzete iz Zakona o registraciji istospolne zakonske skupnosti, kar pomeni, da bo preteklo še nekaj časa, preden bodo lahko tudi istospolni pari sledili svojim željam in sanjam.

8.8.1 Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR)

V Sloveniji so za posvojitve, skrbništvo in rejništvo otrok odgovorni centri za socialno delo, ki začnejo postopek po uradni dolžnosti ali na predlog bodočega posvojitelja, skrbnika ali rejnika.

a. Posvojitve

Zakon določa, da morajo centri za socialno delo pri postopku posvojitve ugotoviti, da bodojemu posvojitelju ni bila odvzeta roditeljska pravica. Centri lahko odločijo, da bo bodoči posvojenec preživel v družini posvojitelja določen čas pred dokončno odločitvijo o posvojitvi z namenom, da se ugotovi novi položaj posvojitelja in posvojenca. Center za socialno delo lahko odločbo o posvojitvi zavrne oziroma ustavi postopek za posvojitve, kadar iz vsebine predloženih listin ali poizvedb o posvojitelju, ki jih opravi pred odločitvijo o posvojitvi, ali na podlagi spoznanj iz časa, ki ga je otrok preživel pri bodočem posvojitelju pred odločitvijo o posvojitvi, ugotovi, da niso izpolnjeni vsi predpisani pogoji za posvojitve ali da posvojitve ne bi bila v korist posvojenca. V primeru da se ugotovi, da so izpolnjeni pogoji za posvojitve, ki so določeni s tem zakonom ter da je posvojitve posvojenca v korist, center za socialno delo izda odločbo o posvojitvi. Pravnomočno odločbo o posvojitvi pošlje center za socialno delo pristojnemu matičarju, da jo vpiše v matično knjigo.

Možnosti za posvojitve otroka pri istospolnih parih so majhne, upam trditi, da jih skoraj ni. Pri nas samska ženska, ne glede na to ali je raznospolno ali istospolno usmerjena, nima pravice oziroma dostopa do umetnih reproduktivnih tehnologij. Prav tako tudi istospolni pari pri nas ne morejo posvojiti otroka (ZZZDR-UPB1, Uradni list RS 65/2005 z dne 8. 7. 2005)

b. Rejništvo

Začetki organiziranega rejništva v Sloveniji segajo v leto 1926, kjer so bile na območju Domžal in okolice zabeležene prve družine, ki so imele v svoji oskrbi tako imenovane sirote. Danes je v približno petsto rejniških družinah nekaj manj kot 1300 otrok (<http://www.csd-lj-siska.si/dejavnosti/rejnistvoPosvojitve.asp>). Da bi otrokom, ki vstopajo v rejništvo, omogočili čim boljše obravnavo ter da bi rejniški postopek bil čim bolj kakovosten, je 2. januarja 2003 začel veljati nov Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti, ki sistemsko ureja izvajanje te dejavnosti in operacionalizira vsebino dela in naloge udeleženih v rejništvu. Pri rejništvu ni glavni cilj samo to, da otroku, ki iz različnih

razlogov začasno ne more živeti pri svojih starših, najdejo nadomestno družino, temveč je pomembna odgovornost, da centri za socialno delo najdejo družino, v kateri bo otrok pridobil pozitivno družinsko izkušnjo. Pomembno je, da se otrokom pri osebah, ki niso njihovi starši, omogoči zdrava rast, izobraževanje, skladen osebni razvoj in razvoj sposobnosti za samostojno življenje ter delo. Vsebina zakona se nanaša na pogoje, ki jih mora izpolnjevati oseba, ki želi izvajati rejniško dejavnost, postopek pridobitve dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti, določa normative za izvajanje rejniške dejavnosti, opredeljuje dolžnosti rejnikov in naloge centrov za socialno delo pri izvajanju rejniške dejavnosti. Zakon prav tako ureja financiranje rejniške dejavnosti ter nekatera druga vprašanja, vezana na izvajanje zakona, določa način in postopek prehoda dosedanjega rejništva na izvajanje rejništva po tem zakonu.

Z oddajo otroka v rejništvo ne prenehajo pravice in dolžnosti staršev ali skrbnika, ki jih imajo po tem zakonu. Za oddajo v rejništvo je potrebna privolitev staršev oziroma roditelja, pri katerem otrok živi, razen v primerih, ko je bil otrok staršem odvzet. Rejnik ima lahko istočasno nameščene največ tri rejence, večje število pa le izjemoma. Rejniki, ki izvajajo rejništvo kot poklic, pa morajo imeti istočasno nameščene tri rejence. Ta normativ je lahko znižan samo v primerih, ki jih določa zakon. O oddaji otroka v rejništvo izda center za socialno delo odločbo. Center za socialno delo ves čas spremlja razvoj otrok v rejništvu in nadzoruje vzgojo in izobraževanje rejencev ter izpolnjevanje drugih obveznosti iz rejniške pogodbe. Po potrebi ukrepa, da se v vseh primerih in na najboljši način uresničuje namen rejništva. Starši, ki sami oddajo otroka v rejništvo in oseba, ki otroka sprejme, morajo najpozneje v enem mesecu obvestiti o tem center za socialno delo (ZZZDR-UPB1, Uradni list RS 65/2005 z dne 8. 7. 2005)

c. Skrbništvo

Namen skrbništva nad mladoletnimi osebami je, da se s skrbjo, vzgojo in izobrazbo vsestransko razvije osebnost mladoletnih varovancev, da se varovanci usposobijo za samostojno življenje in delo; varstvo njihove osebnosti z oskrbo, zdravljenjem in usposabljanjem za samostojno življenje, da se zavarujejo premoženjske in druge pravice ter koristi oseb, ki so pod skrbništvom. Skrbnika določi center za socialno delo. Za skrbnika se postavi oseba, ki ima določene osebne lastnosti in sposobnosti, potrebne za

opravljanje dolžnosti skrbnika. Skrbnik ne more biti oseba, ki ji je odvzeta roditeljska pravica, ali ki nima poslovne sposobnosti, oseba, katere koristi so v navzkrižju s koristmi varovanca, oseba, od katere glede na njene osebnostne lastnosti ali razmerja z varovancem ali njegovimi starši ni mogoče pričakovati, da bo pravilno opravljala skrbniške dolžnosti. Če je mogoče, in če to ni v nasprotju s koristmi varovanca, se imenuje za skrbnika njegov sorodnik. Pri imenovanju skrbnika upošteva center za socialno želje varovanca, če jih je zmožen izraziti ter želje njegovih bližnjih sorodnikov, če je to v korist varovanca. Osebi pod skrbništvom, ki je v varstvu in oskrbi v vzgojnem, socialnem, zdravstvenem ali drugem zavodu, postavi center za socialno delo skrbnika za opravljanje tistih skrbniških nalog, ki jih ta zavod ne opravlja v okviru svoje redne dejavnosti ali pa določi, da bo sam opravljal to dolžnost, določene naloge pa lahko zaupa tudi drugim strokovnim osebam, da jih opravljajo v njegovem imenu in pod njegovim nadzorom.

Skrbnik mora centru za socialno delo vsako leto poročati o svojem delu in stroških, ali kadar center za socialno delo to zahteva. Iz skrbnikovega poročila mora biti razvidna njegova skrb za osebo varovanca, zlasti kar zadeva njegovo zdravje, vzgojo in izobraževanje, podatke o upravljanju varovančevega premoženja ter razpolaganju z njim, o varovančevih dohodkih in izdatkih in končno stanje njegovega premoženja. Podrobnejše predpise o sestavi in vsebini skrbniških poročil izda minister, pristojen za družino. Center za socialno delo mora vestno pregledati skrbnikovo poročilo in po potrebi ukreniti vse potrebno, da se zavarujejo varovančeve koristi. Center za socialno delo razreši skrbnika, če ugotovi, da je pri opravljanju skrbniških dolžnosti malomaren, da zlorablja svoje pravice ali da s svojim delom ogroža varovančeve koristi, ali če ugotovi, da bi bilo za varovanca koristneje, če bi imel drugega skrbnika ali če skrbnik sam zahteva razrešitev. Skrbništvo nad mladoletnikom preneha, ko postane mladoletnik polnoleten, ko sklene zakonsko zvezo, ali ko ga kdo posvoji ali če je postal roditelj in mu je z odločbo sodišča priznana popolna poslovna sposobnost (ZZZDR-UPB1, Uradni list RS 65/2005 z dne 8. 7. 2005).

8.8.2 Zakon o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo (ZZNPOB)

V Sloveniji je bil 20. julija 2000 sprejet Zakon o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo (v nadaljnjem besedilu: OBMP), ki ureja zdravstvene ukrepe, s katerimi se ženski in moškemu pomaga pri spočetju otroka in se jima tako omogoči uresničevati svobodo odločanja o rojstvih svojih otrok. Postopki se lahko opravijo samo na podlagi pisne privolitve zakoncev ali zunajzakonskih partnerjev. Do postopkov OBMP sta upravičena moški in ženska, ki živita v medsebojni zakonski zvezi ali zunajzakonski skupnosti, in ki glede na izkušnje medicinske znanosti, ne moreta pričakovati, da bi dosegla zanositev s spolnim odnosom, in jima ni mogoče pomagati z drugimi postopki zdravljenja neplodnosti ali kadar se s temi postopki lahko prepreči, da se na otroka prenese huda dedna bolezen. Postopke OBMP opravljajo javne zdravstvene službe v centrih za OBMP, ki imajo za to dejavnost posebno dovoljenje (ZZNPOB, Uradni list RS 70/2000 z dne 8. 8. 2000).

Pri zdravljenju se ugotavljajo vzroki neplodnosti ali zmanjšane plodnosti in odpravljanje teh vzrokov s strokovnim svetovanjem, z zdravili ali s kirurškimi posegi. Postopki, ki so v skladu z dosežki in razvojem biomedicinske znanosti in z namenom zanositve so:

1. Znotrajtelesna oploditev

- vnos semenskih celic v spolne organe ženske;
- vnos jajčnih celic skupaj s semenskimi celicami v spolne organe ženske;

2. Zunajtelesna oploditev:

- združitev jajčnih celic in semenskih celic zunaj telesa ženske;
- vnos zgodnjih zarodkov v spolne organe ženske.

(ZZNPOB, Uradni list RS 70/2000 z dne 8. 8. 2000)

8.9 Vloga nebiološke matere

Istospolni starši se spopadajo z enakimi vsakdanjimi težavami, kot jih imajo raznospolni starši. Doživljajo enake čustvene in materialne pritiske, napetosti glede razporeditve delovnega in prostega časa in podobno. Vendar če pogledamo podrobneje, ugotovimo, da je njihov položaj še slabši. V družbi je odnos mama-mama-otrok še vedno nesprejemljiv, take družine nimajo nobene zaščite pred družbo in pred njenim ravnanjem. Pravno so take družine nepriznane. Zakonsko gledano ima otrok samo eno mamo, druga pa formalno gledano ni otrokova mama, ker ga ni rodila in ni genetsko povezana z otrokom. Ne glede na to, da nebiološka mama preživi veliko časa z otrokom, skrbi zanj, mu nudi ljubezen, ga hrani, skrbi za njegovo higieno in je ob njem kadar je bolan, je njena vloga druge mame le znotraj lezbične družine. Lezbična skupnost nima zakonskega statusa in razmerje med posamezniki v tej zvezi ni zakonsko definirano. Nebiološka mama nima formalnega poimenovanja, nima starševskih pravic in ne more izraziti svoje starševske identitete. V primeru smrti biološke mame, nebiološka mama nima pravic do otroka, ne glede na to, koliko let je živela z otrokom in ne glede na to kako dober odnos ima z njim, ali če otrok izrazi željo, da bi živel z njo. Če tudi biološka mama v oporoko napiše, da naj otroka posvoji njena lezbična partnerica, to nima pravne podlage. Sodišče o usodi otroka odloča po svoji presoji. Pravice do otroka imajo starši in sorodniki umrle mame. Lezbične družine so zapostavljene, stigmatizirane v očeh države in družbe (Sullivan, 1999).

Tudi nebiološka mama se v širši okolici srečuje s težavami, kako sebe predstaviti v vlogi do otroka. Drugi ljudje njeno vlogo razumejo kot vlogo varuške, tete ali babice, ravno zaradi tega, ker ni biološka mama in ker je ne glede na njeno vlogo pri skrbi in vzgoji otroka javnosti nerazumljivo, da bi bila poleg biološke mame, tudi ona mati otroku.

Nancy Polikoff pravi, da je težava v tem, da so definicije družine oblikovane na tradicionalnem nuklearnem modelu, ki temeljita na dveh dejstvih, obe pa zanikata obstoj netradicionalne družine. Prvo dejstvo je, da mora vsak otrok imeti mamo in očeta, drugo dejstvo pa je to, da imata pravice in obveznosti do otroka mama in oče, tisti, ki pa niso starši otroku, pa nimajo pravic in obveznosti do njega (Polikoff 1990; v Sullivan, 1999:47).

Pravno priznanje istospolne zakonske zveze pomeni najboljšo rešitev neenakopravnosti in neenakosti v pravnem sistemu. Otroci bi v lezbični družini bili rojeni v legalno

priznani družini, kar avtomatično tudi pomeni, da oba starša dobita pravice in dolžnosti glede otroka brez dodatnega postopka glede priznavanja starševstva. Legalna istospolna zakonska zveza bi pomenila zmanjšanje homofobije in tudi družbeno sprejemanje homoseksualnosti, družbo bi pripeljala do spoznanja, da tudi geji in lezbijke potrebujejo zaščito, spoštovanje in zakonsko priznanje njihovih zvez (Kovacs 1995; v Sullivan, 1999:55).

V Sloveniji si politiki, pravniki in javnost še vedno zatiskamo oči pred dejstvi, da tudi pri nas obstajajo istospolne družine. Dve mamici vzgajata otroka, skrbita zanj in ga imata radi. Vendar formalno gledano, taka družina tudi pri nas ne more obstajati in ni pravno priznana.

»Glede nebiološkega starša v istospolni družini je pravno problem tako v tujini, kjer posvojitve niso dovoljene, kot tudi pri nas. Kako se bo to področje uredilo, je odvisno od dobre volje tistih, ki imajo moč pri tem. Tudi v šoli j potrebno otrokom razlagati kaj pomeni, da ima otrok dva starša istega spola, vendar je to odvisno od dobre volje učiteljev.« (Roman Kuhar)

»Živimo v dinamičnem svetu in ko se bodo pri nas istospolne družine začele izpostavljati v javnosti in opozarjati na probleme neenakopravnosti, takrat se bodo zakonodajalci morali ukvarjati z vprašanjem ureditve položaja istospolnih družin. Danes se temu še lahko izognejo, vendar bo prišlo do sprememb, kajti kot vsak otrok ima tudi otrok, ki prihaja iz istospolne družine pravico do varnosti v šoli, prav tako ne sme nihče biti diskriminiran. Varni pa bodo komaj takrat, ko bomo imeli sistem, ki bo to zagotavljal. Tudi javnost se bo morala znebiti predsodkov. Zato menim in pričakujem, da bo tudi na tem področju prišlo do sprememb.« (Miha Lobnik)

8.10 Gejevski očetje

V zadnjih letih je pozornost v veliki meri namenjena gejevskim očetom, kar v javnosti vzbuja ogorčenje. Gejevski očetje in lezbične matere (gay father and lesbian mothers), ki so otroka dobili s pomočjo nadomestne matere ali kot krušni starši, so postali tarče

zlobnih napadov. Družba meni, da geji niso primerni za vzgojo otroka in bi bili negativen vzgled otrokom, posebej fantkom. Znano je tudi mnenje o tem, da bi v družinah, kjer bi otroka vzgajala dva moška prihajalo do nadlegovanja in zlorab otroka. Tudi v gejevski kulturi je delež gejevskih očetov zelo majhen in ponekod so gejevski očetje nesprejemljivi tudi v njihovi kulturi. Gejevska kultura je orientirana kot samska in otroci niso vključeni v idealizirano podobo gejevskih družin (Binger; v Sullivan, 1999:61-77).

Veliko moških, ki imajo spolne odnose z moškimi, živi v heteroseksualni zvezi, v kateri niso razkriti kot istospolno usmerjeni, ampak živijo v klozetu (in the closet). Večina gejev, ki so tudi očetje, so se najprej poročili z žensko in se trudili za dober in uspešen zakon, brez da bi popolnoma sprejeli svojo spolno usmerjenost oziroma zato, da so zanikali spolno usmerjenost. Drugi pa so se ves čas zavedali svoje spolne usmerjenosti, vendar so se kljub temu poročili iz različnih razlogov, ki so podobni kot veljajo za heteroseksualne moške. Homofobija, ki prevladuje v družbi je pravzaprav glavni razlog zanikanja in prikrivanja istospolne usmerjenosti. V srednjih letih prihaja do vedno večje potrebe po razkritju posameznika, da živi v zmoti in laži, kar pripelje do tega, da družini prizna resnico, ki jo je dolga leta prikrival, s pomočjo terapevtskih in podpornih skupin pa si gejevski očetje ustvarijo novo osebno identiteto. Razlik med geji in negeji glede želje po očetovstvu skoraj ni. Oboji si želijo ustvariti družino in vzgajati otroka (Sullivan, 1999:61-77).

Pritiski družbe in homofobično vedenje na istospolno usmerjene so zatiralni predvsem za tiste geje, ki so prej bili v heteroseksualni zakonski zvezi. Prevladujejo predsodki, da geji nimajo določenih značilnosti moškosti pri vedenju in identiteti, zato so neprimerni za vzgojo otrok (Sullivan, 1999: 68).

8.11 Značilnosti gejevskih očetov

Gejevski očetje so drugačni od drugih moških iz svoje družine na primer očetov, bratov. Imajo drugačne interese, misli in druge lastnosti. Vendar dokazov o tem, da bi istospolna usmerjenost očetov, mam in drugih škodljivo vplivala na blaginjo pri vzgoji otrok, ni. Raziskave, ki so bile narejene v Ameriki so pokazale, da imajo geji očetje toplo in pozitivno zvezo z otroki (Patterson 1992; v Sullivan, 1999:64). Geji očetje so bolj strogi in avtoritativni, vendar ne diktatorski, prav tako pa so manj tradicionalni pri vzgoji v

primerjavi s heteroseksualnimi očeti. Znajo določiti razumne meje pri otrokovem vedenju, z njimi preživijo več časa, so bolj občutljivi in odgovorni za njihove potrebe (Binger in Jacobsen, 1989; v Sullivan, 1999:65). Posebej tisti moški, ki so bili predhodno v heteroseksualni zvezi, imajo več izkušenj v zvezi z ženskimi in moškimi stališči (androgynous notions and expectations) in pričakovanji kot heteroseksualni očetje (Binger: 1996; v Sullivan, 1999:64-65). Gejevski očetje v večji meri kažejo čustva, so bolj predani starševski vlogi in odgovornosti.

Menim, da ima družba zmotno mnenje, da so geji očetje manj primerni za vzgojo otrok. Tako mnenje je posledica predsodkov o tem, da gejevskim očetom primanjkuje določenih značilnosti moškosti pri vedenju in identiteti. Družba meni, da so geji duševno šibkejši od heteroseksualnih moških, njihovi sinovi pa bodo imeli androgine karakteristike. Vse to so seveda samo predsodki, ki prevladujejo v javnosti in ki v raziskavah nikoli niso bili dokazani.

8.12 Otroci v istospolnih družinah

Spolna usmerjenost posameznikov je odvisna od stopnje hormonov pri še nerojenih otrocih. Ženske, ki imajo zelo visoko stopnjo testosterona, so bolj nagnjene k istospolni usmerjenosti, kot tiste, ki imajo nižjo stopnjo teh hormonov, vendar pa to še ni dokaz, da bodo ženske z veliko testosterona istospolno usmerjene. Ta dejavnik je le eden izmed mnogih, ki vplivajo na spolno usmerjenost posameznika.

'Starši lahko zelo dobro vplivajo na otroka. Morajo biti samozavestni, morajo vedeti kaj počenjajo, ne smejo se skrivati in sramovati spolne usmerjenosti, prav tako pa se ne smejo pretirano razkazovati. S svojim notranjim in zunanjim mirom lahko starši zelo dobro vplivajo na otroke. Pripravljeni morajo biti na negativne posledice okolice, ki jih bodo deležni oni in njihovi otroci. Pomembno je, da se z otrokom čim več pogovarjajo.'
(Tanja Renner)

Med leti 1981 in 1998 je bilo narejenih 21 študij, ki so jih izvedli različni avtorji³. Raziskovali so vpliv vzgoje otrok v istospolni družini na spolno usmerjenost otrok, vedenje otrok, nagnjenost, samozavest in psihične posledice, residential in nonresidential odnos med starši in otroci. Ugotovitve avtorjev raziskav:

- Vedenje in nagnjenost glede na spol (gender behaviour, preferences): Hoefffer (1981), Golombok s sodelavci (1983), R. Green s sodelavci (1986), Hotvedt in Mandel (1982) ter Breawaeyss (1997) so ugotovili naslednje: dekleta, katerih mamice so bile lezbijke, so se bolj vsakdanje oblačile, igrale in vedle so se nekoliko drugače, kot je primerno glede na kulturne norme, bolj so bile zainteresirane za aktivnosti, ki so značilne tako za dekleta kot za fante, ki vključujejo sodelovanje obeh spolov, medtem ko so bila dekleta, katerih mamice so heteroseksualno usmerjene, zainteresirane za tradicionalne aktivnosti primerne za ženski spol. Dekleta so govorila o visokem prizadevanju za spolno netradicionalne poklice, 53 % deklet (16 od 30) je hotelo postati zdravnic, odvetnic, inženirk, astronautk, v primerjavi z 21 % (6 od 28) deklet iz heteroseksualnih družin. Sinovi lezbijk so se vedli manj tradicionalno moško, predvsem glede agresivnosti in izbora iger (play preference), glede na poklic so izbirali poklice, ki so bolj primerni za moški spol, vendar pa niso bili v skladu kot fantje iz heteroseksualnih družin. Čeprav omejeni dokazi vključujejo, da lezbično starševstvo lahko osvobodi hčerke in sinove od obsežnih, a nenaravnih (uneven) rangov spolno tradicionalnih predpisov, tudi predvidevajo, da spolna usmerjenost mamic vpliva, glede na spol otroka, na kompleksni vpliv spolnih preferenc in vedenja. Take ugotovitve vzbujajo provokativna vprašanja glede tega, kako se otroci prilagajajo spolni kulturi in interesom. R. Green (1986) je pri primerjavi dveh tipov lezbičnih in heteroseksualnih enostarševskih družin, pri vplivih na otroke stare od tri do enajst let, odkril petnajst zanimivih statistično značilnih razlik v spolnem vedenju pri štirih fantih in enajstih dekletih v lezbičnih in heteroseksualnih družinah. Breawaeyss s sodelavci (1997) je ugotovil, da so mladi fantje, stari od štiri do osem let, ki so bili spočeti z umetno oploditvijo v lezbični družini, imeli manjši obseg spolno tipičnega fantovskega vedenja, fantje, kjer je bila narejena umetna oploditev v

³ Hoefffer (1981), Kweskin in Cook (1982), Miller, Jacobsen in Bigner (1982), Rand, Graham in Rawlings (1982), Hotvedt in Mandel (1982), Golombok, Spencer in Rutter (1983), R. Green s sodelavci (1986), M. Harris in Turner (1986), Huggins (1989), Steckel (1987), Binger in Jacobsen (1989), Binger in Jacobsen (1992), Jenny, Roesler in Poyer (1994), Patterson (1994), Bailey s sodelavci (1995), Flakes s sodelavci (1995), Breawaeyss s sodelavci (1997), Tasker in Golombok (1997), Chan, Raboy in Patterson (1998), Chan in Brooks s sodelavci (1998), McNeill, Rienzi in Kposowa (1998).

heteroseksualni družini, pa so bili spolno bolj tipično usmerjeni, medtem ko so otroci spočeti po naravni poti v heteroseksualni dvostarševski družini imeli višjo stopnjo fantovskega vedenja (Stacey, 2001:168-170).

- Spolno vedenje in spolna nagnjenost (sexual behaviour, sexual preferences): Tasker, Golombok (1997) in Bailey s sodelavci (1995) so ugotovili, da obstajajo statistično značilne razlike glede na spolno vedenje in nagnjenost. Pri 24 % (6 od 25) mladostnikov, ki so bili vzgajani v istospolni družini, v primerjavi 0 % (0 od 20) mladostnikov (young adult) iz heteroseksualnih družin. Tisti, ki so bili vzgajani v istospolni družini, so imeli več izkušenj s homoerotično privlačnostjo ali s homoseksualnimi odnosi, 64 % (14 od 22) iz istospolnih družin, je povedalo, da so imeli istospolno zvezo, v primerjavi s 17 % (3 od 18) mladostnikov iz heteroseksualnih družin. Če so bili otroci iz istospolnih družin bolj za odprti tovrstne odnose niso bili statistično bolj usmerjeni kot biseksualci, lezbijke ali geji. Dekleta iz istospolnih družin so bila bolj pustolovske, kar se tiče spolnega vedenja, bolj so bile pripravljene tvegati in bile so manj sramežljive. Ugotovitve so bile statistično značilne pri 25 dekletih in 18 fantih. Predvsem dekleta iz istospolnih družin niso bile tako tradicionalno usmerjene, kot dekleta iz heteroseksualnih družin (Stacey, 2001:170-171).

- Otrokovo duševno zdravje in samozavest (self-esteem and psychological well-being): Golombok, Spencer in Rutter (1983), Chan, Raboy in Patterson (1998), Chan in Brooks s sodelavci (1998), Hotvedt in Mandel (1982), Steckel (1987), Tasker in Golombok (1997), Flakes s sodelavci (1995), R. Green s sodelavci (1986) so ugotovili naslednje: ni statistično značilnih razlik med otroci iz istospolnih in heteroseksualnih družin glede zaskrbljenosti, depresije, vedenjskih težav (internalizing, external and total behaviour problems), uveljavljanje v družbenem življenju (performance in social arenas), na primer na športnem področju, v šoli, med prijatelji, pri uporabi strokovne psihološke pomoči (use of psychological counseling), prav tako ni bilo razlik glede na otrokovo hiperaktivnost, nedružabnost, glede čustvenih in drugih vedenjskih težav, o katerih sta govorili otrokova mama in učiteljica, glede kognitivnih sposobnosti (young adulthood). Statistično značilne razlike so bile zaradi stigmatizacije glede priljubljenosti med vrstniki v šoli in v domačem okolju oziroma soseski, glede naklonjenosti in vdanosti, polnega razumevanja in skrbi za mlajše otroke (Stacey, 2001:170-171).

- Odnos staršev do otrokovega spola in spolnega razvoja (parental behaviour toward children's gender and sexual development): Hoeffler (1981), R. Green s sodelavci (1986), M. Harris in Turner (1986), Kveskin in Cook (1982), Golombok (1983), Tasker in Golombok (1997) so ugotovili, da lezbične matere niso kazale nič manj ženskih in moških sposobnosti, čutile so se manj tipično žensko, kot heteroseksualne matere. To sugerira na to, da je materina spolna identiteta lahko vmesna povezava med spolno usmerjenostjo in spolnimi nagnjenji njihovih otrok. V nekaterih študijah so bile lezbijke manj zaskrbljene kot heteroseksualne mamice glede tega, da bodo njihovi otroci sodelovali v spolno bolj primernih aktivnostih in igrah (Stacey, 2001:172).

- Starševske sposobnosti in razvojne usmerjenosti otrok (parenting practices: developmental orientation and parenting skills): Chan, Raboy in Patterson (1998), Chan in Brooks s sodelavci (1998), McNeill, Rienzi in Kposowa (1998), Breawaeyns s sodelavci (1997), Tasker in Golombok (1997), Kveskin in Cook (1982), Miller, Jacobsen in Bigner (1982), R. Green s sodelavci (1986), M. Harris in Turner (1986): poudarek je bil na opazovanju razvojne usmerjenosti otrok ter podpori staršev, na komunikaciji med starši in otroci, na starševski ljubezni, naklonjenosti, času preživetim z otrokom. Prve študije so pokazale, da imajo nebiološke partnerice v lezbični družini več starševskih sposobnosti in se več ukvarjajo z otroki, kot očimi, dve lezbični partnerici prav tako uživajo višjo stopnjo usklajenosti v starševstvu, pri deljenju nalog, bolj razumejo otroka, so mu bližje, kot heteroseksualna starša. Statistično značilne razlike so bile med lezbičnimi materami, ki so bile umetno oplojene, značilna je višja stopnja starševskih sposobnosti; lezbična mamica več časa preživela z otrokom, bolj so bile skrbne do otroka, komunikacija med lezbično mamico in otrokom je bila enostavna in lažja, otroci pa so bili bolj disciplinirani, nad njimi je bilo več kontrole in omejenih aktivnosti, v primerjavi z očetmi iz heteroseksualnih družin. To lahko pripišemo temu, da so ženske bolj naklonjene starševskim sposobnostim zaradi materinstva in materinskega čuta. Otroci lezbičnih mamic so prav tako poročali o lažji komunikaciji z mamicami in njihovimi partnerkami glede spolnega razvoja, kot otroci iz heteroseksualnih družin (Stacey, 2001:174-175).

- Binger in Jacobsen (1989, 1992), Hotvedt in Mandel (1982), Golombok (1983), Tasker in Golombok (1997): zelo malo je bilo narejenih raziskav o tem, kako spolna usmerjenost očeta, ki ne živi z otrokom, vpliva na odnos z otrokom. Občutki med očetom

in otrokom so bili zelo pozitivni, kljub temu pa je otroke skrbelo, da bodo vrstniki mislili, da so tudi oni istospolno usmerjeni. Pri teh raziskavah ni bilo kontrolnih skupin (Stacey, 2001:174-175).

Sklep

V današnjem času prihaja do sprememb na različnih področjih posameznikovega življenja, ki radikalno spreminjajo svet posameznic in posameznikov, tudi lezbijk in gejev v pozni moderni. Tukaj mislim predvsem na spremembe na ravni individualnega življenja, zasebnosti in intimnosti. V zadnjih nekaj desetletjih prejšnjega stoletja je prišlo do velikih preobratov na področju razkritja istospolne usmerjenosti, zvez in istospolnih družin. Vse spremembe pomembno vplivajo tudi na vsakdanje življenje gejev in lezbijk. Prišlo je do preobrazbe tradicionalne družine - govorimo o pluralizaciji družinskega življenja in družinskih oblik, kamor med drugim štejemo enostarševske družine, družine, ki so otroka posvojile, življenjske skupnosti z otrokom ali brez otrok, istospolne družine in druge vrste družin (Reinhard, 1998). Geji in lezbijke pogosto razumejo družino širše – vključujejo tudi prijatelje in ne zgolj krvne sorodnike (Weeks et al 1996; v Silva, Smart, 1999). Z legalizacijo istospolnih partnerskih in zakonskih zvez je v nekaterih evropskih državah ter v Ameriki in Kanadi, število istospolnih družin začelo naraščati.

V Evropi že dalj časa potekajo različna gibanja, s katerimi se geji in lezbijke zavzemajo za spremembe glede enakosti in enakopravnosti ter za pravno ureditev istospolne poroke. V Evropi so bile sprejete različne mednarodne pogodbe, direktive in resolucije, ki narekujejo državam spoštovanje enakopravnosti in prepoved diskriminacije vseh ljudi, ne glede na osebne okoliščine posameznikov, kamor spada tudi spolna usmerjenost. Vse države, ki so postale članice Evropske unije, torej tudi Slovenija, so dobile status zakonske obveze za določene dokumente. Prav tako so bili sprejeti različni dokumenti, ki pravno niso zavezujoči z njimi, Evropa pa poziva države, naj uredijo področje istospolne skupnosti.

Med najbolj liberalne države štejemo Nizozemsko, ki je že od leta 1979 priznavala kohabitacije istospolnih oseb in jim dodelila določene pravice. Leta 1988 so sprejeli Zakon o registriranem partnerstvu, leta 2001 pa Zakon o zakonski zvezi istospolnih partnerjev. Z zakonom je Nizozemska uvedla popolno enakopravnost homoseksualne in

heteroseksualne zakonske zveze. Druga država, ki je uvedla enakopravnost homoseksualcev in heteroseksualcev na vseh področjih razen na področju posvojitve otrok, je bila Belgija, ki je zakon sprejela leta 2003. Aprila 2006 so zakon dopolnili in istospolni pari so dobili enake pravice tudi glede posvojitve otrok, kot jih imajo raznospolni pari. Tretja država v Evropi je bila Španija, leta 2005. Druge države v Evropi, vključno s Slovenijo, imajo sprejet zakon o registraciji istospolne zveze ali zakon o kohabitaciji.

V Sloveniji je od leta 1976 prihajalo do postopnih sprememb na področju homoseksualnosti. Do tega leta je bila homoseksualnost po Kazenskem zakoniku Socialistične Federativne republike Jugoslavije kaznivo dejanje, za katero je bila zagrožena zaporna kazen do enega leta. Leta 1976 so potrdili nov republiški Kazenski zakonik, ki je začel veljati leta 1977. S tem zakonom homoseksualnosti pri nas ni bila več kaznivo dejanje (Kuhar, 2001). Od leta 1993 pa je bilo podanih nekaj pobud za legalizacijo istospolne partnerske zveze. Do pomembnih premikov na tem področju je prišlo v letih od 2001 do 2004, ko je levosredinska vlada s sodelovanjem nevladnih organizacij sestavila Zakon o istospolni partnerski zvezi. Konec leta 2004 je na oblast prišla desnosedinska vlada, ki je obstoječi predlog zakona zavrgla in sestavila Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti, kateri je stopil v veljavo junija 2006.

Zakon o istospolni partnerski zvezi je urejal in izenačeval vsa področja homoseksualcev in heteroseksualcev, kar je bilo zapisano v 42. členu predloga zakona, razen področje urejanja razmerij do otrok, pravice do skupne posvojitve otrok ali do posvojitve otrok drugega partnerja. Kot je utemeljila ga. Alenka Kovšca, posvojitev ni pravica, ki bi izhajala iz določenega osebnega pravnega statusa, kot sta zakonska zveza in zunajzakonska skupnost. Posvojitev je poseben samostojni inštitut, ki je bil kot posebno poglavje vključeno v zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerij v skladu z družbeno opredelitvijo vloge družine in razmerij med starši in otroci. Kljub temu pa so sogovorniki povedali, da je bil razen tega, da je izključeval pravice do družinskih razmerij in do razmerij do otrok, predlog zakona dober. Če bi bil sprejet, bi njihovo življenje na mnogih področjih postalo bolj enostavno in boljše.

Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti je imel po mnenju sogovornikov več pomanjkljivosti. Prej so bili drugorazredni državljani v očeh javnosti, zdaj zakon določa drugorazredni položaj homoseksualcev. Po Zakonu o registraciji istospolne partnerske zveze partnerja nimata statusa svojca, nimata pravic do socialnega zavarovanja, pravic do invalidskega in pokojninskega zavarovanja družinskega člana.

Raziskava, ki jo je izvedla agencija Delo Stik, je pokazala le majhne razlike pri vprašanju ali naj se pravice istospolnih in raznospolnih parov izenačijo ali ne. Proti izenačitvi je bilo 48 % anketirancev, za enakopravnost pa 43 %. Glavni razlogi proti izenačitvi so se nanašali na družino in na otroke. Javnost je proti temu, da imajo homoseksualci otroke, da posvojijo otroke, družina se jim zdi nenaravna in vzgoja v taki družini bi bila nepravilna. Nekateri so povedali, da so proti enakopravnosti, ker ne morejo imeti otroka po naravni poti in ker mora otrok imeti mamo in očeta.

Kljub temu, da je sprejet zakon pomanjkljiv, pa so nekateri le optimisti. Mitja Blažič je povedal, da imajo zdaj pravna sredstva, s katerimi lahko dosežejo spremembe v zakonu. S pritožbo na Ustavno sodišče bodo morda dosegli, da do sprememb zakona pride že sedaj, ko je na vladi desnosedinska vlada, vsi pa menijo, da bo do sprememb prišlo, ko bo prišlo do menjave oblasti. Ali bo do uresničitve njihovih napovedi res prišlo, bo potrebno počakati, vsekakor pa upamo na najboljše.

V zadnjem poglavju sem se osredotočila na družino in na otroke, ki so vzgajani v istospolni družini. Teoretiki in raziskovalci, ki so preučevali odnos družbe do istospolne družine, so ugotovili, da se pojavljajo strahovi in skrbi zaradi otrokovega razvoja, zaradi razvoja otrokove spolne identitete in spolne vloge, prisoten je strah, da bodo istospolni starši vzgojili otroka, ki bo prav tako istospolno usmerjen. Charlotte Petterson je poleg tega povedala, da se v družbi prav tako pojavlja strah, da so otroci iz istospolnih družin bolj dojemljivi za psihične in vedenjske težave, prav tako so stigmatizirani v socialnem okolju (Patterson v Sullivan, 2004). Kot sem omenila prej, se v javnosti pojavlja argument, da homoseksualne družine niso naravne, ker ne morejo imeti otroka po naravni poti ter zato, ker starša nista različnega spola. Glede na pluralizacijo družinskega življenja ter vedno pogostejše oblikovanje različnih oblik socialnega starševstva ter organiziranje različnih družinskih skupnosti, ki odstopajo od nuklearne heteroskesualne družine, je vprašnje, kaj sploh je lahko merilo za določanje 'naravne' oz. 'normalne družine'. Obstajajo raznoliki načini ustvarjanja družine

Kljub vsemu se geji in lezbijke v vsakdanjem življenju soočajo z velikimi težavami, kadar se odločijo za otroka. V Sloveniji si geji in lezbijke načeloma želijo otroke, vendar se hkrati zavedajo, da so možnosti za to zelo majhne. Zaradi tega je želja po otrocih potlačena, nekateri si ne upajo razmišljati o možnosti, kako priti do otroka, saj se jim zdi, da bi jih dejansko spoznanje o majhnih realnih možnostih, da bi dobili otroka, preveč obremenjevalo. (Švab, Kuhar; 2005:107). Ni pa težava samo majhna možnost za

uresničitev želja s strani države, temveč tudi zaradi postopkov. Nekatere države ne dovoljujejo umetne oploditve lezbijk. Prav tako tudi ni dovoljeno, da istospolni par posvoji otroka. Posebej težko pa je za moške, ki imajo veliko manjše možnosti, da jim bo otrok dodeljen v posvojitev oziroma, če se odločijo za nadomestno mamo, je realno težko najti žensko, ki bo pripravljena otroka nositi in roditi ter ga po porodu oddati. V Sloveniji istospolni pari nimajo pravice do posvojitve, rejništva ali skrbništva otrok, prav tako samske ženske, ne glede na to ali so lezbijke ali ne, ne morejo spočeti otroka z umetno oploditvijo.

Kadar imajo ženske otroka še iz bivše zakonske zveze, zdaj pa živijo z lezbično partnerico, se pojavi problem, ker nebiološka mama, pravno gledano, ne more biti skrbnica otroka. Enako je, kadar se lezbični par odloči za otroka, kateremu je biološka mati le ena od partnerk. Ne glede na to, da nebiološka mama opravlja starševsko vlogo in polno skrbi za otroka, s pravnega vidika ni otrokova mati, ker ni genetsko povezana z njim.

Naj na koncu povem še nekaj besed o vplivu vzgoje na otroka v istospolni družini. Raziskave in študije, ki so jih izvedli različni avtorji, so pokazale, da so bila dekleta, vzgojena v lezbičnih družinah, bolj zainteresirana tako za dekliške kot tudi za fantovske dejavnosti, enako stara dekleta iz heteroseksualnih družin, pa so bila bolj tradicionalna in zainteresirana za aktivnosti, ki so značilna za dekleta. Sinovi lezbijk so se vedli manj tradicionalno moško, predvsem glede agresivnosti in izbora iger, glede na poklic so izbirali poklice, ki so bolj primerni za moški spol, vendar pa niso bili v skladu kot fantje iz heteroseksualnih družin. Otroci, ki so bili vzgajani v istospolni družini, so imeli več izkušenj s homoerotično privlačnostjo ali s homoseksualnimi odnosi. Dekleta iz istospolnih družin so bila bolj pustolovske, kar se tiče spolnega vedenja, bolj so bile pripravljene tvegati in bile so manj sramežljive. Raziskave so pokazale, da ni razlik med otroci iz istospolnih in otroci iz heteroseksualnih družin glede zaskrbljenosti, depresije, čustvenih in vedenjskih težav ter drugih vidikov osebnostnega razvoja. (Stacey, 2001).

Povzamem lahko, da nobena raziskava ni odkrila negativnih vplivov na otroke, ki so vzgajani v lezbični ali gejevski družini. Bolj kot družinska oblika, raziskave kažejo, da so v družini pomembni odnosi med družinskimi člani (Golombok). Kadar ima otrok ob sebi veliko ljudi, ki ga imajo radi in ob katerih se počuti varno, so manjše verjetnosti za kakršne koli vedenjske in psihične težave ne glede na družinsko organizacijo, v kateri živi.

Zagotovitev enakih možnosti in enakopravna obravnava za geje in lezbijke, bi pomenila pomemben korak naprej, v smeri zagotavljanja enakopravnega državljanstva. V tem kontekstu je nujna tudi ureditev področja družinskega prava tako, da bi omogočalo enakopravno obravnavo vseh družinskih skupnosti ne glede na spolno usmerjenost partnerjev. Argumentacije, da družba ni dovolj zreda, da bi sprejemala istospolne družine, in, da bodo takšne pravne spremembe možne v prihodnosti, ko bo več gejevskih in lezbičnih družin, pomeni le prelaganje odgovornosti na same geje in lezbijke.

Literatura

1. Beck, Ulrich (2001): *Družba tveganja: na poti v neko drugo moderno*. Ljubljana: Krtina
2. Beck, Ulrich in Beck-Gernsheim, Elizabeth (1999): *The Normal Chaos of Love*. Cambridge: Polity Press.
3. Bernstein, Mary in Reimann, Renate (2001): *Queer families, queer politics: challenging culture and the state*. New York: Columbia university press.
4. Berzon, Betty (2001): *Positively gay. New Approaches to Gay and Lesbian Life*. Toronto, Berkeley: Celestial Arts.
5. Bevacqua, Maria (2004): Feminist Theory and the Question of Lesbian and Gay Marriage. *Feminism and Psychology* 14(1), 36-40. London: Thousand Oaks and New Delhi.
6. Brook, Heather (2002): *Stalemate. Rethinking the politics of marriage*. London: Thousand Oaks CA and New Delphi.
7. Clarke, Victoria (2003): Lesbian and Gay Marriage: Transformation or Normalization. *Feminism and Psychology* 13(4), 519-529. London: Thousand Oaks and New Delphi.
8. Clunis, D. Merilee in Green, G. Dorsey (1993): *Lesbian couples. Creating healthy relationships fot rhe '90s*. Seal press.
9. Čeplak, M. Metka (2005): Začaran krog diskriminacije: od moralne diskreditacije homoseksualnosti do neenakosti gejev in lezbijk pred zakonom – in nazaj. *Družboslovne razprave* 21(49/50), 175-186.
10. Dedić, Jasminka (2004): *Slovenija in Evropska unija »Sodobno državljanstvo: politike vključevanja in izključevanja«*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
11. Ekins, Richard (1997): *Male Femaling. A grounded theory approach to cross-dressing and sex-changing*. London and New York: Routledge.
12. Equal Marriage for Same-sex partners (2003): *Belgium*. Dostopno na: <http://www.samesexmarriage.ca/equality/bel013003.htm> (19. julij 2006).

13. Equal Marriage for Same-sex partners (2003): *The Netherlands*. Dostopno na: <http://www.samesexmarriage.ca/equality/nthl010301.htm> (19. julij 2006).
14. Finch, Janet (1989): *Family Obligation and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
15. Gabb, Jacqui (2001): *Querying the Discourses of Love. An Analysis of Contemporary Patterns of Love and the Stratification of Intimacy within Lesbian Families*. London: Thousand Oaks and New Delphi.
16. Gerstmann, Evan (2005): *Litigating Same-Sex Marriage: Might the Courts Actually be bastions of Rationality?* PSONline, www.apsanet.org.
17. Giddens, Anthony (1990): *The consequences of modernity*. Cambridge: Polity Press.
18. Giddens, Anthony (2000): *Preobrazba intimnosti: spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba *cf.
19. Golombok, Susan (2000): *Pareting: What really counts*. London and New York: Routledge.
20. Greif, Tatjana (2001): *Nizki start: legalizacija istospolnega partnerstva*. Dostopno na: http://www.ljudmila.org/lesbo/lesbo_1314not1.htm (6. junij 2006).
21. Greif, Tatjana (2002): Otroci drugorazrednih državljanov: istospolne družine v pravu in praksi. *Časopis za kritiko znanosti* 30(207/208).
22. Greif, Tatjana (2003). *Lezbična ekonomija*. Dostopno na: <http://www.ljudmila.org/lesbo/Lesbo1-8/lesbo1-7/02/03.htm> (6. junij 2006).
23. Greif, Tatjana in Šolinc, Miran (2005): *Izjava za javnost*. Dostopno na: http://www.ljudmila.org/lesbo/arhiv_novice.htm#vrh (6. junij 2006).
24. Greif, Tatjana in Velikonja, Nataša (2003): *Primerjalna analiza Evropske zakonodaje na področju istospolnih partnerskih supnosti: stanje v Evropi in v Evropski skupnosti in v Sloveniji*. Dostopno na: (http://www.ljudmila.org/lesbo/lesbo/1920/lesbo19_20_analiza.pdf) (19. julij 2006).
25. ILGA (2000): *Our organisation*. Dostopno na: http://www.ilga.org/aboutilga_results.asp?FileID=18 (12. december 2006).
26. ILGA (2000): *Working to achieve equal rights on a global scale since 1978*. Dostopno na: <http://www.ilga.org/aboutilga.asp> (12. december 2006).
27. ILGA-EUROPE (2000): *Contry by country*. Dostopno na: http://www.ilga-europe.org/europe/guide/country_by_country (20. november 2006).
28. ILGA-EUROPE (2000): *EU Directive on Free Movements and Same-sex Families: Guidelines on the Implementation Process*. Dostopno na: <http://www.ilga-europe.org/content/download/1448/9061/file/freedom> (19. julij 2006).

29. ILGA-EUROPE (2000): *What is Ilga-Europe?* Dostopno na: <http://www.ilga-europe.org/> (21. november 2006).
30. Jalušič, Vlasta ur., Zagorac, Dean ur. in Antić, G. Milica (2004): *Človekove pravice žensk: uvodna pojasnila in dokumenti*. Ljubljana: Društvo Amnesty international Slovenije. Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
31. Jogan, Maca, Fischer, Jasna, Končar, Polonca, Renner, Tanja, Boh, Katja in Milošević A. Vida (1986): *Ženske in diskriminacija*. Ljubljana: Delavska enotnost.
32. Kuhar, Roman (2001): *Mi, drugi: oblikovanje in razkritje homoseksualne identitete*. Ljubljana: ŠKUC.
33. Kuhar, Roman (2005). *Intimno državljanstvo: zasebne izbire, javne politike ter vsakdanje življenje lezbijk in gejev*. Doktorska disertacija.
34. Kuhar, Roman (2006): *Argument proti homoseksualnim porokam ... in zanje*. Dostopno na: <http://www.krtača.si/revija/kritika/argument-proti-homos> (3. december 2006).
35. Kuhar, Roman (2006): Hočva ohcet!. V Kobe, Z. ur., Pribac, I. ur. (2006): *Prava poroka? 12 razmišljanj o zakonski zvezi*. Ljubljana: Krt.
36. Kuhar, Roman (2006): *The Czech Lesbian Family Study: Investigating Family Practices*. V tisku.
37. Lešnik, Bogdan (1993): Istospolna partnerstva in otroci. *Časopis za kritiko znanosti* 21(162/163), 49-51.
38. Lukšič, Andrej (1995): Gejevske in lezbične študije. *Časopis za kritiko znanosti* 13(177).
39. Merin, Yuval (2002): *Equality for same-sex couples. The legal recognition of gay partnership in Europe and the United State*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
40. Mirovni inštitut (2006): *Informacije za geje in lezbijke*. Dostopno na: <http://www.mirovni-institut.si/razlicnost/gejilezbijke.html> (6. junij 2006).
41. Mirovni inštitut (2006): *Intervjuji z geji in lezbijkami*. Dostopno na: <http://www.mirovni-institut.si/razlicnost/intervjuji.html> (6. junij 2006).
42. Nardi, M. Peter in Schneider E. Beth (1998): *Social perspectives in lesbian and gay studies*. London and New York: Routledge.
43. Pal Jernej (2006). Mestni so strpni. *Več*, 11. avgust 2006
44. Pal Jernej (2006). Poročen z njim. *Več*, 15. september 2006

45. Plummer, Kenneth (2003): *Intimate citizenship: private decisions and public dialogues*. Seattle, London: University of Washington Press.
46. Predlog zakona: Zakon o istospolni partnerski zvezi (2004): http://www2.gov.si/zak/Pre_Zak.nsf/0/4c6af192df5b27aec1256e84003437a6?OpenDocument&ExpandSection=1 (15. december 2007)
47. Reinhard, Sieder (1998): *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana: Studia humanitatis: ZRC.
48. Riggle, D. B. Ellen, Thomas, D. Jerry in Rostosky, S. Sharon (2005): The Marriage Debate and Minority Stress. POOnline, www.aplanet.org.
49. Segura, M. Gary (2005): *A Symposium on the Politics of Same-Sex Marriage – An Introduction and Commentary*. PSONline, www.apsanet.org.
50. Silva, B. Elizabeth in Smart, Carol (1999): *The new family?* London: Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
51. Stacey, Judith (1996): *In the name of the family. Rethinking Family Values in the Postmodern age*. Boston: Bescon Press.
52. Stacey, Judith in Biblarz, J. Timothy (2001): How does the Sexual Orientation of Parents Matter? *American Sociological Review* 66(2), 159-183.
53. Sukič, Nataša (1997): Identitete devetdesetih. *Časopis za kritiko znanosti* 25(185), 213-228.
54. Sullivan, Andrew (2004): *Same-Sex Marriage: Pro and Con: a reader*. A division of random house. New York: Inc.
55. Sullivan, T. Richard (1999): *Queer families common agendas. Gay people, lesbians and family values*. The Haworth Press, Inc.
56. Švab, Alenka (2001): *Družina – od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
57. Švab, Alenka (2002). Nove družine – nove in stare ideologije? *Časopis za kritiko znanosti* 30(207/208), 75-77.
58. Švab, Alenka (2005): Od tabuizacije do privatizacije homoseksualnosti (uvodnik). *Družboslovne razprave* 21(49/50), 103-106.
59. Švab, Alenka in Kuhar, Roman (2005): *Neznosno udobje zasebnosti: vsakdanje življenje gejev in lezbijk*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.

60. Švab, Alenka in Kuhar, Roman (2005): Skrite socialne manjšine. Primer raziskovanja vsakdanjega življenja istospolno usmerjenih v Sloveniji. *Teorija in praksa* 42(1), 136-158.
61. Švab, Alenka (2007): Sociološke razsežnosti fenomena novega očetovstva: primer očetovstva in starševstva v lezbičnih družinah. *Teorija in praksa*. V tisku.
62. Thompson, M. Julie (2002): *Mommy queerest. Contemporary rhetorics of lesbian maternal Identity*. Amherst, Boston: Univesity of Massachusetts Press.
63. Tratnik, Suzana in Segan, S. Nataša (1995): *L: Zbornik o lezbičnem gibanju na Slovenskem 1984-1995*. Ljubljana: ŠKUC, Zbirka Lambda.
64. Ule, Mirjana (1986): Mladina in družbeni razvoj: Ziherlovi dnevi. *Teorija in praksa* 23(4-5), 345-352.
65. Ule, Mirjana (2000): *Sodobne identitete: v vrtincu diskurzov*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
66. Ule, Mirjana in Kuhar, Metka (2003): *Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
67. Urek, Mojca (2005): *Lezbične in gejevske družine v Sloveniji: implikacije za socialno delo*. Družboslovne razprave 21(49/50), 155-174.
68. Velikonja, Nataša ur. (2004): *Dvajset let gejevskega in lezbičnega gibanja: 1984-2004*. Ljubljana: Društvo Škuc.
69. Weeks Jeffrey, Donovan, Catherine in Heappy, Brian (1999): Everyday Experiments: Narratives of Non-heterosexual Relationship. V: Silva, B. Elizabeth in Smart, Carol (ur.): *The New Family?*. London: Thousand Oaks.
70. Yip, K. T. Andrew (2004): Same-Sex Marriage: Contrasting Perspectives among Lesbian, Gay and Bisexual Christians. *Feminizem and Psychology* 14(1), 173-180 London: Thousand Oaks and New Delhi.
71. *Zakon o registraciji istospolne skupnosti*, sprejet 8. julija 2005, Uradni list RS 65/2005.
72. *Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*, sprejet 8. julija 2005, Uradni list RS 65/2005.
73. *Zakon o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo*, sprejet 8. avgusta 2000, Uradni list RS 70/2000.
74. Zupančič, Jana (2006): *Mediji*. Dostopno na: <http://www.mirovni-institut.si/razlicnost/mediji.html> (6. junij 2006).

Priloge

Priloga A

VPRAŠALNIK TELEFONSKA RAZISKAVA ISTOSPOLNA PARTNERSTVA

Agencija Delo Stik, 26. in 27. julij 2006

Spol

- 1 Moški
- 2 Ženski

Parlament je pred kratkim sprejel zakon o registraciji istospolne partnerske zveze. Ali poznate vsebino tega zakona?

- 1. Da, dobro
- 2. Da, deloma
- 3. Ne

Kakšen je vaš odnos do homoseksualnosti?

- 1. Pozitiven, zdi se vam sprejemljiva
- 2. Negativen, zdi se vam nesprejemljiva
- 3. Ne vem

Zakon o registraciji istospolne partnerske zveze, ki ga je sprejel parlament, istospolnim partnerjem NE omogoča povsem enakih pravic, kot jih imajo raznospolni pari v izvenzakonski in zakonski zvezi. S katero trditvijo se bolj strinjate:

- 1. Prav je, da istospolni partnerji nimajo povsem enakih pravic kot jih imajo raznospolni
- 2. Prav je, da se položaj istospolnih in raznospolnih parov povsem izenači
- 3. Ne vem

Prosim, da naštejete nekaj razlogov, zakaj istospolni pari ne bi smeli imeti enakih pravic, kot raznospolni pari?

Bi dovolili, da istospolni par posvoji in vzgaja otroka?

- 1. Da
- 2. Ne
- 3. Ne vem

Prosim, da naštejete nekaj razlogov, zakaj se vam ne zdi primerno, da istospolni par posvoji otroka.

Za istospolni par katerega spola se vam zdi bolj sprejemljivo, da posvoji otroka?

1. Za ženski
2. Za moški
3. Za oba enako
4. Za nobenega
5. Ne vem

Se vam zdi, da bi vzgoja otroka v istospolni družini vplivala na spolno usmerjenost otroka?

1. Verjetno da
2. Verjetno ne
3. Ne vem

Kaj bi se vam zdela boljša rešitev: da se otroka iz zelo neurejene družine zaupa v rejo istospolno usmerjenima rejnikoma (rejnicama) ali da se ga pusti v neurejeni družini?

1. Se ga da v rejo istospolno usmerjenima rejnikoma
2. Se ga pusti v neurejeni družini
3. ne vem

Kakšen je vaš zaposlitveni status?

- 1 Zaposlen
- 2 Svobodni poklic
- 3 Študent
- 4 Upokojen
- 5 Kmet
- 6 Nezaposlen
- 7 Vzdrževana oseba

Katerega leta ste rojeni?

- 1 1981-1988 _____ (18 do 25 let)
- 2 1971-1980 _____ (26 do 35 let)
- 3 1961-1970 _____ (36 do 45 let)
- 4 1951-1960 _____ (46 do 55 let)
- 5 1941-1950 _____ (56 do 65 let)
- 6 1931-1940 _____ (66 do 75 let)
- 7 1930 ali prej _____ (76 ali več)

Dokončana stopnja izobrazbe

- 1 Osnovna šola
- 2 Poklicna šola
- 3 Srednja šola
- 4 Višja šola
- 5 Visoka šola

Kje živite

1 Večje mesto

2 Manjše mesto

3 Vas

Priloga B

VPRAŠALNIK – INTERVJU

3. V letih 2001-2004 je prišlo do sestave predloga zakona, ki je šel tudi skozi prvo parlamentarno obravnavo. Katere pravice je predlog zakona urejal, katere so bile pomanjkljivosti predloga zakona oziroma katerih pravic osnutek zakona ni urejal in bi jih po vašem mnenju moral? Kateri so bili glavni razlogi, da zakon ni bil sprejet? Kakšno je vaše mnenje glede vsebine predloga. Kdo je pri zakonu sodeloval, kakšne naloge in funkcije so imeli tisti, ki so sodelovali pri pripravi predloga zakona, do kakšnih zapletov je prišlo in zakaj?
4. Kaj se je zgodilo leta 2004, do kakšnih sprememb je prišlo? Kako je potekala priprava novega zakona, ki ga je pripravljala nova vlada, kdo je sodeloval in kakšne funkcije so imeli sodelujoči? Do kakšnih zapletov je prišlo? Katere pravice nov zakon ne ureja, vendar bi jih po vašem mnenju moral? Katere so glavne pomanjkljivosti zakona? Kakšno je vaše mnenje o vsebini zakona?
5. Kakšen je bil interes bivše vlade glede ureditve položaja homoseksualcev in kakšen je interes sedanje vladne koalicije?
6. Pomeni po vašem mnenju sprejetje tega zakona velik korak za istospolne pare? Menite, da bo zdaj po sprejetju zakona pot do enakosti istospolnih parov lažja, da bo možno zakon tudi nadgraditi in s tem zagotoviti več pravic in enakopravnejši položaj?
7. Institucija istospolne zakonske zveze oziroma partnerske zveze pomeni dve dilemi: argument proti – prilagajanje heteroseksualne institucije ter s tem ohranjanje

hierarhije istospolnih razmerij; argument za – legitimiranje istospolne poroke pomeni pot k enotnosti. Kakšno je vaše mnenje glede teh dilem?

8. Istospolna partnerstva in družine pomenijo nove kreativne načine življenja, hkrati pa vplivajo na preoblikovanje heteroseksualnega načina življenja oziroma redefiniirajo pomen tradicionalne družine. Nasprotniki zakonskega predloga menijo, da bo zakon učinkoval kot razvrednotenje življenjske skupnosti moškega in ženske in njune izvenzakonske oziroma zakonske zveze, če bo na formalno pravni in simbolični ravni izenačil ti dve skupnosti. Kakšno je vaše mnenje glede tega?

9. Naraščanje števila istospolnih partnerstev in družin predstavlja pomemben del preobrazbe zasebnosti istospolnih družin v zadnjih nekaj desetletjih.